

9 777333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

01 —
2018 ▶ 2,50 €

rozhovor: Alexandra Borbély téma: Kontroverzné reakcie na dokumentárne filmy

recenzia: Axolotl Overkill – Medzi nami – Vážený občan / Dvojité milénec

– Miesto splnených túžob – Star Wars: Poslední Jediovia – Svadba

ROK 2017 V SLOVENSKOM FILME

UŽ V PREDAJI

úvodník

— V rukách držíte prvé číslo 19. ročníka mesačníka *Film.sk*. Je iné, a predsa v mnohom rovnaké. Nájdete v ňom jeho základné stavebné rubriky Téma, Rozhovor a Recenzia, hoci sa v niečom líšia. Nájdete v ňom aj mnohé z ďalších známych rubriík. A všetky sú súčasťou časopisu, ktorý sa stále zameriava na filmové dianie na Slovensku. Aj keď sa bude trochu viac obzerať po svete...

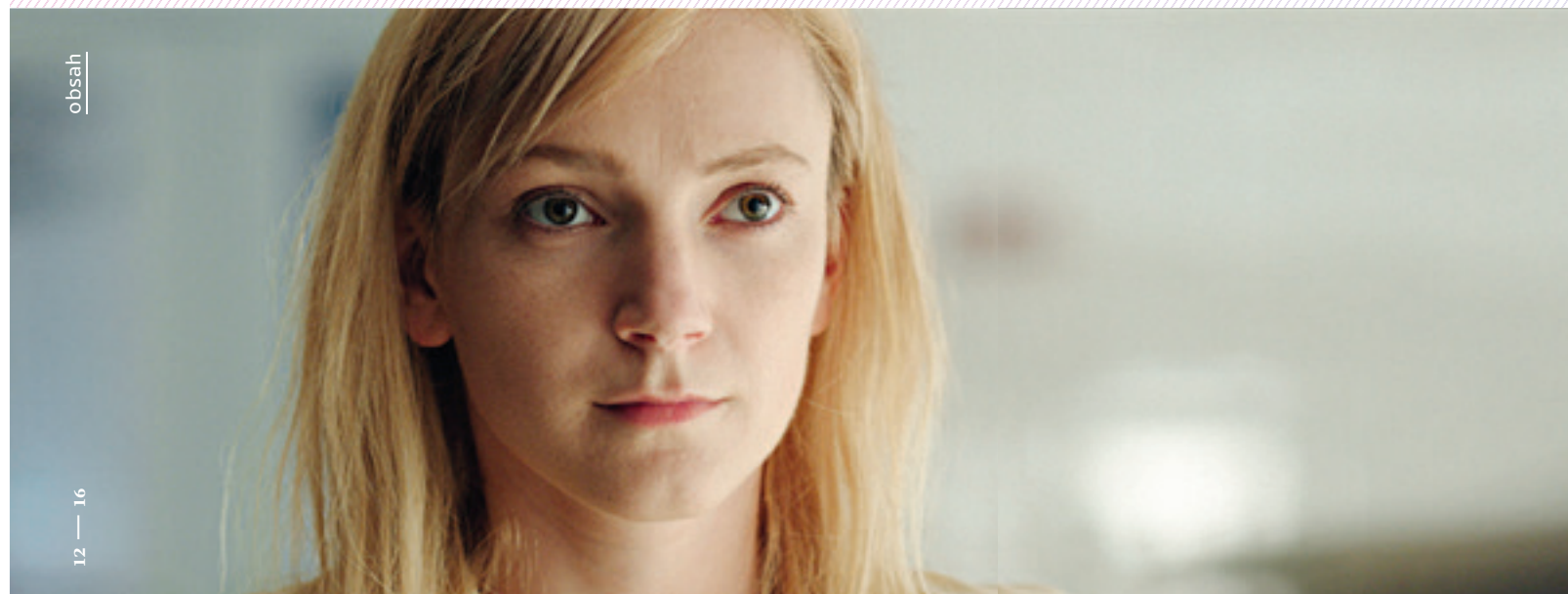
— K januárovému vydaniu *Film.sk* ste sa zrejme dostali o niečo neskôr ako zvyčajne. To aj preto, že je iné ako tie predošlé. Opustenie zabehaných kolají si vyžaduje úsilie i čas. A spája sa s tým neistota, iná než tá bežná, keď napríklad nevieme, či sa nám podarí zrealizovať naplánovaný rozhovor. Teraz toho nevieme oveľa viac, okrem iného aj to, ako zareagujete na nové rubriky. V tomto čísle predstavujeme rubriky Zásadné filmy, Zažili sme, TV tip a Pohľad zvonka. Sme radi, že prvú z nich môžeme odpremiérovať príspevkom Dušana Hanáka.

— Apropos, premiéry. K tým pomerne bežným neistotám patrí platnosť termínov distribučných premiér slovenských filmov. A je škoda, že nové *Film.sk* je bez domácej novinky, keďže na január 2018 sa žiadna nechystá, respektíve o premietaaní dokumentárnej snímky *Varga* (r. S. Maletzová) sme sa dozvedeli neskoro (ide o stredometrážny titul, ktorý sa dostal do kín v decembri a začiatkom januára ho uviedla aj Dvojka RTVS). Slovenské filmy sa tentoraz nenachádzajú ani v zostave recenzií, hoci dokument *Medzi nami* (r. Z. Límová) je svojou témou i tvorivým tímom so Slovenskom úzko spojený. (O tomto dokumente píšeme aj v Tíme čísla, ktorá sa v našom kontexte venuje neštandardným reakciám na niektoré filmy z konca minulého roka.) Mimochodom, v januárovom *Film.sk* prvý raz uverejňujeme aj formát krátkych recenzií.

— Neistota môže charakterizovať aj proces, ktorý má prekvapivo príjemné vyústenie. Tak napríklad slovenské publikum – kto by bol povedal, že v roku 2017 prejaví takú nevšednú dávku pozornosti domácej kinematografii, špeciálne titulom *Všetko alebo nič*, *Čiara*, *Únos* a *Cuky Luky film*. A kto by bol povedal, že na obálku aktuálneho *Film.sk* budeme môcť dať slovenskú herečku, ktorá získala Európsku filmovú cenu, ako sa to stalo Alexandre Borbély vďaka maďarskej snímke *O tele a duši*. Do šťastného konca napokon vyústila aj neistota, či sa nám s ňou podarí urobiť rozhovor.

— Za redakciu *Film.sk* vám do roku 2018 želám čo najviac happyendov. A zároveň dúfam, že sa vám bude nová podoba časopisu páčiť. ◀

— Daniel Bernát —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku / 19. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav
Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Daniel Bernát

Redakcia:

Zuzana Sotáková

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nôtová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

[Stefan Vraštiak](mailto:Stefan.Vrashtiak@film.sk)

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hochel

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis, s. r. o.

Uzavierka čísla 1/2018: 29. 12. 2017

Snímka na titulnej strane:

Alexandra Borbély

vo filme O tele a duši

– Film Europe Media Company

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akokoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

3	<u>myslím si</u>
4 — 5	<u>rozhovor:</u> redakcia Film.sk
6 — 9	<u>téma:</u> Kontroverzné reakcie na dokumentárne filmy
10	<u>zásadné filmy / moje obľúbené slovenské filmy</u>
11	<u>Správy z filmového diania</u>
12 — 16	<u>rozhovor:</u> Alexandra Borbély
17	<u>premiéry</u> v kinách
18 — 19	<u>recenzia:</u> Axolotl Overkill
20 — 21	<u>recenzia:</u> Medzi nami
22 — 23	<u>recenzia:</u> Vážený občan
24 — 25	<u>recenzia:</u> Dvojité milenc / Miesto splnených túžob / Star Wars: Poslední Jediova / Svadba
26 — 27	<u>hodnotenie film.sk</u>
28 — 31	<u>hraný film 2017</u>
32 — 34	<u>dokumentárny film 2017</u>
35 — 36	<u>animovaný film 2017</u>
37	<u>zažili sme</u>
38 — 39	<u>dvd nosiče / čo robia</u>
40	<u>filmové publikácie</u>
41	<u>tipy mesiaca</u>
42 — 43	<u>kalendárium špeciál</u>
44 — 45	<u>tv tip</u>
46 — 47	<u>premiéry 2018</u>
48	<u>svet spravodajského filmu:</u> Týždeň vo filme
49	<u>profil:</u> Leopold Lahola
50	<u>profil:</u> Karol L. Zachar
51	<u>výročia / stalo sa za 30 dní</u>
52	<u>pohľad zvonka</u>

Marcel Šedo,

poslucháč audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU

— Hovorí, že budúcnosť žurnalistiky je na internete. Tlačené noviny sú vraj zastarané a smerujú na smetisko dejín. Na internete sa vraj nemusíme zaoberať rozsahom a môžeme písať dlhšie články. Dokonca môžeme do textov pridávať videá a gifká... Patrim do generácie tzv. mileniálov a informačné technológie ma sprevádzali po celý život. Aj napriek tomu dávam v prípade publicistiky prednosť tlačenému časopisu. To, čo mnohí považujú za žurnalistickú revolúciu, vnímam ako regres. Regres slova a regres žurnalistiky. Ako raz výstižne poznamenal Marshall McLuhan: „Médium je posolstvo.“ A internet takýmto posolstvom naozaj je. Tí nekritickí by povedali, že je posolstvom o rýchlosti, bystrom a širokom lovení informácií. Zabudnú však dodať, že je aj posolstvom o povrchnom, nesústredenom a vo výsledku aj prázdnom „surfovaní po nete“, ktoré sa až príliš často podobá na bezduché prepínanie televíznych kanálov. V takomto mode vnímania si čitateľ len ťažko nájde čas na koncentrované a ničím nerušené dešifrovanie alebo interpretáciu slov a vytváranie vlastných názorov a asociácií s čítaným textom. O tom, že sa mu informácie vryjú do dlhodobej či dokonca pracovnej pamäti, môže len snívať. Najmä ak mu na obrazovke blíkajú nová správa na Facebooku, komentár na Twitteri a v texte ho rozptyľujú videá, gifká a hypertextové odkazy.

— Internet má veľa výhod. Koncentrované čítanie však medzi ne nepatrí. Síce tam môžete písať dlhšie články, ale čitatelia aj tak strávia pri jednom texte v priemere 20 sekúnd. „Paradoxne“, s rozvojom internetu sú články v novinách čoraz kratšie. A ako sa postupne stá-le viac prispôbujeme médiu, texty a čas, ktorý im čitateľ venuje, sa neustále skracujú. Súbežne s tým sa vytráca aj kritické myslenie, ktoré v takomto prostredí nedokáže prežiť. Je zábavné chcieť od používateľa internetu, ktorého permanentne bombardujú rôznorodé kusy informácie, aby si stihol vytvárať vlastné stanoviská a postoje. — Takéto informačné pel-mel a strohosť má nepriaznivý vplyv nielen na koncentráciu a kritické myslenie. Zabíja aj štýl a slovnú zásobu. Pokiaľ sa vydávate na čo najefektívnejší lov, len ťažko môžete doceniť krásu a inovatívnosť autorovho štýlu. Akékoľvek zdržanie vo forme redundancie, subjektívnych odbočiek, prirovnaní či prívlastkov je otravné. Proste len vystrčíte pušku z vlaku a strieľate do bizónov, až kým sa vám neminú náboje.

— Nechcem internet démonizovať. Skúsme sa len zamyslieť, ako ho čo najlepšie využívať. Tlačené noviny a časopisy sú potrebné a mali by prežiť. Už len pre lásku k slovu, k „umeniu“ písať a pre možnosť ničím nerušeného vnárania sa do textu. ◀

— text: Simona Nótová —
 — foto: Miro Nôta —

Bližšie k čitateľom, bližšie k svetu. Ale stále slovenský

V devätnástom roku svojho vychádzania dostal časopis *Film.sk* novú podobu. Je to už druhá zmena formátu, ktorú kedysi útlý mesačník „do vrecka“ absolvuje. Jeho súčasná premena je výrazne viditeľná, týka sa formátu, layoutu i úprav na obsahovej úrovni. Z pohľadu do „zákulisia“ a z rozhovoru s členmi redakcie Danielom Bernátom a Zuzkou Sotákovou viem, že výsledkom bude graficky i obsahovo otvorenejší, flexibilnejší a modernejší *Film.sk*.

Čo bolo prvotným impulzom dať *Film.sk* novú podobu?

← Daniel: O zmenách sme uvažovali dlhšie, ale rozhodujúci impulz prišiel na začiatku minulého roka, keď vysvitlo, že *Film.sk* by mal ísť do žiadosti o grant na Audiovizuálny fond. Pre nás to znamenalo ponúknuť niečo nové, projekt, ktorý bude v sebe niesť viditeľné inovácie. Svoje úvahy sme vtedy začali rozpracovávať do reálnej podoby, do zmeny formátu a layoutu, ale aj do úprav obsahovej časti *Film.sk*. Do toho sa priaznivo premietli okolnosti, ktoré súvisia so stavom slovenského audiovizuálneho prostredia. Produktivita kinematografie je vyššia a záujem divákov o domácu tvorbu rastie, čo pre nás znamená, že stojí za pokus prísť s novou podobou *Film.sk*.

Práve formát a vizuál predstavujú najvýraznejšiu zmenu. Inšpirovali ste sa nejakými konkrétnymi časopismi?

← Zuzka: Každý z nás číta iné časopisy a ako čitateľ má obľúbené tie, o ktorých si myslí, že ich koncept funguje. Neinšpirovali sme sa teda jedným konkrétnym časopisom, ale skôr tým, ako fungujú mnohé časopisy v súčasnosti. Pritom sme vychádzali z toho, čo je *Film.sk* a akú má históriu.

← Daniel: Pre mňa boli dôležité aj reakcie čitateľov. Viacerým sa v doterajšom formáte *Film.sk* ťažšie čítali texty pri type layoutu, ktorý sme doteraz používali, a pri množstve informácií, aké sme chceli dostať na jednu stranu. Bolo to príliš nahustené, ako v konzerve, a v kombinácii s obrázkami to vytváralo konfliktný vzťah textovej a obrazovej časti. Preto sa pre nás stalo dôležitým, aby bola grafika prehľadnejšia a čitateľnejšia.

Ako sa v procese menil formát a podoba vizuálu od prvej verzie, s ktorou prišiel Peter Juríček, dlhoročný grafický dizajnér *Film.sk*, hneď v úvode?

← Daniel: S formátom to bolo jednoduché. Sadli sme si v knižnici SFÚ, zobrali sme si niekoľko relevantných časopisov do finálneho výberu a posudzovali sme, ktorý z nich by sa nám javil najzmysluplnejší. Aby ponúkal dobrý priestor na uplatnenie textu s obrazovým

materiálom na jednej strane a vytváral priestor na kreativnosť. Formát sme chceli zväčšiť aj z pragmatického dôvodu, aby časopis na seba viac upozornil už na pohľad a aby bol výraznejší, keď sa vyloží niekde v predajni. Je to identický rozmer, ako má časopis *Cahiers du cinéma*, ktorého formát považujeme za ideálny. A keď Peter prišiel s prvými návrhmi, tak sa nám páčili a bavili sme sa viac-menej už len o detailoch.

Bude stáť *Film.sk* odteraz viac na obraze?

← Daniel: Nový priestor nám ponúka väčšiu variabilitu. Neznamená to, že chceme dostať do časopisu oveľa viac textu, naopak, chceme dať vyniknúť fotografiám, ale i samotnej voľnej ploche. Zároveň nechceme text posúvať do nejakej druhotnej kategórie a určite ho nebude menej ako doteraz. Už pri príprave prvého čísla sa ukázalo, že priestor dáva rôzne možnosti a zmeny nie sú na úkor prehľadnosti.

← Zuzka: Na novom koncepte *Film.sk* sa mi veľmi páči práve to, že napriek tomu, že máme predstavy o rozsahoch jednotlivých textov a rubriík, získame väčší priestor na variácie a prispôbovanie sa tomu, čo si daný text alebo rubrika pýta.

Z hľadiska zmien v obsahovej stránke by ma zaujímalo, či pôvodný zámer *Film.sk* informovať o filmovom dianí na Slovensku a o slovenskom filme zostane zachovaný. A či je dnes pri bohatosti našej kinematografie na rozdiel od obdobia, keď *Film.sk* pred takmer dvadsiatimi rokmi vznikol, vôbec možné všetko podchytiť.

← Daniel: Zámer časopisu sa jednoznačne zachová. Budeme sa venovať slovenskému prostrediu, slovenským tvorcom a filmom a zároveň posilníme prieniky so zahraničím v tom zmysle, že každá nová rubrika, ktorá sa viaže na medzinárodné prostredie, sa dotýka aj toho slovenského. Napríklad rubrika Zažili sme, ktorá sa týka zahraničných tréningových programov, workshopov či festivalov, bude z pohľadu slovenského tvorca alebo slovenského autora. Pohľad zvonka je síce rubrika určená zahraničným autorom, no ponúkne predovšetkým reflexiu nášho prostredia cez ich skúsenosti. Práve to by mohlo byť zvlášť zaujímavé, otvoriť sa pohľadom zo zahraničia, aby sme neboli izolovaní v našom okruhu názorov.

← Zuzka: Z môjho pohľadu by časopis *Film.sk* mal ísť dvomi smermi. Na jednej strane informovať čitateľov, čo sa deje na Slovensku v oblasti kinematografie, a na druhej strane by bolo skvelé, keby sa stal súčasťou filmového priemyslu a poskytoval aj takéto informácie. Ak niekto ide do zahraničia a napíše, ako tam fungujú festivaly alebo podporné programy, pomôže to prostrediu u nás. Slovenské prostredie sa výrazne napája na to zahraničné, vznikajú koprodukcie, naši tvorcovia fungujú na rôznych medzinárodných platformách. Samotná slovenská kinematografia už nie je uzavretá. A *Film.sk* by mal reflektovať vývoj nášho prostredia v širšom zahraničnom kontexte.

Servisné rubriky sa zredukujú, resp. presunú na internet. Čo nové, naopak, pribudne?

← Daniel: Rubrika Zásadné filmy bude mať čiastočne súvis s rubrikou Moje obľúbené slovenské filmy. Chceme v nej oslovovať osobnosti z okruhu slovenských filmových tvorcov, aby nám prezradili, ktoré zo slovenských alebo zahraničných filmov mali na nich zásadný vplyv v rozhodovaní sa pre ich profesiu a v ich tvorivom formovaní. Filmy inak je rubrika, ktorá bude upozorňovať na rôzne fenomény súvisiace s výrobou filmu, jeho prezentáciou a vnímaním. Chceme sa v nej venovať napríklad slovenskej experimentálnej scéne, amatérskej tvorbe, predstaviť netradičné druhy prehládok a prezentácií filmov v rôznych priestoroch, zážitkové podujatia, lektorované prehliadky, podujatia pre zrakovopostihnutých a iné. Ale chceli by sme trochu rozšíriť priestor aj na informovanie o archívnych filmoch. Na to bude slúžiť rubrika TV tip s upozorňovaním na archívne filmy v slovenských televíziách s dôrazom na to, ako vznikali a kto stál v ich pozadí.

Ukázalo sa niečo pri profilovaní novej podoby časopisu ako náročné?

← Daniel: Pre mňa úplne každý bod, mal som dilemu pri každom rozhodnutí.

← Zuzka: Mali sme rôzne debaty, ale nemali sme žiadny zásadný rozpor. Mám pocit, že sme úplne hladko prešli do nejakého konsenzu.

Ako celkovo vnímate celý proces zmeny? Čo vám v ňom robilo radosť?

← Daniel: U mňa sú to veľmi zmiešané pocity. Na jednej strane je motivujúce, že sa púšťame do niečoho nového, lebo môžeme vlastnými silami urobiť čosi, čo môže byť zaujímavé. Zároveň je to obrovská obava z toho, že predstavíme niečo nové – a čo teraz...? Som zvedavý, aké budú reakcie a či sa nám to podarí ustáť už v prvých číslach, alebo sa to bude vyvíjať dlhodobo.

← Zuzka: Najväčšiu radosť budem mať z toho, keď dôjde prvé nové číslo z tlače a bude v poriadku. Vyrábali sme ho v predvianočnom období pri skrátenej uzávierke, ale verím, že úspešne dokorčulujeme do cieľa. Povedala by som, že sú to pre nás vzrušujúce časy. ◀

◀ Rozšírenú verziu rozhovoru čítajte na www.filmsk.sk. ▶

Zápisky o škandáloch

— text: Jaroslav Hocheľ / filmový publicista —

Keď sme sa približne pred rokom a pol zaoberali vo Film.sk tým, ako dva dokumentárne filmy Mira Rema (Cooltura, Richard Müller: Nespoznaný) vyvolali snahu zúčastnených zabrániť ich uvedeniu, netušili sme, že sa podobný prípad vyskytne opäť. Dotknutí filmom môžu byť nielen jednotlivci, ale aj inštitúcia. Môže sa stať i to, že dotknutý sú nie protagonisty filmom, ale tvorcovia kritickým ohlasom naň. Na sklonku minulého roka vypukli v rozpätí niekoľkých dní škandál(ik)y až okolo troch dokumentov.

— Premiéry všetkých troch filmov (ani jeden z nich nebol slovenskej produkcie) sa uskutočnili na festivale Jeden svet 2017, ale priamu súvislosť s festivalom mal iba jeden z týchto „prípadoch“, dokument *Vďaka Bohu, že je piatok* režiséra Jana Beddegenoodtsa. Snímka natočená v belgicko-palestínsko-izraelskej koprodukcii sleduje bežný život obyvateľov palestínskej dediny a susediacej izraelskej osady a konflikt, ktorý vyplýva z danej geograficko-politickej situácie. V prvý deň festivalu (12. 10.) sa film premietol, druhé plánované predstavenie (14. 10.) organizátori zrušili. Hovorca festivalu Peter Ivanič pre Film.sk uviedol: „O stiahnutie filmu požiadal jeho režisér na základe požiadavky protagonistov z dotknutej palestínskej dediny na okupovaných palestínskych územiach. Tí sa nestotožnili s tým, že jeden z filmov v programe festivalu zafinancovala izraelská ambasáda.“ Odkiaľ sa obyvatelia palestínskej dediny dozvedeli o uvedení „ich“ filmu na Jednom svete? Možné vysvetlenie poskytujú blogy občianskeho aktivistu Kamila Kandalaftha, ktorý sa na portáli poleblog.sk opakovane vyjadroval k uvedeniu predmetného filmu. Problémom je podľa neho práve to, že festival prijal podporu od štátu Izrael, ktorý je masívnym porušovateľom ľudských práv. Takáto spolupráca je podľa Kandalaftha neprijateľná; zároveň kladie otázku, či festival oslovil so žiadosťou o podporu iné ambasády.

S nádychom Pyrrhových víťazstva

— Situáciu nám objasnila riaditeľka festivalu Jeden svet Nora Beňáková: „Už vlani sa nám z podobného dôvodu ozvala skupina slovenských aktivistov, ktorí sa

angažujú v palestínskej otázke. Tlmočili sme im stanovisko, že nevidíme problém v prijatí podpory od ktorejkoľvek ambasády, pokiaľ táto ambasáda neovplyvňuje našu dramaturgiu a netrvá na pozitívnej propagácii svojho štátu. Filmy o izraelsko-palestínskom konflikte uvádzame na festivale pravidelne a nikdy s tým nebol žiadny problém. Pokiaľ ide o spoluprácu s ambasádami, oslovujeme len tie, ktoré sú v Bratislave a majú príslušné kultúrne a dotačné programy.“ Po zverejnení programu Jedného sveta 2017 sa slovenskí propalestínski aktivisti ozvali opäť so žiadosťou o vrátenie izraelskej podpory, na čo festival nereagoval. „Napokon niekto – predpokladáme, že to bola táto skupina – oslovil medzinárodnú kampaň Palestinian Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel, ktorá nás takisto požiadala o zrušenie izraelského sponzorstva,“ vysvetľuje Beňáková. A potom už nasledoval telefonát od režiséra filmu. „Režisér k tomuto kroku nepristúpil zo svojho rozhodnutia, ale na popud protagonistov,“ dodáva k tomu Ivanič. „Jeho film totiž podporuje dialóg, nie rozdeľovanie už beztak rozdelených spoločností. Protagonistom však, samozrejme, musel vyhovieť.“

— Na festivale, ktorý sa venuje otázke ľudských práv, tak napokon nebol uvedený film, ktorý sa kriticky vyjadruje k porušovaniu ľudských práv Palestínčanov. „Belgický režisér natočil obe strany konfliktu a film sa premieta aj na území Palestíny, aj Izraela. Badat' v ňom snahu o porozumenie a o to, aby sa situácia zlepšila. My chceme podporovať ľudí, čo majú snahu zlepšiť situáciu, a nie prijať čierno-biele videnie sveta a šírenie nenávisť. Pre nás je dôležité zachovať si programovú identitu a šíriť posolstvá, aké má šíriť ľudskoprávny festival. Diváci boli sklamaní, že sa nemôžu dozvedieť viac o palestínskej téme, takže neviem, či to bola výhra,“ uzatvára to Nora Beňáková.

Medzi nami (dievčatami)

— Film Zuzany Límovej *Medzi nami* je síce formálne taliansky (vznikol na filmovej škole v Bolzane), ale je to dokument „o pôrodoch na Slovensku“, pri ktorom režisérka vychádzala (aj) z vlastných skúseností. Nakrúcala ho v troch pôrodniciach Univerzitetnej nemocnice Bratislava (UNB). „Škola zverejnila trailer filmu a pozvala nemocnicu na slovenskú premiéru, aby sa jej predstavitelia mohli zapojiť do verejnej diskusie,“ hovorí pre Film.sk Zuzana Límová. „Nemocnica si vyžiadala link na film – a začalo sa zastrašovanie. Nemocnica i niektorí zdravotníci hrozili v e-mailoch škole i mne políciou a súdmi. Žiadali stiahnutie traileru aj to, aby film nebol nikdy nikde uvedený. Pod týmto tlakom produkcia filmu načas zablokovala a dala si urobiť analýzu od odborníka na autorské právo, ktorá potvrdila, že sme ničie práva neporušili.“ Dvanásteho októbra režisérka predstavila film novinárom. „Deň pred touto projekciou ma kontaktovalo právne oddelenie UNB s tým, že nemocnica nebude podnikat žiadne právne kroky na zastavenie filmu. K tomuto rozhodnutiu dospeli už pol roka predtým, ale táto informácia sa k nám nedostala. Celkom zbytočne sme žili pol roka v strese a neistote.“

— Premiéra filmu sa odohrala na festivale Jeden svet 16. 10. Po projekcii nasledovala búrlivá diskusia, v ktorej vystupovali (z pozície platiacich divákov) aj dotknutí lekári a pôrodné asistentky. UNB zvolala na 18. 10. tlačovú konferenciu, na ktorej zverejnila svoje stanovisko k filmu. Predstavitelia nemocnice sa nevenovali ani tak problematike, ktorou sa film zaoberá, ako skôr napádaniu filmu a režisérky. Prednosta gynecologicko-pôrodníckej kliniky Igor Rusňák na nej povedal: „Zuzana Límová ako študentka nejakej filmovej akadémie behala po Slovensku [...], bola vyhodnená asi z pätnástich pôrodníc, že jej nepovolila pohyb v priestoroch pôrodnice. Mala so sebou scenár, ktorý mi ukazovala, že chce natočiť hodinový dokument ako svoju záverečnú diplomovú prácu o najkrajších momentoch v živote ženy [...]“. Príznačný je už dehonestujúci tón vyjadrenia, ale nesedia ani fakty. „So žiadosťou o nakrúcanie sme neoslovili žiadnu inú nemocnicu, iba bratislavskú,“ hovorí Límová. „A nie je pravda ani to, že prednosta kliniky pripomienkoval náš film po jeho dokončení, ako odznelo na tlačovej konferencii.“ A ďalej: „Videli ste film o troch psychicky frustrovaných, depresívne ladených smutných matkách, ktoré vypovedajú, aké to bolo hrozné, strašidelné, neosobné, zhrnul [Rusňák] s tým, že ide o jediné verbálne výpovede vo filme.“ (Citované podľa www.vzdravotnictve.sk.) V skutočnosti to filme vypovedajú aj dvaja lekári a štyri pôrodné asistentky. Na námietku, že vo filme vystupujú iba tri protagonistky (jedna z nich je sama Límová), autorka filmu odpovedá: „Hovorili sme s desiatkami žien, spolupracovali sme s antropologičkou, ktorá urobila rozhovory o pôrode s vyše stovkou žien. Vybrali sme tieto tri, lebo reprezentujú príbehy tisícok ďalších žien, obsahujú prvky spoločné pre množstvo ďalších príbehov.“ A prečo ich natáčala „v polorozpadnutej škole“? „Na základe odporúčaní psychologičiek sme dospeli k záveru, že neexistuje dôvod, aby sme protagonistky, ktoré majú zlé skúsenosti z pôrodníc, nakrúcali zase v nemocnici, pretože by to pre ne mohlo byť stresujúce.“

Hľadali sme priestory, ktoré sú architektúrou podobné nemocniciam, budovy postavené takisto za socializmu. Viacero žien nám povedalo, že tie priestory zhmotňujú ich pocit z tej pôrodnice – chlad, odstup, nepohodlie.“

Je happyend happyendom?

— Uvedenie filmu *Medzi nami* malo masívny mediálny ohlas, novinári dávali priestor obom stranám. Nie však všetci. „V *Rádiožurnále* a v ďalších reláciách Slovenského rozhlasu odzneli príspevky, v ktorých dostala priestor iba nemocnica a bolo v nich niekoľko klamlivých informácií. Povedali, že ma nezastihli, hoci v tom čase ma zastihol naozaj každý, kto ma zastihnúť chcel,“ hovorí Límová a pridáva ďalšie fakty. Pozvali ju do rozhlasovej diskusie, ktorú zrušili hodinu pred dohodnutým termínom. Rozhlas neodvysielal ani už nahratý rozhovor filmového publicistu Petra Konečného s autorkou filmu s odôvodnením, že v ňom nedostala priestor druhá strana (zdravotníci), čo je zjavný nezmysel, keďže išlo o filmovú, nie spravodajskú reláciu. SRO tak film prakticky bojkotoval. Roman Cuprik v denníku *Sme* skonštatoval: „Odbor rozhlasového spravodajstva RTVS vedie od začiatku októbra Petra Stano Matašovská, ktorá okrem niekoľkých mesiacov posledných päť rokov pracovala väčšinou ako hovorkyňa Univerzitetnej nemocnice Bratislava.“ Ide o tú istú Stano Matašovskú, ktorá sa vo svojej predošlej pozícii vyhrážala tvorcovi filmu a zastrašovala ich.

— To, že UNB nepodniká ďalšie právne kroky proti uvedeniu filmu, hovorí samo za seba. Jej snaha znevážiť film bola napokon kontraproduktívna, pretože aj vďaka medializácii sa film dostal do riadnej distribúcie, a to necelých šesť týždňov po festivalovej premiére (23. 11.). Happy end? „V rámci verejnej diskusie nás zarazilo, že sme museli stále preukazovať, čo je to autorský dokument, dokazovať, že náš film zachytáva skutočnosť. Čakala som, že tá debata bude trochu sofistikovanejšia, že sa v nej bude hovoriť o konkrétnych problémoch v pôrodniciach a o tom, kto je za tento stav zodpovedný a ako sa to dá riešiť. Ukazuje sa, že navzdory audiovizuálnemu materiálu je sila povedaného slova stále silnejšia, a to ma neprestáva prekvapovať,“ uzatvára to Límová.

Zobrať (Sedliacky) rozum do hrsti

— Tretím kontroverzným filmom uvedeným na Jednom svete bola česká snímka *Sedliacky rozum* Zuzany Piussi a Víta Janečka, film „o obrábaní pôdy, správe krajiny a dôsledkoch podnikateľských metód najväčšieho českého sedliaka všetkých čias Andreja Babiša“. Premiéru mal 13. 10. a – čuduj sa svete – nikto sa ju nepokúsil zakázať. Už 17. 10. zverejnil denník *Sme* na svojom webe hyperkritickú recenziu filmu z pera svojej internej redaktorky Kristíny Kúdelovej. Výrečný bol už jej titul: *Česká televízia robí dobre, ak neodvysielala film Zuzany Piussi. Takto sa slušný film nerobí.* (V printovej verzii išlo o titul a podtitul v opačnom poradí.) Na recenziu okamžite zareagovali tvorcovia filmu, ktorí ju dali do súvislosti s faktom, že denník *Sme* vlastní

„skupina Penta, ktorá sa v Čechách považuje za blízkeho spojenca Andreja Babiša“. A ďalej: „Sotva sa možno vyhnúť úvahe, či nejde o priateľskú službu vydavateľa novin Babišovi, aby bol nepohodlný film zdiskreditovaný.“ Stanovisko sa končí slovami: „Nikdy sme nepolemizovali ani s tými najkritickejšími textami, ktoré naše filmy s ľubovoľnou argumentáciou kritizovali či odmietli. Kúdelovej text [...] však považujeme skôr za ilustráciu problému, na ktorý sa aj film snaží poukázať.“

Nikdy nie je šťastné, ak autor filmu dotknuto reaguje na negatívne recenzie, i keď v tomto prípade tvorcov do veľkej miery chápem. V ich stanovisku sa však miešajú domnienky (motivácia na napísanie recenzie) s faktmi. Titul príspevku je naozaj zavádzajúci: vyvoláva dojem, že Česká televízia film odmietla odvysielať, lebo je „neslušný“. Piussi a Janeček k tomu uvádzajú: „ČT vysielanie filmu nikdy nespochybnila, v Čechách vznikla iba vzrušená debata o tom, či je dobré, že sa ČT rozhodla film nepustiť ani dva, tri či štyri mesiace pred voľbami, hoci aj s následnou televíznou debatou, ako sme navrhovali. O tom, že ČT film uvedie po voľbách, nikdy nebolo pochýb.“ (Podľa informácie od Zuzany Piussi ho ČT odvysielala 16. januára.) Ďalšie aspekty recenzie hodnotil na portáli poleblog.sk Vladimír Čičmanec, ktorý okrem iného spochybňuje Kúdelovej hodnotenie, že film je „voľným prúdom bezmedzných obvinení“. Podľa môjho názoru je vo filme nebezpečné prepojenie rozličných ekonomických a politických fenoménov (poľnohospodárstvo, priemysel umelých hnojív, skladovanie poľnohospodárskych produktov, potravinársky priemysel, legislatíva, exekutíva) logicky zdôvodnené a vyargumentované.

Nechajme zákazy filmov minulosti

Autorský dokumentárny film je zo svojej podstaty subjektívny. „Neočakávali sme, že sa náš dokumentárny film stretne na pôde nemocnice s nadšením, ale dúfali sme, že sa k nemu vedenie nemocnice postaví aj cez sebareflexiu a využije možnosť nastolenej verejnej debaty v prospech pozitívnych zmien,“ uvádza sa v stanovisku autorského tímu filmu *Medzi nami*, ktoré možno dobre zovšeobecniť. Je veľmi pravdepodobné, že ak tvorcovia dokumentu hľadajú pravdu týkajúcu sa nejakého závažného politického či sociálneho problému, budú – a ak to má mať zmysel, tak musia byť – kritickí. A naozaj nemožno očakávať, že kritizované subjekty, či už jednotlivci, alebo inštitúcie, z toho budú mať radosť. Mali by však vychádzať z faktov, poskytovať argumenty, nie vytvárať dojem vlastného nepochopenia či ublíženosti. A už vôbec nie útočiť na tvorcov namiesto toho, aby hovorili o podstate problému. Pokusy zabrániť uvedeniu filmu („zakázať ho“) by u nás takmer tri desaťročia po Novembri naozaj nemali mať miesto. Priestor na kritickú diskusiu je predsa otvorený. ◀

— Medzi nami (r. Z. Límová) —

Siločiary cenzúry sa transformovali

— text: Jaroslav Hocheľ —
foto: Continental film —

Podobnými javmi, aké sa udiali s filmami v našom článku, sa zaoberá filmový teoretik Martin Palúch v knihe *Cenzúra a dokumentárny film po roku 1989*, ktorá vyšla v uplynulých dňoch. Preto sme ho požiadali o rozhovor.

Na úvod otázka na telo: Naozaj u nás existuje aj po roku 1989 cenzúra?

◀ Cenzúra je u nás od roku 1990 zo zákona neprípustná, no bez ohľadu na to, či tento pojem máme v právnom systéme, alebo nie, médiá, odborná i laická verejnosť označujú isté javy týmto slovom aj naďalej. Podobne sa používa aj označenie „trezorový film“.

Čím sa teda súčasné formy cenzúry odlišujú od cenzúry riadenej štátom, ktorá tu fungovala do roku 1989?

◀ Kým bola cenzúra riadená štátom, v podstate nebolo možné, aby sa v distribúcii voľne šírilo dielo, ktoré neprešlo schvaľovacím konaním orgánu, ktorý bol na to priamo určený. Vlastne ho nebolo možné ani vyrobiť.

Dôvody boli najmä ideologické. Dnes to funguje naopak, filmári si môžu slobodne vyberať témy aj formy svojich filmov, ale keď je dielo hotové, môže dôjsť k rôznym kauzám, či už mediálnym, alebo až so súdnou dohrou.

Zaregistroval si kauzy, ktoré vypukli okolo filmov *Vďaka Bohu, že je piatok*, *Medzi nami* a *Sedliacky rozum*?

◀ Všimol som si problémy s filmami *Medzi nami* a *Sedliacky rozum*. Tá tretia kauzička bola zrejme prezentovaná marginálnejšie.

Najmä snaha zastaviť uvedenie filmu *Medzi nami* pripomína podobné aktivity týkajúce sa filmov ako *Nemoc tretej moci*, *Cooltura* či *Richard Müller: Nespoznaný*. Možno povedať, že ide o fenomén ostatných rokov?

◀ Nie. V skutočnosti sme po roku 1989 len plynule prešli od cenzúry riadenej štátom k jej iným formám. Jej siločiary sa transformovali a naďalej sa uplatňuje na filmy aj ich autorov. Síce už neexistujú štátne cenzúrne zbory alebo orgány, ktoré by filmy hodnotili, zakazovali alebo znevýhodňovali v distribúcii, ale v demokratických podmienkach vznikli nové formy cenzúry, aké poznáme zo západných krajín. Proti filmom sa ohradzuje dotknutí protagonisti, inštitúcie, záujmové skupiny, nominanti politických strán, štátne orgány, ktoré sa snažia zastaviť alebo zamedziť distribúciu filmov. Je to pomerne bežný jav najmä pri investigatívnych a autorských dokumentoch.

Je rozdiel v tom, keď sa o zákaz filmu usiluje jednotlivec a keď to robí inštitúcia?

◀ Nevidím v tom zásadný rozdiel, pretože oba typy protestu smerujú k zabráneniu šírenia diela alebo jeho distribúcie v kinách. Filmár tak prichádza o zisky z distribúcie a jeho dielo sa stáva menej dostupným pre verejnosť. Tieto spory a kauzy sa často dostávajú do mediálneho a neskôr aj do verejného diskurzu a môže sa stať, že dotknutá strana, ktorá proti filmu vystúpi, je natoľko pretriasaná v médiách, že sa verejná mienka obráti proti nej.

Aký právny rámec majú tieto javy?

◀ V zásade sa tam „bijú“ dve základné ľudské práva: právo na slobodu prejavu a právo na ochranu osobnosti, cti a súkromia. Keby došlo k súdnemu sporu, budú sa posudzovať podľa princípu proporcionality. U nás však k takýmto súdnym sporom dochádza málokedy.

Čo vlastne dotknuté, protestujúce strany sporov sledujú?

◀ Pri výskume k svojej knihe som dospel k poznaniu, že žalujúca strana si spravidla hľadá nejakú zámienku, zástupnú príčinu, aby zdôvodnila svoju požiadavku a našla legálny spôsob zákazu filmu, no pravá príčina sa dá vystopovať až neskôr. Napríklad v prípade mediálne dobre známej kauzy okolo filmu Dušana Hudeca *Miluj bližného svojho* bol oficiálnym dôvodom zákazu filmu antisemitský výrok jedného zo sociálnych hercov, ktorý režisér odmietol vystrihnúť. Ako sa neskôr

ukázalo, skutočným dôvodom jeho pozastavenia bolo, že sa film kriticky vyjadroval k morálnemu zlyhaniu katolíckej cirkvi počas druhej svetovej vojny aj po oslobodení. Film bol podľa tvrdenia jeho autora pozastavený na priamy príkaz vtedajšieho predsedu parlamentu Pavla Hrušovského z Kresťanskodemokratického hnutia.

Vyskytujú sa podobné prípady aj v okolitých či vzdialenejších krajinách?

◀ Určite áno. Deje sa to aj v Česku, kde išlo napríklad o film *Matrix AB*, zhodou okolností takisto o Andrejovi Babišovi, alebo o študentský film *Rada nad zlato* – v tomto prípade sa spoločnosť OVB Allfinanz dva roky súdila s autorom študentského filmu, až kým v máji minulého roku žalobu nestiahla. V USA majú tajnú inštitúciu CARA, ktorá dohliada na všetky filmy, čo idú do distribúcie, a svojím spôsobom ich cenzuruje.

Majú u nás nejakú „tradíciu“ aj protesty tvorcov proti hodnoteniu zo strany recenzentov, ako sa to stalo pri *Sedliackom rozume*?

◀ Tým som sa podrobnejšie nezaoberal, ale v poslednom čase sa stretávame s javom, že k filmu vydá stanovisko nejaká relevantná inštitúcia a tvorcovia potom reagujú na toto stanovisko. Stalo sa to napríklad pri filme *Garda*, keď režisér Ivan Ostrochovský dost aktívne reagoval na vyjadrenia Historického ústavu SAV. Treba však povedať, že „poplašné správy“ týkajúce sa filmového diela, niekedy aj vykonštruované, nepúšťajú do sveta len dotknuté strany, ale často aj samotní tvorcovia. K následnému mediálnemu diskurzu treba pristupovať kriticky, pretože pravdivosť informácií a subjektívnych vyjadrení sa dosť ťažko vyhodnocuje. Aj *Sedliacky rozum* je ešte dosť čerstvý prípad.

Motivácia dotknutých strán je v týchto prípadoch pochopiteľná, ale aká je motivácia tvorcov?

◀ Tvorcovia chcú predovšetkým obhájiť svoj autorský postoj, ktorý preniesli do filmu. Keďže ide o autorský film, ich pohľad môže byť subjektívny, motivovaný ich politickým presvedčením, snahou byť kritickejší, než je bežné. Niekedy teda ani tvorcovia nehľadajú objektivitu, ale snažia sa odhaliť zo svojho pohľadu temné stránky nejakej inštitúcie alebo spoločenského javu a to môže spôsobovať problémy. Keď nakrútiť provokatívny film alebo film na kontroverznú tému, akou je u nás napríklad v oblasti histórie vojnový slovenský štát, môžu očakávať prudkú reakciu. Spor sa preniesie do mediálneho diskurzu, jedna strana sa snaží film zastaviť a druhá obhájiť. O filme sa začne viac hovoriť vo verejnosti a to, ktorá strana z toho vyjde víťazne, ukáže spravidla až čas. ◀

Pavol Rankov
[spisovateľ]

Koniec osemdesiatych rokov bol v (česko)slovenskej spoločnosti odporný a úžasný zároveň. Odporný, pretože komunizmus u nás zúrila viac než v perestrojkovom Rusku, a úžasný, lebo sme tušili, že toto sú už kopance skapínajúceho koňa. Svojskou reakciou na dobové vyhývanie a kvasenie bol poviedkový film *Iba deň*. Ak sa nemýlim, bol debutom pre všetkých troch režisérov (M. Ruttkay, V. Štric, K. Hečko). Zvládli ho dobre vďaka úplne majstrovskému scenáru Štefana Uhríka, veď skladačka poviedok drží pohromade úplne nevídaným spôsobom. Ako hovorí názov, poviedky sa odohrávajú počas jedného normálneho dňa v znormalizovanej ČSSR. Deň je výnimočný iba pre troch hlavných protagonistov, bývalých rockerov (vtedy sme hovorili bigbitákov), ktorí aspoň v ten večer chcú dať znovu dohromady kapelu, aby si mohli zademonštrovať so štvrtým spoluhráčom. Ten jediný zostal verný hudbe, pritom však zradil najviac, pretože namiesto „normálneho“ rocku sa živí socialistickým popikom. Iba deň stačí na odkrytie všetkých päťdesiatich odtieňov sivého komunistického Československa – všadeprítomné drobné udavačstvo, upotená snaha mať sa aspoň o kúsok lepšie, ale aj pseudorebelantstvo (mojich kamarátov) hipisákov, prejavujúce sa vlastne iba počúvaním západnej hudby. Mimo chodom, zaujímavou sociologickou štúdiou nasledujúcej postkomunistickej dekady by boli aj osudy režisérov, každý z nich totiž iným spôsobom vyčúval z hraného filmu. Myslím, že to bola škoda, vlastne až tri škody. ◀

zásadné filmy

— foto: Miro Nôta —

Dušan Hanák [režisér]

— Mali by sme hovoriť o imaginatívnych filmoch Bergmana, Felliniho, Buñuela či Viscontiho, ktoré majú v sebe hlbokú znalosť človeka a okolností, ktoré ho utvárajú (napríklad *Večer kaukliarov*, *Mlčanie*, *Cesta*, *Amarcord*, *Skrytý pôvab buržoázie*, *Súmrak bohov*), a zároveň sú syntézou tvorivého ducha, európskej vzdelanosti a kultúry. Ale je viacero ciest, ktoré vedú k dobrému a pravdivému filmu, a nielen mňa lákalo čerpať z možností prepájania a vzájomného ovplyvňovania dvoch hlavných filmových druhov. Kombinácia reportáže s „hranou“ rekonštrukciou a réžiou je zreteľná už v základnom Flahertyho dokumente *Nanuk, človek primitívny*. Funkčne začlenené inscenované (autenticky pôsobivé) motívy – v dobe realizácie filmu už nepoužívaný lov harpúnou a mladšia (fotogenickejšia, aktívnejšia) predstaviteľka ženy protagonistu – umožnili režisérovi vytvoriť pravdivejší umelecký obraz (nie kópiu) zobrazenej reality. Ide o prvý autorský dokument svojho druhu, ktorý patrí aj do rodiny artefaktov dramatického umenia.

— Na druhej strane je inšpiratívna sila dokumentu spolu s fikciou prítomná v klasických dielach talianskeho neorealizmu, ako sú *Zlodeji bicyklov*, *Umberto D* (Zavattini, De Sica), *Rím o jedenástej hodine* (De Santis), *Cesta nádeje* (Germi) atď. Veľkou inšpiráciou boli pre mnohých newyorské nezávislé filmy s motívmi z reálneho života, ktoré nakrúcali Shirley Clarke – *Spojka* (1960) či John Cassavetes – *Tiene* (1961). Vznikali v reálnych prostrediach, s ľahkou kamerou, s nehercami.

— Mladý Godard napísal, že každý (dobrý) film je aj dokumentom. Svedčia o tom i najlepšie filmy 60. rokov z Francúzska, Anglicka, Československa, Juhoslávie aj iných krajín. A, samozrejme, ďalšie diela, ktoré vydržali alebo vydržia skúšku času. Napríklad filmy Woodyho Allena (*Manhattan*, *Hana a jej sestry*), Pedra Almodóvara (*Všetko o mojej matke*) alebo Ulricha Seidla, ktorý pracuje s prvkami dokumentárneho i hraného filmu (*Zvieracia láska*).

— Mám rád aj viaceré filmy svojich bývalých študentov a ich priateľov. V posledných týždňoch ma potešil dokument Mareka Šulíka *Ťažká duša* a kratšia filmová verzia príbehov z provinčného mesta *Hotel Úsvit* v réžii Márie Rumanovej. ◀

z filmového diania

Fond Eurimages podporil slovenské filmy

Rada fondu Eurimages rozhodla na svojom 149. zasadnutí, ktoré sa konalo v polovici decembra v Taliansku, o podpore 20 projektov sumou vyše 3,7 milióna eur. Je medzi nimi aj pripravovaná dráma Marka Škopa *Nech je svetlo*, ktorú fond podporí sumou 120 000 eur. Film, ktorý vzniká v koprodukcii s Českom, rozpráva príbeh slovenského gastarbeitera v Nemecku. Štyridsaťročný Milan zistí, že jeho nástročný syn sa doma zaplietol s polovojenskými skupinami, keď ho obvinia zo šikanovania a z usmrtenia spolužiaka. Otec začne zisťovať, čo sa stalo, pravdu o stave vecí aj o sebe samom. V hlavných úlohách filmu sa predstavia Milan Ondřík, Daniel Fischer a Csongor Kassai. Druhým podporeným projektom (37 000 eur) je kreatívny dokument *Môj neznámy vojak*, ktorý vzniká v koprodukcii Česka, Litvy a Slovenska. Režisérka Anna Kryvenko v ňom zachytáva príbeh z čias okupácie Československa armádami Varšavskej zmluvy v roku 1968 a podáva ho z perspektívy okupanta – neznámeho vojaka. Rada fondu Eurimages rozhodla už v polovici minulého roku aj o podpore ďalších filmov so slovenskou účasťou, konkrétne titulov *Žaby bez jazyka* v réžii Miry Fornay (podpora 138 000 eur) a *Čertovské pero* Mareka Najbrta (250 000 eur). Neskôr získala podporu aj snímka Viery Čákanyovej *Frem* (53 000 eur).

— zS —

Creative Europe Desk Slovensko informuje

Creative Europe

Začiatkom decembra bola publikovaná nová Výzva EACEA/23/2017, Podpora vývoja balíkov projektov. Je v nej niekoľko dost zásadných novín. Tak ako v predchádzajúcich výzvach predkladá žiadateľ svoju žiadosť o podporu vývoja 3 až 5 projektov hraných, dokumentárnych alebo animovaných diel určených na komerčné využitie (kino-distribúcia, televízia alebo online platformy). Spoločnosť musí existovať minimálne 36 mesiacov pred podaním žiadosti a musí preukázať, že ako väčši-

nový producent produkovala v období piatich rokov pred podaním žiadosti dielo (hraný, dokumentárny alebo animovaný film), ktoré bolo komerčne distribuované minimálne v troch krajinách mimo krajiny žiadateľa, a to v období medzi 1. 1. 2015 a dňom podania žiadosti. Žiadateľ si zároveň musí vybrať, či chce žiadať v rámci už otvorenej výzvy na podporu vývoja jednotlivých projektov, alebo v rámci tejto výzvy na podporu vývoja balíkov projektov.

— Novinkou je definícia obdobia, keď sa začína samotná akcia – predtým to bol deň podania žiadosti, teraz je to deň, keď komisia oboznámi žiadateľa s pridelením grantu. V ten istý deň sa začína obdobie prípustných nákladov. Zároveň sa ruší možnosť zahrnúť do oprávnených nákladov výdavky, ktoré vznikli v súvislosti so získaním autorských práv pred týmto dátumom. V praxi to znamená, že uznané budú iba výdavky, ktoré vznikli v období odo dňa oznámenia o pridelení podpory. Zmenili sa aj kritériá hodnotenia žiadajúcej spoločnosti: spoločnosť musí preukázať schopnosť koprodukovat filmy, svoju prítomnosť a vizibilitu na medzinárodných festivaloch a trhoch, finančnú kapacitu a schopnosť vyvíjať paralelne viac projektov. Tak ako vo výzve na podporu vývoja jednotlivých projektov aj tu musia mať všetky predložené diela identifikačné číslo ISAN alebo EIDR, a to najneskôr v deň, keď sa končí obdobie vývoja podľa zmluvy s komisiou.

— Rozpočet tejto výzvy je 12,5 milióna eur. Maximálna suma podpory za celý balík projektov je 200 000 eur, suma podpory na jednotlivé projekty sa pohybuje medzi 10 000 a 60 000 eurami. Uzávierka výzvy je 6. 2. 2018.

— vs —

Akuálne uzávierky festivaly, workshopy, trhy:

Visegrad Animation Forum Uzávierka: 31. 1. 2018

Autori krátkych filmov a stredo-európskych TV seriálov budú môcť prezentovať svoje námety prostredníctvom verejného pitchingového fóra v dvoch kategóriách na podujatí Visegrad Animation Forum (VAF) počas festivalu Anifilm Třeboň (1. – 6. 5.). Každý projekt by mal zastupovať producent

a jeden z autorov. VAF prijíma iba projekty filmov s maximálnou plánovanou dĺžkou 20 minút, na TV seriály a iné TV formáty sa toto obmedzenie nevzťahuje. Ďalšou podmienkou je, aby bola aspoň polovica projektu spracovaná technikou animovaného filmu alebo formou multimedialného audiovizuálneho diela. Prihlasovanie prebieha na stránke <http://vp.eventival.eu/anifilm/vaf2017>.

dok.incubator Uzávierka: 31. 1. 2018

Workshop dok.incubator je zameraný na podporu tvorcov vo fáze dokončovania filmu a uskutoční sa v troch kolách (v Česku, na Slovensku a vo Švédsku). Zástupcovia ôsmich vybraných dokumentárnych projektov sa budú pod vedením renomovaných lektorov venovať strihu, distribučnej stratégii filmov a príprave propagačných materiálov. Prihlasovanie a viac informácií na <http://dokincubator.net>.

Animafest Záhreb Uzávierka: 1. 2. 2018

Animované filmy dokončené po 1. 1. 2017 sa môžu prihlásiť na 28. Svetový festival animovaného filmu Animafest, ktorý sa uskutoční v Záhrebe v termíne 4. – 9. 6. 2018. Podmienky a prihlasovanie na http://www.animafest.hr/en/2018/film_submission.

MFF Cannes Uzávierka: 15. 2. 2018

Skoršiu uzávierku prihlasovania na 71. ročník MFF Cannes (8. – 19. 5.) majú školské filmy, ktoré môžu zástupcovia festivalu vybrať do sekcie Cinéfondation. (Krátke filmy majú uzávierku 1. 3. a celovečerné 5. 3. 2018.) Podmienky prihlasovania nájdete na www.festival-cannes.com/en/participer/inscription.

— zS —

Zviditeľnila ju úloha, ktorú najprv nechcela

— text: Zuzana Sotáková — foto: Pál Nánási —

Na rozhovor prišla napriek tomu, že ju po slávnostnom udeľovaní Európskych filmových cien skolila choroba. Sadli sme si do tej istej budapeštianskej kaviarne, v ktorej jej režisérka Ildikó Enyedi povedala, že o nej uvažuje ako o hlavnej predstaviteľke svojho filmu *O tele a duši*. Vtedy ešte nemohla tušiť, že postavu utiahnutej kontrolórky kvality mäsa Márie dostane a že jej prevráti kariéru hore nohami. Stalo sa a pred slovenskou herečkou Alexandrou Borbély teraz stoja nové výzvy.

V Berlíne si pred necelým rokom uvádzala film *O tele a duši*, ktorý tam získal najvyššie ocenenie – Zlatého medveďa. Zdá sa, že toto mesto je pre teba osudové. Deviateho decembra si si tam na slávnostnom udeľovaní Európskych filmových cien prebrala cenu pre najlepšiu herečku, hoci medzi nominovanými boli aj Juliette Binoche či Isabelle Huppert. Ako vnímaš tento úspech teraz, keď sa už emócie trochu usadili?

← Po návrate z Berlína do Budapešti som išla hneď do divadla Katona, kde som mala počas celého týždňa skúšky. Poprosila som svoju asistentku, aby každému hovorila, že voľnejšia budem až o týždeň. Najprv mi bolo niekoľko dní zle. V bruchu som cítila hrču a stres som pociťovala aj na odovzdávaní cien, už predtým, než povedali moje meno. Teraz mi je už lepšie. Aj môj partner sa ma pýtal, čo so mnou je, prečo sa neteším. Vtedy som bola katatonická, len som pozerala pred seba, nevedela, čo so mnou je. Bála som sa skôr toho, čo bude. Po udelení ceny ma volali na kastingy, dokonca som už aj dostala rolu. Takže viem, že teraz zase nebude pokoj a opäť musím niečo začínať. Popri tom mám aj divadlo... Dúfam, že aspoň sviatky budú voľné (rozhovor vznikol 18. 12. – pozn. red.). Od februárového Berlinale som v jednom kolotoči. Vždy som bola maximalistka a išla naplno, kládla som na seba vysoké nároky, lebo som chcela byť dobrá a uspieť. Ocenenie, samozrejme, vnímam ako veľké šťastie, no je to pre mňa aj stres. Už som sa však trochu upokojila. Včera za mnou prišla rodina z Veľkého Cetína, tak sme to v Budapešti aj spoločne oslávili. To, čo som videla v očiach mamy a otca, som ešte nikdy nevidela.

Pri preberaní ceny si prežívala silné emócie, no poďakovala si Ildikó Enyedi za to, že ti dala túto príležitosť. Pôvodne ti však ponúkla úlohu psychologičky.
← Ildikó tú postavu psychologičky vlastne písala rovno pre mňa. Ale to mi povedala až neskôr.

Vy ste sa teda poznali už predtým?

← Práveže nie veľmi. Predtým som bola na jednom filmovom kurze, kde sme strávili dva týždne s filmármi. Ildikó viedla triedu filmovej réžie, ale na tom kurze s nami nerobila nič.

Čo sa stalo, že ti nakoniec vo filme *O tele a duši* zverila hlavnú postavu?

← V čase, keď to vyzeralo, že budem hrať psychologičku, som s ňou chodila na kastingy, na ktorých hľadala predstaviteľku Márie. Takže som robila scénu s asi piatimi herečkami, ktoré už boli v užšom výbere. Ildikó sa ma vždy pýtala, ktorá sa mi páči a ja som jej vždy hovorila svoj názor. Ale na to, že by som chcela postavu Márie, som vlastne nikdy nemyslela. Vtedy som síce o nej nevedela veľa, ale vedela som, že je to taká zvláštna, čudná žena. A hovorila som si, že ja to teda určite nie som. Naopak, postava psychologičky sa mi zdala skvelá. Až si ma raz Ildikó zavolała na kávu sem, kde práve sedíme. Nechápala som vtedy, čo môže chcieť. Zlakla som sa, či sa náhodou nechystá vziať mi rolu psychologičky. A ona mi namiesto toho povedala, že síce nevie prečo, ale mali by sme vyskúšať, ako by mi sedela úloha Márie. Bola som naozaj prekvapená, ale keď mi to povedala, pocítila som, že je to vlastne super nápad a že to musím dostať. Pretože som herečka a musím vedieť zahrať všetko.

Ako si už naznačila, Mária je úplne iná, ako si ty v civilnom živote. Si emotívna, expresívna, plná života. Mária má síce hlboko v sebe skrytú túžbu po živote, ale navonok je odmeraná, rozvážna a precízna, drží si odstup od ľudí, nevie nadväzovať vzťahy. Ako si sa na úlohu pripravovala?

← Na prvom kastingu som ešte nevedela, čo mám robiť. Ildikó mi po ňom aj napísala, že to nie je dobré a nefunguje to. Že v mojich očiach sa zračí ženskosť a Mária nič také vo svojom živote nemá. Takže som toto skúšala v sebe zatvoriť. Bola som našťavaná a hovorila si, že tú rolu predsa chcem, tak s tým musím niečo urobiť. Keď som išla na druhý kasting, spravila som to tak, aby som bola... ako sa to povie...

Dievčenská? Nevinná?

← Nie, škaredá. Prišla som do divadla k maskérovi, aby mi v tomto duchu upravil vlasy. Zároveň som si obliekla veľkú blúzku, ktorá mi vôbec nesedela. Ildikó mi totiž hovorila aj to, že nechce vidieť moje ramená, lebo sú vraj sexi. No a pri druhom kastingu som už cítila, že vyšiel dobre. Ildikó mi síce zavolała až o dva mesiace, ale s tým, že podľa nej budem Máriou ja.

Mária vybočuje z priemeru rovnako ako hlavná mužská postava filmu Endre. Obaja majú hendikep, Mária skôr v správaní, Endré zase z fyzickej stránky. Aj ich vzťah je špecifický, začne sa odohrávať vo sne. Napriek tomu zosobňujú univerzálny príbeh lásky, dokážu divákov vtiahnuť a vyvolávať v nich emócie. Čím to podľa teba je?

← Tým, že sú veľmi osamelí. A spája ich to, že sa im o niečom spoločne sníva. Ildikó mi hovorila, že ten ich spoločný sen vymyslela, keď uvažovala nad tým, čo sa asi musí stať, aby Mária a Endre precítili a uvedomili si prítomnosť jeden druhého. Ja si myslím, že film má

úspech preto, lebo je o láske a o ľuďoch, ktorí nie sú zlí a nehrajú žiadne hry. Sú prosto takí, akí sú, nie sú falošní a od začiatku ich máme radi.

Film *O tele a duši* v sebe nesie snovosť, romantiku i smútok. Ale oplýva aj humorom, ktorý je použitý v presne potrebnej dávke na tom správnom, hoci niekedy nečakanom mieste. Nestáva sa často, že by sa diváci pousmiali pri scéne, v ktorej si postava podrezáva žily. Ako ste hľadali tie správne polohy pre humor, aby zapadol do atmosféry filmu?

← Ildikó nechcela, aby to bolo gýčové. Ja som najprv nevedela, že je to vtip. Spočiatku som sa veľmi sústreďovala na postavu a neuvedomovala si, že vtip tkvie práve v tom, že Mária myslí všetko vážne. No keď som ten scenár čítala ako celok, veľa som sa smiala. Hovorila som si, aké je to vtipné, že Mária povie všetko na rovinu. Napríklad keď zahlási, že nemá telefón, a nechápe, prečo jej Endre neverí. Neskôr, keď som už bola v procese hrania, som to už tak nevnímala. No keď som film videla na plátne, opäť som sa smiala.

Bol to pre teba aj pre Ildikó Enyedi dôležitý film. Tebe dal zatiaľ najväčšiu filmovú rolu a zviditeľnil ťa aj v zahraničí. Pre Enyedi to bol zase film, ktorým sa ako režisérka vrátila po dlhoročnej pauze. Po tomto projekte ste na vzájomnú spoluprácu nadviazali maďarskou verziou seriálu *Terapia*. Ako sa ti s ňou spolupracuje?

← Ildikó je veľmi pokojná, na natáčaní bolo ticho a nevládol tam stres. To by ani nepripustila. Bolo to veľmi ľahké nakrúcanie, tak som ho vnímala. My sme sa s Ildikó navzájom cítili, fungovala medzi nami chémia. Prvý deň sme točili scénu, keď Mária nemôže spať, opiera sa o stenu v kuchyni a v mikrovlnke sa niečo robí. Po prvom pokuse režisérka chcela, aby som tú scénu skúsila zahrať trochu inak. Tak som zvolila iný prístup a obe sme vedeli, že to je tá správna poloha. Odvtedy sme to už medzi sebou cítili. Dobré bolo aj to, že som mohla improvizovať. Dokázala som sa vžiť do postavy Márie natoľko, že som vedela, ako by sa v daných situáciách správala.

Priniesli ti posledné mesiace či dni nejaké zaujímavé filmové príležitosti alebo vyhlídky do budúcnosti?

← Áno, teraz už mám slovenskú agentku, naplánované kastingy a jednu úlohu som už aj dostala. Nechcem však a zatiaľ ani nemôžem o tom bližšie hovoriť.

Spýtam sa len, či je to rola v maďarskom filme.

← Dostala som hlavnú úlohu vo filme v Maďarsku, ale príležitosť prišla aj zo Slovenska.

Keby si teraz začala dostávať ponuky zo západnej Európy, dajme tomu z Nemecka, z Francúzska či zo Spojeného kráľovstva, lákalo by ťa to? Alebo si chceš radšej upevniť pozíciu tu v Maďarsku, prípadne v strednej Európe?

„Cítim, že teraz musím ísť za tým, čo sa viaže na tú cenu, ktorú v Maďarsku ešte nikto nezískal. Musím filmovať.“

„Bola by som šťastná, keby sa mi podarilo nakrúcať na Slovensku.“

← Nikdy by som si nepomyslela, že sa so mnou niečo také stane. Pre mňa bolo podstatné, aby ma zobrali do Budapešti na školu a aby som tu dokázala, že budem herečkou. Moje sny siahali k tejto méte. O takomto úspechu v zahraničí som ani nesnívala. Teraz si však myslím, že keď mám možnosť niekam ísť, mala by som to vyskúšať. Že nemôžem zostať len tu, akoby v bezpečí. Život mi ukazuje iným smerom – že musím ísť, učiť sa, všetko zlepšovať, napríklad aj zdokonaľovať svoju angličtinu.

Keď ti udelili Európsku filmovú cenu, slovenské médiá obleteli správy s titulkami v takom duchu, že najlepšia európska herečka je zo Slovenska. Pravda to síce je, veď stále máš slovenské občianstvo, ale herecké vzdelanie a príležitosti si dostala v Maďarsku. Ako to vnímaš?

← Veľmi sa z toho teším, lebo mojím domovom je Slovensko. Chodila som do slovenskej škôlky, mám slovenských príbuzných aj priateľov, takže mi to lichotí. Keď prídem domov, mama ma vezme do kina a pozrieme si niečo slovenské alebo české. Ona mi vlastne už od malička ukazovala filmy. A tie slovenské a české mám, mimochodom, veľmi rada. Bola by som šťastná, keby sa mi podarilo nakrúcať na Slovensku. Cítim sa však zvláštne v tej súvislosti, že nemám maďarské občianstvo, a preto som tu napríklad ani nedostala cenu Junior Prima Award. Hoci som tu chodila do školy, platím tu dane a pôsobím v najlepšom divadle v Maďarsku. Z toho mi nie je dobre. Tu som niekedy Slovenka, na Slovensku som niekedy bola Maďarka. Je to ťažké, neviem, čo s tou identitou robiť.

Maďarské občianstvo by si nechcela prijať?

← Nie, lebo by som stratila to slovenské.

Na Slovensku pôsobí veľa hercov v kolotoči divadlo – televízia – film. Svoju úlohu v tom zohráva aj to, že v divadle veľa nezarobia.

← Tu je to rovnaké.

Dá sa to zvládať? Alebo máš pocit, že si budeš musieť vybrať medzi divadlom a filmom?

← Pred takouto voľbou už stojím. Ak by som totiž nakrúcala na Slovensku alebo v Česku, čo vidím ako reálnu možnosť, musela by som tu v divadle povedať, že na niektorých projektoch, do ktorých som už teraz zapísaná, sa nemôžem zúčastniť. Cítim, že teraz musím ísť za tým, čo sa viaže na tú cenu, ktorú v Maďarsku ešte nikto nezískal. Musím filmovať, nemôžem povedať: Nie, ďakujem, radšej zostanem iba tu v divadle. Veľmi dobrý maďarský režisér Kornél Mundruczó má šikovnú producentku, ktorá sa v tejto oblasti vyzná, takže sa s ňou plánujem poradiť, čo a ako robiť. ◀

— foto: Art Film Fest/Peter Reefe Kováč —

premiéry

› **DECEMBER 2017**

Varga

◀ **Varga**, Slovensko/Česko, 2017, r. Soňa Maletzová ›
účinkujú: Marián Varga, Jana Vargová, Fedor Frešo, František Griglák, Pavol Hammel, Martin Valihora, Peter Bálik – dokumentárny, 52 min., MP 12, Filmtopia

› **4. 1. 2018**

Coco

◀ **Coco**, USA, 2017, r. Lee Unkrich, Adrian Molina ›
v slovenskom znení: Daniel Hudák, Denis Bari, Dárius Koči, Lucia Vráblicová, Olga Šalagová – dobrodružný/animovaný/komédia, 109 min., MP 7, Saturn Entertainment
+ krátky film: **Ladové kráľovstvo: Vianoce s Olafom** (USA, 2017, 21 min., r. Kevin Deters, Stieve Wermers)

Insidious: Posledný kľúč

◀ **Insidious: The Last Key**, USA, 2018, r. Adam Robitel ›
hrajú: Lin Shaye, Javier Botet, Spencer Locke, Kirk Acevedo, Josh Stewart – horor, 100 min., MN 15, Itafilm

Koleso zázrakov

◀ **Wonder Wheel**, USA, 2017, r. Woody Allen ›
hrajú: Kate Winslet, Juno Temple, Justin Timberlake, Jim Belushi – dráma, 101 min., MP 12, Magic Box Slovakia

Molly a jej hra

◀ **Molly's Game**, USA, 2017, r. Aaron Sorkin ›
hrajú: Jessica Chastain, Idris Elba, Kevin Costner, Michael Cera, Samantha Isler – dráma, 140 min., MN 15, Forum Film

Svadba

◀ **Noces**, Belgicko/Pakistan/Luxembursko/Francúzsko, 2016, r. Stephan Streker ›
hrajú: Lina El Arabi, Sébastien Houbani, Bábak Karímí, Olivier Gourmet, Neena Kulkarni – dráma, 98 min., MP 12, ASFK

› **11. 1. 2018**

Čertoviny

◀ **Čertoviny**, Česko, 2018, r. Zdeněk Troška ›
hrajú: Jakub Prachař, Dominick Benedikt, Karel Dobrý, Sára Sandeva – rozprávka, 101 min., MP 12, CinemArt SK

Dvojitý milenec

◀ **L'amant double**, Francúzsko, 2017, r. François Ozon ›
hrajú: Marine Vacth, Jérémie Renier, Jacqueline Bisset, Myriam Boyer – dráma, 107 min., MN 18, ASFK

Najtemnejšia hodina

◀ **Darkest Hour**, Spojené kráľovstvo, 2017, r. Joe Wright ›
hrajú: Gary Oldman, Lily James, Ben Mendelsohn, John Hurt, Kristin Scott Thomas – historický/dráma, 125 min., MP 12, CinemArt SK

› **18. 1. 2018**

Beatrice

◀ **Sage femme**, Francúzsko, 2016, r. Martin Provost ›
hrajú: Catherine Frot, Catherine Deneuve, Olivier Gourmet, Quentin Dolmaire, Mylène Demongeot – dráma, 117 min., MP 12, ASFK

Muž vo vlaku

◀ **The Commuter**, USA/Spojené kráľovstvo/Francúzsko, 2018, r. Jaume Collet-Serra ›
hrajú: Liam Neeson, Vera Farmiga, Sam Neill, Patrick Wilson – akčný/triler/mysteriózny, 104 min., MN 15, Bontonfilm

Tri billboardy kúsok za Ebbingom

◀ **Three Billboards Outside Ebbing, Missouri**, USA/ Spojené kráľovstvo, 2017, r. Martin McDonagh ›
hrajú: Frances McDormand, Woody Harrelson, Sam Rockwell, John Hawkes, Peter Dinklage – krimi/dráma, 115 min., MN 15, CinemArt SK

Zúfalé ženy robia zúfalé veci

◀ **Zoufalé ženy dělají zoufalé věci**, Česko, 2018, r. Filip Renč ›
hrajú: Klára Issová, Aneta Krejčíková, Matouš Ruml, Lenka Vlasáková, Jiří Dvořák – komédia, 86 min., MP 12, Continental film

› **25. 1. 2018**

Darkland

◀ **Underverden**, Dánsko, 2017, r. Fenar Ahmad ›
hrajú: Dar Salim, Stine Fischer Christensen, Ali Sivandi, Dulf Al-Jabouri, Jakob Ulrik Lohmann – akčný/krimi/dráma, 112 min., MN 15, Film Europe Media Company

Jo Nesbø: Časovaňa doktora Proktora

◀ **Doktor Proktors tidsbadekar**, Nórsko/Nemecko, 2015, r. Arild Frøhlich ›
hrajú: Emily Glaister, Eilif Hellum Noraker, Atle Antonsen, Gard B. Eidsvold, Kristin Grue – rodinná komédia, 95 min., MP, Film Europe Media Company

Labyrint: Smrteľná liečba

◀ **Maze Runner: The Death Cure**, USA, 2018, r. Wes Ball ›
hrajú: Dylan O'Brien, Kaya Scodelario, Thomas Brodie-Sangster, Giancarlo Esposito – akčné sci-fi, 140 min., MP 12, CinemArt SK

Na konci sveta

◀ **God's Own Country**, Spojené kráľovstvo, 2017, r. Francis Lee ›
hrajú: Josh O'Connor, Alec Secareanu, Gemma Jones, Ian Hart – dráma, 104 min., MN 15, ASFK

S láskou Vincent

◀ **Loving Vincent**, Spojené kráľovstvo/Poľsko, 2017, r. Dorota Kobiela, Hugh Welchman ›
– animovaný/životopisný/krimi, 95 min., MP 12, Continental film

Všetky prachy sveta

◀ **All the Money in the World**, USA, 2017, r. Ridley Scott ›
hrajú: Mark Wahlberg, Christopher Plummer, Michelle Williams, Charlie Plummer – dráma, 135 min., MN 15, Forum Film

— Miro Ulman —

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY TÝKAJUCE SA DISTRIBUČNÝCH TITULOV.

Dospievanie v akváriu

— text: **Lea Pagáčová** / absolventka audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU
— foto: **ASFK** —

*Ku kategórii mladej generácie sme zvyknutí priradovať prívlastky ako stratená, nepochopená, rebelujúca či bojujúca. Mnohí jej príslušníci odmietajú kráčať v zabehaných kolajach, no často zároveň nenájdu vhodnú alternatívu, preto ich životy zostávajú visieť niekde pred pomyselnou hranicou dospelosti. Stáva sa z nich axolotl, teda obojživelník, ktorého vývin sa zastavuje v rovnakom štádiu. Nemecká režisérka Helene Hegemann nakrútila svoj celovečerný hraný debut **Axolotl Overkill** ako pozorovanie súčasnej mládeže, svojím spôsobom bojujúcej s vlastnými túžbami a predstavami o živote.*

— Axolotl *Overkill* pozostáva z úlomkov života neplostej Mifty. Zatiaľ čo škola v ňom nezohráva takmer žiadnu úlohu, istý podiel na ňom majú nie úplne príkladní členovia rodiny – výstredný otec v kríze stredného veku, psychicky nestabilná sestra a ľahostajný brat. Dôležitú pozíciu má aj jej kamarátka, herečka Ofélia, a milenka Alice. Vzťahy k jednotlivým postavám sa viac-menej líšia, spája ich však ignorovanie minulosti. Nikto sa na ňu neodvoláva, minulosť nie je v centre pozornosti. Zaujímavá je len prítomnosť, a to vďaka svojej obrovskej flexibilitnosti a ponuke nekonečných možností. Akékoľvek konanie sa tak stáva automaticky imúnnym voči nepriaznivým následkom. Film je z hľadiska informácií veľmi skúpy a aj poskytnuté informácie sa viažu najmä na aktuálne dianie, na to, čo práve vidíme a počujeme. Jednou z výnimiek je správa o nedávnej smrti hrdinkinej matky, čím diváci získavajú pomôcku pri hľadaní motivácie protagonistky. Režisérka stavia do centra pozornosti Mifty s jej neschopnosťou vyrovať sa s prítomnosťou.

— Tínedžerka Mifty prepája jednotlivé postavy, je neoddeliteľnou súčasťou každej scény. Sledujeme, ako bezstarostne obchádza konvencie alebo – ako by niekto povedal – pravidlá racionálneho uvažovania. Technopárty strieda užívanie rôznych narkotík a napokon sa to končí v hotelovej izbe či v cudzom byte s náhodnou známosťou. Filmové rozprávanie zneprehľadňuje chronológiu udalostí takým výrazným potláčaním kauzality, až prestáva záležať na poradí scén. Hlavná postava rovnako ako príbeh neprechádza badateľným vývinom. Film sa tak rozbieha do mozaikovej štruktúry, čím sa istým spôsobom začína podobáť tomu, ako Mifty vníma okolitú realitu. Už v úvode filmu predsa odznieva, že „nie je dôležitý cieľ, ale cesta“, čím tvorcovia znižujú diváckove nároky na dramatický či prekvapivý záver. Napriek tomu, že Mifty žije bez príkazov a nariadení, možnosti sa postupne vyčerpávajú a pohodlné užívanie si pomaly sklzáva do stereotypu a predvídateľnosti. Formu rozprávania ovplyvnili aj literárne začiatky Helene Hegemann, konkrétne jej písanie blogu. Aj to spočíva v príspevkoch mapujú-

cich každodenné radosti a starosti, a z takých „príspevkov“ pozostáva i film.

— Vo svetovej kinematografii je mladá generácia 21. storočia vďaka svojej extravagantnosti pomerne prebádanou témou. Spomeňme si napríklad na srbský *Klip* (r. Maja Miloš), ktorý zdôrazňuje najmä sexualitu mladých v súčinnosti s audiovizuálnym materiálom, ktorý nakrútili na mobilné telefóny samotní aktéri. Svet mladých sa vo filmoch javí krutý a nekompromisný, potláča logiku uvažovania dospelého. Helene Hegemann pristupuje k téme v porovnaní so svojimi predchodcami mierne odlišným spôsobom. O postavách nám neprezrádza takmer nič, pretože to nepovažuje za podstatné. Dialogická zložka je síce rozsiahla, no rieši skôr banality alebo, naopak, angažované témy bez prepojenia s tou hlavnou. Napriek výraznej formálnej štylizácii si film zachováva autenticitu, napokon, vytvorila ho mladá autorka, ktorá využila svoje osobné skúsenosti.

— Pri filmovom spracovaní témy dnešnej mládeže sa autorský zámer pohybuje zväčša medzi dvomi možnosťami. Prvou je odsudzovanie nerozvážneho správania mladých, ktoré môže mať fatálne dôsledky pre ich budúcnosť. Druhou možnosťou je skúmanie motivácie ľahostajného postoja protagonistov k ich vlastnému osudu. V tom prípade filmy často sklznú do hľadania nejakého ospravedlnenia problematických tínedžerov a následného pokusu o zmenu optiky vo vzťahu k nim. *Axolotl Overkill* nás nepoučuje, nepresviedča, miestami akoby nás až zámerne nudil predvídateľnými scénami bezstarostného života. Pre mladých sa podobne ako pre axolotlov stáva ich „akvárium“ primalým, no napriek neustálemu prekráčovaniu hraníc ho nedokážu opustiť a naplniť svoj život nejakým zmyslom. Režisérke a autorke literárnej predlohy Helene Hegemann sa tak postavou Mifty podarilo vytvoriť vzácnu skúmanku, uchovávaciu vzorku života, ktorý sa k ničomu nezaväzuje a k nikomu neprípúta. ◀

Axolotl Overkill (*Axolotl Overkill*, Nemecko, 2017) SCENÁR A RÉŽIA Helene Hegemann KAMERA Manuel Dacosse

STRIH Bettina Böhler HRAJÚ Jasna Fritzi Bauer, Arly Jover, Laura Tonke, Mavie Hörbiger MINUTÁŽ 94 min. HODNOTENIE ●●

— text: Zuzana Mojžišová / filmová publicistka

— foto: Continental film —

Buď ticho a stvor základnú bunku spoločnosti!

Láska, tehotenstvo, pôrod, naplnené materstvo/otcovstvo. Nech by sa už človeku nič iné na tomto svete nepodarilo, jeho život bol priam vrchovato naplnený. Toto sa môže niekomu zdať ako dosť neambiciózny (taký celkom ženský) plán, ale ľudia, ktorým tie „veci“ z nejakých príčin ušli, by vedeli, domnievam sa, nahmatať duté miesto vnútri v duši.

— Dokumentárny film Zuzany Límovej *Medzi nami* je o pôdoch či skôr o kontroverznom vzťahu medzi rodičkou a jej prirodzenými predstavami na jednej strane a inštitúciou zdravotníctva a jej tendenciou stávať sa studenou mašineriou na strane druhej. Je kritický. Úplne oprávnené. Naše zdravotníctvo je v alarmujúcom stave z mnohých dôvodov a v mnohých aspektoch, kritiku si nevyhnutne zaslúži. Film vyvolal na naše pomery priam búrku reakcií – oponujúcich aj prisvedčajúcich. Téma snímky, zvláštnym spôsobom v tom istom okamihu nanajvýš intímna aj úplne všeobecne verejná, provokuje, aby obecnosť zaujalo osobnejší postoj, než je bežné. Kým som film videla, čo-to som si o ňom prečítala, vedela som, o čom bude a ako rôzni zainteresovaní vnímajú jeho tón. Keď sa však projekcia skončila, ulietli mi myšlienky nejakým čudným smerom, akýmsi azda na prvý pohľad k téme nedostredivým.

— V úvode sa staneme svedkami narodenia dieťatka. Hrejivý úžas z tohto skutku, ktorý sa nepochybne stal a stávať sa aj naďalej, našťastie, bude, však vzápätí začne všeličo podstatné kaziť. Počujeme výpovede troch mladých mamičiek s neblahými, až traumatickými skúsenosťami. Postupne nám rozkrývajú svoje príbehy spojené s tehotenstvom a pôrodom, skúsenosti so zdravotníctvom. Ostrý hlas zdravotníčky na exkurzii pre budúcich rodičov vyvoláva ceny: sprevádzajúca osoba (to akože otec!) zaplatí toľko a toľko, epidurál stojí toľko, hento toľko, tamto zas toľkoto. Lekári úsečne a stroho komunikujú s pacientkami. (Mimochoďom, prečo sa rodičke po gravidite prebiehajúcej bez komplikácií a s víziou bezproblémového pôrodu vôbec hovorí pacientka? Všetka je zdravá.) Sestričky v izbe sestier pozerajú televíziu, zatiaľ čo žena sa skrúca v bolestiach. Mohli by jej ísť pomôcť láskavým slovom, prejavovým pochopením, lenže nejdú. Sústredenosť na negatíva – a je ich vo filme neúrekom. Zaslúžene. Mamy vo svojich výpovediach skutočnosť, že sa im narodilo zdravé dieťatko, ponechávajú bokom. Zlé nevyvažujú dobrým, hoci dobrým bolo to zlé po celý čas nepochybne sprevádzané. Pravdivo hovoria o chladnosti systému, jeho nepružnosti, nadradenosti, nevládnosti, neľudskosti. Výnimky neuvádzajú. Miesta na zľutovanie, prosbu, opozitný hlas, základné porozumenie situácii je všade naokolo pramálo. Neschopnosť, skostnatenosť, bolesť, únava, krutosť, rutina... úplne

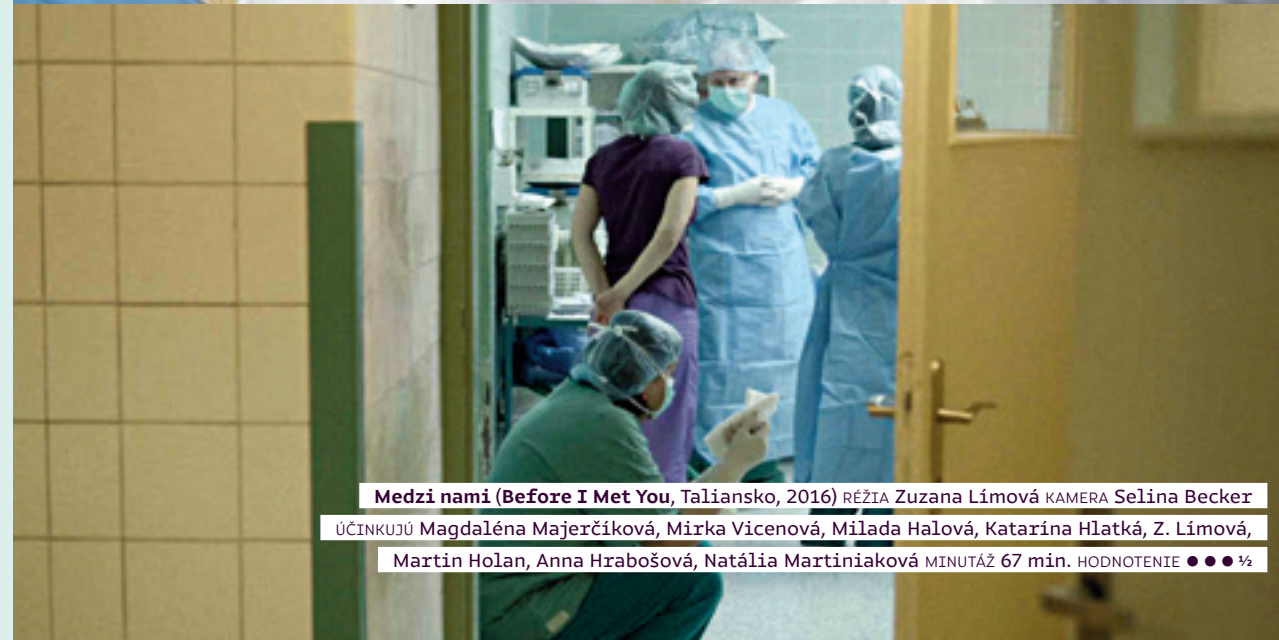
zatieňili to najdôležitejšie – zážrak zrodenia. Zatieňili, ale snád' ani úplne nemuseli. Nie pre systém, to určite nie, ten istotne haniť treba, pretože je v hanebnej kondícii a náprava je v nedohľadne, ale pre mamy, tatov, deti. Jedna z mám, zatiaľ trojnásobná, však predsa len hovorí o drobných zlepšovacích posunoch, ktoré sa jej podarilo vydobýť od pôrodu k pôrodu, s víziou, že do „štvrtice“ to bude ešte lepšie.

— Formálne spracovanie filmu je klasické, ničím neohúri, ale je čisté v naplňaní svojej stratégie. Obrazy z pomerne úzkych priestorov pôrodnického oddelenia striedajú výpovede troch mladých mám, (veľavravne?) umiestnených v akomsi ponurom pivničnom či garážovom priestore. Kým sa vnútri odohrávajú malé veľké veci, svet za oknami nemocnice plynie (nevšímavo?) ďalej... autá jazdia, do mobilov sa hľadí, do mestského podvečera žiari nad kostolom vysvietený veľký kríž a veru asi ani čert nevie, čo sa stáva s posolstvom, významom toho kríža v priestore zdravotníctva krajiny, ktorá o sebe tak rada (účelovo?) vykrikuje, že je kresťanská.

— Film Zuzany Límovej *Medzi nami* je bezútešný. Niektoré dôvody jeho bezútešnosti sú celkom zjavné z toho, čo sme uvideli. Iné ostávajú zámerne i nezámerne o niečo hlbšie pod povrchom. Reč je o slabosti našej občianskej spoločnosti. Lekár, doktor (hrá rolu, že je to muž?), zoči-voči kamere nevhodne žartuje, zvyšuje hlas, akoby bol v tomto dome pánom, uviazol vo vyšliapaných kolajach, fakt, asi si už celé roky nestiahol na mobil nijakú novú apku, taký je skostnatený. O niečo tichšie znie hlas pôrodných asistentiek, chvíľami jedna z nich priam šepká. Spomínajú babice, pretechnizovanosť prostredia. Ako slúžky v tom dome sa javia budúce mamičky, ich hlas – zlyhávajúci z pocitu pokorenia a krivdy – v dome nepočuť, ticho dolieha z pivnice, garáže, z filmového plátna. Zmätenia pojmov. Zas raz sa poplietlo, kto by mal byť paňou a kto sluhom.

— Budem kuvikom. Lebo bezútešné mi aj niečo iné pripadá. To, či až priveľmi, zahrnutí blahobytom, nežiadame od sveta, osudu, aby sa staral o jediné – nech je nám dobre, pohodlne, nech si žijeme bez problémov. Ak sa to nedeje, sme urazení a zaskočení. Život často potrebuje viac našich síl, než mu vládžeme či chceme odovzdať.

— Zuzana Límová otvorila dôležité témy. ◀

Medzi nami (Before I Met You, Taliansko, 2016) RÉŽIA Zuzana Límová KAMERA Selina Becker

ÚČINKUJÚ Magdaléna Majerčíková, Mirka Vicenová, Milada Halová, Katarína Hlatká, Z. Límová,

Martin Holan, Anna Hrabošová, Natália Martiniaková MINUTÁŽ 67 min. HODNOTENIE ●●●½

Kto si tu koho (ne)váži?

— text: Zuzana Sotáková —
foto: Film Europe Media Company —

*Môže sa spisovateľ v mene umenia a autorskej interpretácie zahrávať so životmi ľudí? Kde leží hranica medzi skutočnosťou a fabuláciou? Film **Vážený občan** pozýva diváka na zábavnú, ale aj ponurú cestu za inšpiráciou jedného samolúbeho románopisca.*

Postavy jeho kníh nikdy neopustili jeho rodné mesto Salas v Argentíne. Ťažil z neho, až kým nevycherpal svoje zásoby. Teraz sa spisovateľ Daniel Mantovani vydáva po štyridsiatich rokoch späť do svojej domoviny. Fyzicky. Aby našiel novú žilu inšpirácie na písanie aj na svoj vyprázdnený osobný život. Dvojica režisérov Gastón Duprat a Mariano Cohn nastoľuje vo filme *Vážený občan* (podobne ako vo svojej predošlej snímke *El artista*) otázky týkajúce sa umeleckej tvorby a jej hraníc. A opäť na to využíva prvky drámy a komédie v divácky prítlačlivej rovnováhe.

So spisovateľom Danielom Mantovanim sa spoznávame na vrchole jeho kariéry. V prítomnosti švédskej kráľovskej rodiny si preberá najprestížnejšie literárne ocenenie. V jeho prejave však cítiť istú znudenosť a pohrdanie. Až neskôr zisťujeme, že je to jeho typický podpichujúci prejav, ktorým sa vyhraňuje voči všetkému a všetkým. A občas sa aj nadraduje. Nobelovu cenu považuje za začiatok úpadku. O päť rokov neskôr ho nachádzame zabarikádovaného doma v Barcelone v obklopení políc plných kníh. Spoločnosť mu robí nanajvýš úzkostlivá osobná asistentka, cez ktorú odmieta kontakt s odbornou verejnosťou i médiami. Až kým mu nepríde pozvánka z rodného mestečka, kde mu chcú udeliť titul váženého občana. Bez väčšieho váhania odchádza zo svojho panského domu tam, odkiaľ ušiel, aby sa mohol kreatívne oslobodiť. Priam až s masochistickým potešením sa dáva vtahovať do situácií, ktoré majú občas absurdné vyústenie a občas oživujú dávne krivdy, ktoré mali zostať pochované.

Danielova prítomnosť v argentínskom zapadákovve vzbudzuje silné reakcie. Sprvu dominuje nadšenie, ktoré miestni prejavujú neobratne, ale zato pompézne (veď keď mu mohla nobelovku udeliť švédska kráľovná, prečo by ho v Salase neocenila aspoň miestna kráľovná krásy). Vďaka Mantovanimu je Salas na mape sveta. Občania s horlivým starostom na čele ho stavajú na piedestál, hoc má aj podobu strechy hasičského auta. Prirovnávajú ho k Shakespeareovi, Dostojevskému, Cervantesovi. Lenže nie každému sa páči, aký obraz Salasu vytvoril vo svojich knihách. Doloval prihlboko, možno aj prichamtivo a zasiahol viaceré citlivé miesta. Stačí jedna miestna maliarska súťaž a dávka Danielovej úprimnosti, aby sa nadšenie z jeho návštevy roztrieštilo na horkosť, urážky a túžbu po pomste. Neslávne dopadne aj spisovateľovo stretnutie s niekdajšou láskou Irene, ktorá dokáže ako jedna z mála prijímať jeho priamočiarosť. Lenže jej muž Antonio už také pochoopenie nemá. Zato má pušku a chuť loviť...

Príbeh, rozdelený do piatich kapitol (*Pozvánka, Salas, Irene, Sopka, Lov*), rámcujú prejavy, ktoré Daniel prednáša na rôznych pódiiach: od tých najvýznamnejších až po tie, ku ktorým zablúdi len zopár ľudí a túlavých psov. Nevtieravé humorné situácie vstupujú do deja filmu v miere, v akej dokážu zúročiť svoj potenciál a podčiarknuť kolorit daného miesta. Na základnej úrovni ponúka scenár pobavenie, v ďalšej vrstve sa chce dostať pod kožu argentínskej spoločnosti. V náznakoch odkrýva jej neduhy od neúcty a oportunistu cez provincializmus až po šovinizmus a násilie. Škoda, že nezájde ešte hlbšie.

Postavy, ktoré vstupujú Danielovi do cesty, prispievajú k spoznávaniu rôznych stránok jeho osobnosti, no zároveň nie sú naplno využité, čo platí napríklad pre spomenutú Irene alebo pre jej dcéru. Ani v prípade Daniela nedostávame možnosť pevného uchopenia jeho motivácie či detailnejšieho rozkrytia vzťahových liniek, ktoré ho viažu k rodnému mestu. Je to však herec Óscar Martínez, ktorý suverénne nesie na svojich pleciach komické i vážne a ťaživé atribúty hrdinu, jeho šarm, inteligenciu, záhumčivosť aj samolúboosť a cynizmus. Svojou výstižnou mimikou aj komplexným hereckým prejavom udržiava diváka prirodzene a bez problémov v Danielovej spoločnosti počas celého filmu, a to napriek tomu, že vo svojej podstate stvárňuje arogantného umelca, ktorý si sympatie nezískava ľahko. Koniec-koncov, o Martínezových schopnostiach svedčí aj herecká cena z MFF Benátky.

Slabšou stránkou filmu je jeho vizualita. Spočiatku diváka vyrušujú zábery s nestabilizovanou kamerou, hoci časom sa tieto obrazy vytratia z jeho pozornosti. Väčším problémom je nižšia kvalita obrazu, spôsobená zrejme použitou záznamovou technikou. Iste, Duprat a Cohn začínali dokumentárnymi snímkami, odkiaľ pramení ich spôsob práce s vizuálnou stránkou. Ale film, ktorý dokáže ponúknuť inteligentný humor s prvkami sarkazmu, skvelý herecký výkon a udržať si tempo až do samotného konca, by si zaslúžil viac pozornosti aj v prístupe k obrazu.

Napriek tomu je *Vážený občan* zábavný film, ktorý zároveň otvára otázku, do akej miery je etické obnažovať skutočnosť v mene umenia. Môže autor pod rúškom fabulácie použiť príbehy skutočných ľudí vo svoj tvorivý prospech? A majú predobrazy postáv jeho diel právo hnevať sa, že ich takýmto spôsobom zverejnil? Film nadhadzuje túto dilemu, ale úlohu vyrovnáť sa s ňou necháva na diváka. ◀

Vážený občan (El ciudadano ilustre, Argentína/Španielsko, 2016) RÉŽIA A KAMERA Gastón Duprat, Mariano Cohn

SCENÁR G. Duprat STRIH Jerónimo Carranza HUDBA Toni M. Mir HRAJÚ Oscar Martínez, Nora Navas, Iván Steinhardt,

Dady Brieva, Andrea Frigerio MINUTÁŽ 118 min. HODNOTENIE ●●●●

Sexualita a virtualita v Dvojtom milencovi

— text: Matej Sotník / poslucháč
audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU —

— foto: ASFK —

— François Ozon nakrútil erotický psychotriler na pomedzí mysteriózneho a detektívneho hororu. Hrdinkou filmu *Dvojité milencovi* je Chloé, ktorá začne riešiť svoje nevysvetliteľné bolesti brucha psychoanalýzou. Zapletie sa do zvrátenej milostnej avantúry so svojim terapeutom, ktorý začne sukcesívne odkrývať jej psychickú chorobu. Chloé nedokáže rozlišovať medzi reálnym a ireálnym, schizofrenicky osciluje medzi dvomi svetmi, medzi dvomi mužmi, reprezentovanými podobou jedného. Ozon situuje príbeh mladej ženy do akéhosi virtuálneho psychologického teritória. Je to podhubie, kde je ovládaná princípom slasti, priestor snový, ambivalentný, roztrieštený ako postmoderná ženská variácia na *Muža, ktorý luže* (1968). Odkazy na psychoanalýzu sa vo filme odrážajú aj motivicky cez postavu hrdinkinej matky. Surreálne príznaky pôsobivého pátrania po vecnej skutočnosti pripomínajú Aronofského *Čiernu labuť* (2010), detektívny rozmer zasa Verhoevenov *Základný inštinkt* (1992), predovšetkým sa však Ozon po brilantnej melodrame z medzivojnového

Nemecka *Frantz* (2016) vracia k téme sexuálne nevyrovnanej ženy a do hlavnej úlohy znovu obsadzuje Marine Vach, ktorá si zahrála v jeho filme *Len 17* (2013). Je to návrat od skôr odťažitej formy a rozprávania k vizuálnej sugescii. Dokonale ovládaná filmová reč si vystačí s minimom postáv a lokácií, s komornou a sterilnou atmosférou. Autor nezapiera svoju fascináciu ženským elementom, Chloé dominuje každej scéne, Ozon zobrazuje jej odcudzenie vo vyludnených priestoroch luxusného bytu či galérie moderného umenia. Otvorené nadobúda povahu klaustrofobického. Vo filme je viacero miest, ktoré vyznievajú skôr parodicky a smiešne, François Ozon sa tu šikovne pohráva s viacerými subžánrami, ale aj s pátosom. ◀

Dvojité milencovi (L'amant double, Francúzsko, 2017)
SCENÁR A RÉŽIA François Ozon KAMERA Manuel Dacosse
STRIH Laure Gardette HUDBA Philippe Rombi
HRAJÚ Marine Vach, Jérémie Renier, Jacqueline Bisset, Myriam Boyer MINUTÁŽ 107 min. HODNOTENIE ●●●●

Dohoda so svedomím

— text: Zuzana Sotáková —

— foto: Film Europe Media Company —

— Po úspešnom filme *Úplní cudzinci* prichádza taliansky režisér Paolo Genovese v krátkom časovom odstupe s ďalším titulom. Opäť siahol po žánri konverzačnej drámy, no jeho novinka *Miesto splnených túžob* už nedokáže rozohrať takú páčivú hru svedomia ako jej predchodca. — Chodia za ním všetci – mladí, starí, muži, ženy, veriaci aj neverní, lebo každý má v živote niečo, po čom túži celým svojím bytím. Stačí, keď vyslovia svoje pranie, a on navrhne dohodu s požadovanou protislužbou. Nie- kto musí pre splnenie svojho želania pomáhať babičkám prejsť cez ulicu. Ale sú aj takí, ktorí musia podvádzať, krahnúť, znásilňovať a vraždiť. Kam až by ste zašli, keby ste chceli napríklad zbaviť svoje dieťa rakoviny? Paolo Genovese prostredníctvom prepletených mikropříbehov spytuje divákovo svedomie, no jeho postavy sa motajú v kruhoch a ústredný hrdina, nevyspytateľný záhadný muž (Valerio Mastandrea), ostáva zastretý, prenikáme k nemu len efemérne, zväčša prostredníctvom jeho mimiky. — Genovese opäť spája na malom priestore viacero

ľudských osudov a na princípe hry zapaluje medzi nimi interakcie. *Miesto splnených túžob* však sprevádza istá predvídateľnosť a prepojenie postáv neprichádza s takou elegantnou plynulosťou ako v *Úplných cudzincoch*. Prehustenosť postavami nie je zásadnou prekážkou, ale tentoraz sa režisérovi nepodarilo uchopiť ansámbel svojich protagonistov tak umne, aby motivoval diváka uvažovať nad kladenými otázkami, akoby boli súčasťou jeho života. A vykonštruované situácie sú miestami neotesané. Ľudia riešia morálne a etické dilemy denne, mnohí v tejto skúške zlyhávajú, iní ju dokážu ustáť. Príbehová hra *Miesta splnených túžob* to na niekoľkých príkladoch konštatuje, ale nedokáže to precítiť. ◀

Miesto splnených túžob (The Place, Taliansko, 2017)
RÉŽIA Paolo Genovese SCENÁR Isabella Aguilar, P. Genovese
KAMERA Fabrizio Lucci STRIH Consuelo Catucci HUDBA Maurizio Filardo
HRAJÚ Valerio Mastandrea, Marco Giallini, Alessandro Borghi, Silvio Muccino, Alba Rohrwacher MINUTÁŽ 105 min. HODNOTENIE ●● ½

On vie

— text: Kristína Aschenbrennerová /
filmová publicistka —

— Film *Star Wars: Sila sa prebúda* nás zanechal s Rey tvárou v tvár legende – Lukovi Skywalkerovi. V titule *Star Wars: Poslední Jediovia* ju nachádzame na onom opustenom ostrove, kde sa (spolu s Chewiem) pokúša Luka, ktorý už melie z posledného, zaangažovať do odboja a presvedčiť ho, aby ju učil, ako zaobchádzať so Silou. Prvý rád si medzitým utvrdzuje silnejšiu pozíciu, Poe svojou ľahkovážnosťou a prífúknutým egom irituje nadriadených, Finn by najradšej od všetkého ušiel, ale je jasné, že neujde a aktívne sa zapojí do šíaleného plánu.

— Film *Star Wars: Poslední Jediovia* je blockbusterová jazda s tak dobre napísanými postavami, že je často pútavejšie sledovať ich vzájomnú interakciu než vojny medzi hviezdami. Áno, postavy čerpajú z archetypov univerza *Star Wars*, charakterizuje ich najmä rôzna miera tvrdohlavosti, odpor voči autoritám či schopnosť akceptovať, že autority možno nie sú až také hlúpe. No výmeny medzi hrdinami sú prsto skvostné, či už ide o studenú sprchu na horúce hlavy (Leia – Poe, Luke – Rey), o reflexiu le-

— foto: Saturn Entertainment —

gendárnych postáv (Luke Skywalker), alebo o interakcie, v ktorých sa od slov prechádza k fakt pekne choreograficky riešeným činom. Film si navyše i vďaka scénografii udržiava hutnú atmosféru a aj po pauzách v napätí sa dokáže bez problémov svižne vrátiť, pospájať dovtedy rozpojené dejové línie do grandiózneho finále. Vyčítať by sa mu dala uvravenosť, ktorá mierne iritovala aj v *Rogue One*: naozaj netreba verbalizovať to, čo je zároveň ukázané. Ale za poslednú audienciu u Snoka to stálo. ◀

Star Wars: Poslední Jediovia (Star Wars: The Last Jedi, USA, 2017)
SCENÁR A RÉŽIA Rian Johnson KAMERA Steve Yedlin
HUDBA John Williams HRAJÚ Daisy Ridley, Carrie Fisher, John Boyega, Mark Hamill, Laura Dern, Oscar Isaac, Benicio Del Toro
MINUTÁŽ 152 min. HODNOTENIE ●●●●

Možnosti medzikultúrneho dialógu

— text: Adam Straka / poslucháč
audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU —

— Filmy, ktoré otvárajú tému možnosti koexistencie moslimskej a západoeurópskej kultúry, sú podriadené citlivejšiemu hodnoteniu. Pri takýchto snímkach nie sú dôležité iba tri základné neoformalistické prvky diela – narácia, štylistika a téma, ale veľmi závaží aj spoločenská hodnota filmu, teda spôsob, akým je vzťah kultúr zobrazený, a to, či je film v konečnom dôsledku prospešný pre pochopenie problematickej situácie. V tejto novovzniknutej odnoži festivalových filmov vieme nájsť dve tematické ohniská – problém migrácie (*Dheepan*, r. Jacques Audiard; *Rozchod Nadera a Simin*, r. Asghar Farhadi) a vzburu proti tradičným hodnotám (*Hedi*, r. Mohamed Ben Attia; *Mustang*, r. Deniz Gamze Ergüven). K druhej línii sa priradil film belgického režiséra Stephana Strekeru *Svadba*. — Z formálneho hľadiska ide o príjemne svieže dielo, poteší herecký výkon debutantky Liny El Arabi, nadchne strih. Čo sa týka práce s témou, film si väčšinu času drží nadpriemernú úroveň. Postavy sú plastické, otec nie je démonicky autoritatívny, ako to v podobných filmoch

— foto: ASFK —

býva, vtipnou vsuvkou sú snahy o zmodernizovanie zastaraných tradícií – možnosť výberu ženicha z nezvyčajne širokého okruhu troch mužov alebo následný „pohovor“ cez skype. Hlavná hrdinka Záhira nežije na okraji spoločnosti, v škole sa jej darí a s komunikáciou s rovesníkmi nemá problém, čo vypovedá o tom, že asimilácia je možná a bežná. Stephan Streker zároveň umne ukrýva mnohé náznaky neochvejnej islamskej viery mladej Záhiry, divákovi ich nepodsúva ako na podnose, buď ich spoznajú, alebo nie, no neznalosť zážitok z filmu nekazí. — Nanešťastie, nestranný pohľad na moslimskú komunitu je výrazne naštrbený tragickým konfliktom v závere. Celkovo pozitívny dojem z filmu však pretrvá. ◀

Svadba (Noces, Francúzsko/Pakistan/Belgicko/Luxembursko, 2017)
SCENÁR A RÉŽIA Stephan Streker KAMERA Grimm Vandekerckhove
STRIH Hervé Schneid HUDBA Federico Jusid HRAJÚ Lina El Arabi, Sébastien Houbani, Babak Karimi, Olivier Gourme
MINUTÁŽ 98 min. HODNOTENIE ●●●●

Slovenskí filmoví vedci a kritici hodnotia slovenské celovečerné filmy druhého polroku 2017

V roku 2009 sme sa v redakcii **Film.sk** rozhodli v spolupráci s renomovanými slovenskými filmovými vedcami, historikmi, kritikmi a publicistami reflektovať slovenské filmy aj inak ako len vo forme recenzií či iných článkov. Vtedy sme po prvýkrát zverejnili tabuľku bodovania slovenských celovečerných filmov, ktoré mali v príslušnom roku premiéru v kinách.

Aktuálne prinášame hodnotenie slovenských filmov s premiérou v druhom polroku 2017. Hodnotíme celkovo osem slovenských alebo majoritne slovenských dlhometrážnych filmov, ktoré spĺňajú finančné kritériá určovania krajín pôvodu podľa Európskeho dohovoru o koprodukcii. Ide o päť hraných titulov (*Čiara*, poviedkový *DOGG*, *Nina*, *Out*, *Spievankovo a kráľovná Harmónia*) a tri dokumentárne filmy (*Mečiar*, *Ťažká duša*, *Vábenie výšok*).

Nehodnotíme minoritné koprodukcie *Po strništi bos* (r. J. Svěrák), *Červená* (r. O. Sommerová), *Křižáček* (r. V. Kadrnka), *Záhradníctvo: Dezertér* (r. J. Hřebejk), *Svet podľa Daliborka* (r. V. Klusák), *Záhradníctvo: Nápadník* (r. J. Hřebejk) a *Tri želania* (r. V. Karas). Takisto nehodno-

tíme koprodukčný stredometrážny dokument *Varga* (r. S. Maletzová), ktorý v decembri nasadila do niektorých kín distribučná spoločnosť Filmtopia, ani krátky slovenský animovaný titul *Žltá* (r. I. Šebestová), premietaný ako predfilm v rámci putovnej prehliadky Projekt 100. Do zostavy sa rovnako nedostala dokumentárna snímka *Medzi nami*, ktorú nakrútila slovenská režisérka Zuzana Límová, no v talianskej produkcii.

Systém bodovania zostáva rovnaký, pohybuje sa v škále od jedného po maximálny možný počet piatich bodov. Prípustné sú aj polbody. Niektorí hodnotitelia sa rozhodli nehodnotiť detský titul *Spievankovo a kráľovná Harmónia* pre špecifickú povahu tohto audiovizuálneho diela. ◀

— dan —

Slovenské a koprodukčné celovečerné filmy druhého polroku 2017 podľa filmových vedcov a kritikov

	Daniel Bernát	Martin Ciel	Jana Dudková	Eva Filová	Jaro Hochel	Martin Kaňuch	Katarína Mišíková	Jelena Paštěková
Čiara PETER BEBJAK	●●●	●●	●● ½	●●●●	●● ½	●●	●●●	●●● ½
DOGG SLAVOMÍR ZREBNÝ, VILIAM CSINO, ENRIK BISTIKA, JONÁŠ KARÁSEK	●●	●	●●● ½	●●	● ½	●	●●	●● ½
Mečiar TEREZA NVOTOVÁ	●●●	●●●	●●●	●●●	●●● ½	●●●	●●●	●●●●
Nina JURAJ LEHOTSÝ	●●●●	●●●●	●●●● ½	●●●●●	●●●● ½	●●●	●●● ½	●●●●
Out GYÖRGY KRISTÓF	●●● ½	●●	●●● ½	●●●●●	●●●● ½	●●●	●●●	●●●●
Spievankovo a kráľovná Harmónia DIANA NOVOTNÁ	●●	●●	●●	—	—	—	● ½	●●
Ťažká duša MAREK ŠULÍK	●●● ½	●●●	●● ½	●●●	●●●●	●●●	●●●●	●●●●
Vábenie výšok PAVOL BARABÁŠ	●● ½	●●●	●●	●●	●● ½	●●●	●●	●●●

Mgr. Daniel Bernát (1979)

vyštudoval filmovú vedu na FTF VŠMU v Bratislave. Osem rokov pôsobil ako redaktor kultúrneho oddelenia denníka *Pravda*, od septembra 2012 je šéfredaktorom mesačníka *Film.sk*.

Doc. PhDr. Martin Ciel, PhD. (1963)

vyštudoval filmovú a divadelnú vedu, pracoval v SAV a SFÚ, v súčasnosti pedagóg VŠMU. Zaoberá sa teóriou a analýzou. Prednáškové kurzy viedol v New Yorku, Minsku, Tel Avive, Brne, Prahe. Publikoval niekoľko kníh a viacero štúdií o filme. Minulý rok mu vyšla publikácia *Film a politika. Ideológia a propaganda v slovenskom filme 1939 – 1989*.

Doc. Mgr. Jana Dudková, PhD. (1977)

pracuje v Ústave divadelnej a filmovej vedy SAV. V minulosti pôsobila aj ako pedagogička na FTF VŠMU a na Univerzite Karlovej v Prahe. Venuje sa prienikom medzi teóriami postkoloniality a súčasným, najmä slovenským filmom. Je autorkou troch monografií, z toho jednej o ponovembrovom slovenskom filme (*Slovenský film v ére transkulturality*, 2011) a dvoch venovaných srbskému filmu (*Balkán alebo metafora: balkanizmus a srbský film 90. rokov*, 2008; *Linie, kruhy a svety Emira Kusturicu*, 2001). Aktuálne je aj vedúcou riešiteľkou spoločného projektu ÚDFV SAV a FTF VŠMU Slovenská kinematografia po roku 1989, príležitostne sa venuje i recenzentskej práci.

Mgr. Eva Filová, ArtD. (1968)

vyštudovala grafiku na VŠVU a filmovú vedu na VŠMU v Bratislave. Pôsobí na Katedre audiovizuálnych štúdií VŠMU a na Katedre intermédií VŠVU. Publikuje v domácich odborných časopisoch. Dramaturgicky a lektorsky pripravuje a uvádza cyklus *Kraťasy z archívu v Kine Lumiére*. Je spoluautorkou rozhlasového cyklu o filme *Kino-Ucho*. SFÚ v roku 2013 vydal jej knihu *Eros, sexus, gender v slovenskom filme*.

PhDr. Jaroslav Hochel (1962)

absolvent FiF UK v Bratislave. V rokoch 1989 až 1992 pracoval v archíve SFÚ. Začiatkom 90. rokov sa začal venovať filmovej publicistike (*Dialóg*, *Slovenský denník*). V rokoch 1994 až 1998 bol redaktorom časopisu *Filmová revue* a kultúrnych rubrik denníkov *Večerník* a *Práca*. Od roku 1999 pôsobí na voľnej nohe ako filmový publicista a knižný redaktor. Ako redaktor, prekladateľ a/alebo autor hesiel týkajúcich sa slovenskej kinematografie sa podieľal na publikáciách *Ilustrovaná encyklopédia ľudskej vzdelanosti*, *Ronald Bergan: Film a Univerzum*. Po dve funkčné obdobia bol predsedom Klubu filmových novinárov. V súčasnosti pôsobí aj ako jazykový redaktor *Film.sk*.

O HODNOTENÝCH FILMOCH SME PÍSALI VO **Film.sk**:

Čiara novinky: *Film.sk* 7-8/2017, s. 16 – 17; recenzia: *Film.sk* 9/2017, s. 34 – 36; rozhovor: *Film.sk* 12/2017, s. 16 – 19

DOGG novinky: *Film.sk* 11/2017, s. 14 – 15; recenzia: *Film.sk* 12/2017, s. 32 – 34 **Mečiar** rozhovor: *Film.sk* 6/2017, s. 18 – 21;

novinky: *Film.sk* 10/2017, s. 12 – 13; recenzia: *Film.sk* 11/2017, s. 30 – 32; rozhovor: *Film.sk* 12/2017, s. 16 – 19

Nina novinky: *Film.sk* 9/2017, s. 12 – 13; recenzia: *Film.sk* 10/2017, s. 34 – 36 **Out** novinky: *Film.sk* 9/2017, s. 14 – 15;

recenzia: zvláštne vydanie *Film.sk* – Projekt 100, s. 38 – 41 **Spievankovo a kráľovná Harmónia** novinky: *Film.sk* 10/2017, s. 18;

téma: *Film.sk* 12/2017, s. 20 – 22 **Ťažká duša** novinky: *Film.sk* 10/2017, s. 14 – 15; recenzia: *Film.sk* 11/2017, s. 36 – 38

Vábenie výšok novinky: *Film.sk* 10/2017, s. 16 – 17; recenzia: *Film.sk* 11/2017, s. 33 – 35

Mgr. Martin Kaňuch (1973)

absolvent odboru história a estetika na FF UK v Bratislave. Pôsobí na edičnom oddelení SFÚ. Je šéfredaktorom filmovej časopisu pre vedu o filme a pohyblivom obraze *Kino-Ikon*.

doc. Katarína Mišíková, PhD. (1979)

absolvovala filmovú vedu na FTF VŠMU, kde v súčasnosti vedie Katedru audiovizuálnych štúdií. Pôsobila ako akvizičný dramaturg artových filmov Slovenskej televízie. Prednáša o dejinách filmu, kognitívnej a naratívnej teórii a o analýze filmu. Je autorkou monografie *Mysl a príbeh ve filmovej fikcii* (2009), spoluautorkou elektronických skript *Kapitoly z dejín svetového filmu* (2015), spoluautorkou a koeditorkou kolektívnych monografií *Nový slovenský film* (2015) a *Transformation Processes in Post-Socialist Screen Media* (2016). Takisto je spoluautorkou rozhlasového cyklu *Kino-Ucho* (2012 – 2014) a edukatívnych projektov *Filmový kabinet deťom* (2014), *Filmová výchova pre pedagógov a žiakov stredných škôl* (2016) a *Obrazy (proti) extrémizmu* (2017).

Prof. PhDr. Jelena Paštěková, CSc. (1951)

vyštudovala estetiku a slovenčinu na FFUK v Bratislave. Pôsobí na FTF VŠMU a v Ústave slovenskej literatúry SAV. Venuje sa interdisciplinárnej problematike, dejinám slovenskej kinematografie a slovenskej literatúre po roku 1945. Bola vedúcou riešiteľkou kolektívnych grantových projektov (*Poetika a politika*, *Identity a hranice*) a školiteľkou viacerých doktorandov. Publikuje monografické práce (*Rozprávanie o rozprávaní*) a štúdie v domácich a zahraničných vedeckých časopisoch a zborníkoch. Je spoluautorkou rozsiahlej publikácie *Dejiny slovenskej kinematografie 1896 – 1969*, ktorá vyšla pred rokom.

O vode, strachoch a nesúmerateľnosti

— Nina (r. J. Lehotský) —

— Piata loď (r. I. Grófová) —

— text: Jana Dudková / vedecká pracovníčka Ústavu divadelnej a filmovej vedy SAV —
foto: Film Europe Media Company, filmpiatalod.sk/Denisa Buranová | ASFK —

Rok 2017 v oblasti slovenského hraného filmu pôsobí rôznorodo. Až tak, že sa po niekoľkých rokoch sústavného budovania rôznorodosti hodnotí čoraz ťažšie produkcia ako celok. Trendy nastolené v minulých rokoch sa upevňujú, návštevnosť rekordne stúpa. No stúpa aj kvalitatívna nesúrodosť. Na rozdiel od roku 2016, keď som pomyselnú stupnicu kvality prispôbovala tendenciám, ktoré sa mi zdali najoriginálnejšie, ma tentoraz minimálne dva filmy skutočne potešili.

— Nina (r. J. Lehotský) a Piata loď (r. I. Grófová) sú vyzreté, empatické, vizuálne a zvukovo dokonale prepracované diela, ktorých autori sa neboja pracovať s imagináciou a metaforou. V oboch prípadoch je to najmä metafora vody, ktorá núka bezpečie, únik, návrat do pôvodnej celistvosti. Metafora vody – tentoraz najmä vo význame zaplavenia, ale aj túžby po exotike mora či chytenia sa do siete na spôsob bezmocných rýb – sa objavuje aj v ďalšom príklade „žánru“ festivalového filmu, v debute Györgya Kristófa *Out*. No zatiaľ čo prvé dva filmy ostávajú esteticky kompaktné, *Out* sa pokúša balansovať (nie vždy úspešne) na hrane medzi strohým, až akademickým minimalizmom festivalového filmu a bizarným humorom. To, že humor je tu väčšinou založený na hyperbole, sa nakoniec príliš okato potvrdí krátko pred záverom filmu, keď sa protagonista zoznámi s lotyšskou krásavicou, prehnane „napumpovanou“ plastickými operáciami.

— Naproti tomu sú obrazy *Niny* a *Piatej lode* rovnako pôsobivé ako presné. Obidva filmy spája aj to, že prevádzajú cyklus slovenských sociálnych drám smerom k rodinnému filmu. Kým doterajšie sociálne drámy spracúvali problémy marginalizovaných dospelých, adolescentov či dospievajúcich, tentoraz sa oba filmy sústreďujú viac na optiku detí. V oboch prípadoch akoby imaginatívnosť filmov súvisela s týmto faktom, s faktom popierania racionálnej perspektívy dospelého „bieleho“ muža, ktorá tak dlho určovala slovenskú postsocialistickú kinematografiu.

— Kým spomenuté filmy ostali mimo výraznejšieho záujmu domáceho diváka, rok 2017 priniesol aj tituly, ktoré o tento záujem bojovali prvoplánovejšie. *Všetko alebo nič* (r. M. Ferencová) a *Cuky Luky film* (r. K. Janák) zvädzajú k vzájomnému porovnávaniu najmä vzhľadom na (úspešnú) snahu osloviť čo najširšie publikum. Obidva filmy zároveň posúvajú žánr komédie o kus ďalej od dramaturgicky nezvládnutých „prvých pokusov“ typu *Mŕtvola musí zomrieť*, *Tak fajn* alebo *Vojtech*. Ak ich však chceme porovnávať s už spomenutými artovými filmami, rýchlo zistíme, že ide o neporovnateľné kategórie, najmä z kvalitatívneho hľadiska. Obe snímky sú totiž v medziach slovenského vývoja komédie posunom vpred, čo však neznamená, že by neoplývali početnými slabunami. *Všetko alebo nič* je vizuálne atraktívna, ako vianočná guľa nablýskaná fúziou viacerých známych romantických komédií najmä hollywoodskej proveniencie. Tento film sa ani nesnaží o príbuznosť so skutočným životom, vytvára obraz Prahy zameniteľný za žánrové obrazy ktorejkoľvek inej európskej metropoly – no nechýba v ňom ani epizóda romantického víkendy v Taliansku či výletu v Tatrách. Solidne herectvo a dobre vybrané typy zachraňujú tento očividný gýč, plný stereotypov o homosexuáloch, slobodných matkách a univerzitných profesoroch, od hrozby, že by sa stal úplným fiaskom. *Cuky Luky film* je oproti tomu oveľa nevyváženejší, hoci pre niekoho možno práve preto zaujímavejší – obsahuje totiž aj snahu o sebareflexívne rozprávanie či cit pre autoironiu a určite je chvályhodné, že hlavné

predstavielky sa na ploche celovečerného filmu vzdali prílišnej expresívnosti, typickej pre televízny sitkom, na ktorý film odkazuje. Aj v tomto prípade sa film hemží známymi dejovými motívmi odkopírovanými od hollywoodskych zástupcov romantickej komédie, viac však smeruje k fraške.

— To, že slovenská kinematografia nemusí byť polarizovaná len na podivuhodnej osi „festivalový“ verzus „divácky“ film, potvrdzujú ostatné tituly minuloročnej produkcie. Tie vykazujú snahu buď obe tendencie sklbiť, alebo ponúknuť celkom netradičné odchýlky od toho, čo si pod slovenskou kinematografiou predstavujeme. Najúspešnejšou – z kvalitatívneho hľadiska, ale aj čo sa týka ocenení – sa v tomto ohľade zdá biografická midcult dráma *Masaryk* (r. J. Ševčík). Ide o profesionálne nezvyčajne zvládnutý pendant hollywoodskych predstaviteľov žánru, ktorý navyše prináša dôležitú historickú tému. Tvorcovia sa však neubránili klišé, ba ani banálnym pokusom o metaforu – zhodou okolností opäť spojeným najmä s vodou. Opakujúci sa motív rozbúreného mora dotvára dramatickú atmosféru filmu a pomáha jeho zrozumiteľnosti pre menej vnímavého diváka. Vo svetovom kontexte zostáva *Masaryk* lokálnym počínom aj napriek tomu, že sa v ňom v neobvyklej miere hovorí po anglicky, no na české i slovenské pomery ide najmä v kontexte zobrazovania kritických okamihov národných dejín (v tomto prípade vzťahu Masaryka a Beneša v období Mnichovskej dohody) určite o nadpriemer.

— Z celkom iného súdka je ďalšie pokračovanie populárnej série o Spievankove, ktorá má už stabilné miesto v slovenskej audiovizii aj napriek tomu, že ide o filmy, ktorým je pravidelne upieraná podpora z Audiovizuálneho fondu. Pozitívom celého projektu je, že na ňom vidno progres a najnovšia časť *Spievankovo a kráľovná Harmónia* (r. D. Novotná) pôsobí omnoho zladenejšie a profesionálnejšie než tie predchádzajúce. Neškodí jej do takej miery ani kombinácia svojrázneho hereckého výrazu autorov projektu a profesionálnych hercov. Rodové stereotypy zostali, no miestami sú vtipne narúšané (ako pri žabke Gabke či slimákov Kubovi) a namiesto zoznamovania s povolaniami vstupujú autori na neutrálnejšiu pôdu zoznamovania s hudobnými nástrojmi i štýlmi. Film má slabšie aj silnejšie epizódy, masky či výkony. Mnohé melódie či aranžmány pôsobia, akoby boli prebraté zo *Zlatej brány*, iné celkom vtipne reagujú na rôzne hudobné žánre a štýly. Celkovo však film nevyvoláva dojem väčšej miery vykrádania cudzích vzorov než napríklad *Všetko alebo nič*.

— Doslova prekvapením, hoci nie pozitívnym, bol v minulom roku film Róberta Fiľa *Obchádzka na ceste k dokonalej ilúzii*. Nevytvoril ho profesionálny filmár a nemal podporu zo systémových zdrojov. Na rozdiel od niektorých iných pokusov o amatérsky celovečerný film, ako je napríklad kultový titul *Nič nekrváca večne*, sa však jeho autor nesnaží o iróniu a už vôbec nie o autoiróniu; naopak, je aj napriek nezvládaniu základných pravidiel filmovej reči myslený úplne vážne. A vážne, priam existenciálne je aj jeho zameranie na odcudze-

— *Out* (r. Gy. Kristóf) —

nie, podvádzanie, klam. Film celkom okato čerpá zo štylistiky aj z hereckej štylizácie novej vlny a kombinuje to so štipkou Lyncha. Jeho pokusy o metafory však hraničia s trápnosťou (napríklad opakujúci sa motív parníka), a hoci vytvára očakávanie dôležitej, všetko rozuzľujúcej pointy, žiadnu neponúka.

— Medzi vynikajúcimi či aspoň zaujímavými predstaviteľmi artového filmu (*Nina, Piata loď*, ale aj *Out*), snahou o midcult svetového formátu (*Masaryk*), nesystémovými pokusmi o umenie, pesničkovým pásmom pre deti a romantickými komédiami sa v minulom roku pohybovalo niekoľko ďalších filmov, ktorých tvorcovia sa snažili sklbiť umelecké ambície väčšinou s populárnymi žánrami alebo aspoň s bizarným humorom. Väčšinou išlo o filmy so spoločensky naliehavými témami, hoci predviest takú mieru ilúzie ovplyvňovania spoločenského diania, ako sa podarilo šikovne nasadenému *Únosu*, sa nepodarilo žiadnemu ďalšiemu slovenskému filmu. *Únos* (r. M. Čengel Solčanská) sa skrátka stal precedensom, a to napriek tomu, že na tému Mečiarových amnestií reagoval oneskorene a navyše vo výrazne tendencnej polohe, keď príbeh vraždy Róberta Remiáša nielenže pripodobňuje k príbehu ukrižovaného Krista (s Remiášovou matkou sťa Pannou Máriou a s novinárkou, ktorá vyšetruje prípad, sťa Máriou Magdalénou), ale ho aj prezentuje ako súčasť boja medzi dvomi konkrétnymi politickými táborami, HZDS a KDH.

— Ak *Únos* láka na noirové atmosféry príbehu o zločine v najvyšších kruhoch, *Čiara Petra Bebjaka*, ktorý si už noirové polohy vyskúšal v *Čističovi*, je gangsterka, tlmiača tieto polohy v prospech východoslovenského exotizmu. Ten je sprostredkovaný viac gýčovo exotistickou hudbou než obrazom. Je to škoda, keďže film sa dotýka dôležitej témy spustnutého pohraničia a dokonca s existenciálnou presvedčivosťou tlmočí ľudskejší prístup k téme strachu z imigrantov. Mimochodom, táto téma sa objavuje aj v jednej z poviedok omnibusu *DOGG*, ktorým sa po niekoľkých „bezhororových“ rokoch vracia do slovenskej kinematografie emócia strachu. V dlho očakávanom projekte sa obmenila pôvodná zostava poviedok tak, aby viac korešpondovala s aktuálnou spoločensko-politickou situáciou. Aktualizáciou je najmä prvá poviedka *Duet* Slavomíra Zrebného, ktorá je z hľadiska práce s vyvolávaním strachu aj najlepšie a najmenej vtieravo zrežírovaná. Podobne ako v *Čiare* v nej dostáva priestor migračná kríza, tentoraz v súvislosti so strachom z terorizmu. So spoločenským vývojom posledných rokov korešponduje aj druhá poviedka (*Opus dei* Viliama Csina), reagujúca na dedičstvo slovenského štátu, zato tretia a štvrtá zaujmú viac nadčasovými témami či snahou posunúť sa od strachu o národné hodnoty k otázke transnárodnosti. Spomedzi všetkých štyroch poviedok sa vyvolávania emócie strachu tradičnými prostriedkami hororu či dystopického akčného filmu najmenej dotýka tretia poviedka *Grassvater*. Tá možno poteší fanúšikov málo známeho experimentálneho filmára Enrika Bistiku, ale s celkovou koncepciou poviedkového pásma aj najmenej súvisí, a to najmä preto, že na-

miesto strachu pracuje viac s vyvolávaním hnusu, až odporu. Posledná poviedka *Game*, režírovaná Jonášom Karáskom, je dystopickým rozprávaním o extrémnych dôsledkoch trendu reality show. Zaujme odkazmi na videohry aj na klasické filmové dystopie od *Metropolisu* k *Blade Runnerovi* či ku Gilliamovmu filmu *Brazil*, no najmä drsným námetom a až neurotickým tempom.

— Nielen dve posledné poviedky pásma *DOGG* charakterizuje snaha o posun k znepokojujúcim efektom súčasnej globalizácie alebo až k akémusi exotizmu transnárodnosti – vrátane používania cudzích jazykov (nemčina v poviedke *Grassvater* i vymyslený jazyk v časti *Game*, vyvolávajúci dojem „svetovosti“). Podobné vlastnosti nájdeme aj v debute Györgya Kristófa *Out*, ktorý s vtipom narúša dominanciu slovenčiny, na akú sme zvyknutí v slovenských filmoch. Jeho hrdina používa prevažne maďarčinu, k slovenčine sa hlási až po príchode do Lotyšska, kde sa s domácimi pokúša komunikovať v slovanskej hatlanine.

— Popri sebedomejšej práci s inými jazykmi charakterizuje viaceré minuloročné filmy aj to, že sa odohrávajú v iných krajinách a pri niektorých je zbytočné bojovať o status „slovenskosti“. *Masaryk*, ktorý získal veľkú časť národných ocenení *Slanko* v sieti, je z väčšiny nahovorený v angličtine a *Špina* – posledný film, o ktorom sa zmienim – je zas produkčne majoritne českým filmom, avšak nakrúteným režisérkou slovenského pôvodu (Tereza Nvotová) a s prevažne slovenskými hercami. Film má sebedomý výraz, a hoci ide o debut, je vyváženejší a celistvejší než napríklad *Out* – zato však menej prekvapí. Nielen témou a výberom herečky stvárňujúcej protagonistku, ktorá sa zhodou okolností objavila v podobnom type úlohy aj v debute manželov Kleinovcov Svobodovcov *Pírko*, ale najmä tézovitosťou, ku ktorej sa ako prekvapenie pripájajú iba niektoré nelogické motivácie (napríklad náhla zmena vo vzťahu hrdinkinho brata k obľúbenému učiteľovi). Napriek tomu ide o jeden z vydarenejších filmov minulého roka.

— Hraná tvorba, ktorá sa dostala do kín v roku 2017, je nielen žánrovo a kvalitatívne rôznorodá, ale je aj prepojená spoločnými či podobnými metaforami a motívmi. Od vody, ktorá poskytuje ilúziu celistvosti a transcencie, no aj (ne)bezpečia, až po hľadanie spôsobov, ako prekročiť limity toho, čo ešte je slovenský film – nielen na úrovni produkcie, ale aj jazyka, kvality a tém. ◀

Od exotifikácie k porozumeniu

— text: Marek Urban / filmový teoretik — foto: ASFK | Filmtopia —

Filmy, ktoré sme v roku 2017 označili za dokumentárne, majú jednu spoločnú tému: prechádzajú od toho, čo nazývame exotifikáciou, k tomu, že nám umožňujú navzájom si porozumieť.

— Ak vo filme exotifikujeme istú skupinu ľudí, ich činnosť alebo vlastnosti, znamená to, že na nich nahliadame ako na niečo neznáme, záhadné, na niečo, čo si zaslúži náš záujem. Je veľa exotifikujúcich filmov, ktoré dokázali u diváka vyvolať nemý úžas alebo paralyzujúci des. *Lekcie temnoty* (1992, r. Werner Herzog) nás donútili fascinovane strnúť pri pohľade na proces ľuskej deštrukcie, filmy *Zvieracia láska* (1996) a *V pivnici* (2014, r. Ulrich Seidl) nás prikovali k sedadlu pohľadom na spoločensky tabuizované prejavy náklonnosti medzi ľuďmi a zvieratami, respektíve medzi ľuďmi navzájom. Istá miera exotifikácie v každodennom živote je dokonca potrebná: dokázať sa pozeráť na veci bežné a všedné ako na veci s tajomstvom či s otázkou nám umožňuje neprepadnúť skepse, prázdnote alebo nude. Gilbert Keith Chesterton vo svojej *Ortodoxii* napísal, že vidieť niečo opakovane (napríklad opadané farebné lístie, prvý sneh, kvitnúce kvety), no stále na to hľadiť s úžasom je jednou z najväčších výziev dospelého života (pretože pre deti je všetko nové a žasnúť pre ne nie je problém). Zhrnuté a podčiarknuté: exotifikácia nie je nevyhnutne negatívny fenomén.

— Lenže, a to je rovnako dôležité, je tu jedno základné „ale“. Pri exotifikácii vzniká vo filme priepasť. Priepasť medzi nimi a nami. Akýsi neriešiteľný rozpor (Lyotard) medzi dvoma skupinami ľudí, keď jedna skupina (tvorcovia prostredníctvom filmu a diváci) má právo priradovať inej skupine ľudí (protagonistom) vlastnosti redukujúce ich individualitu bez toho, aby s tým oni mohli niečo urobiť: diváci môžu hovoriť, diskutovať, myslieť, no reprezentácia protagonistov vo filme je konečná, nedá sa zmeniť, je taká, aká je. Tento rozpor priniesli v roku 2017 filmy také rôznorodé, ako sú *Sprisahanie šedej rasy* (r. Maroš Berák) a stredometrážny *Hotel Úsvit* (r. Mária Rumanová). V oboch prípadoch vstupujeme ako tvorcovia i diváci do príbehov cudzích ľudí – ich – a oni sa od nás odlišujú. Prví sa snažia komunikovať s UFO, z malej dedinky a v globálnom meradle ešte menšieho Slovenska vysielajú svetelné signály v hexadecimálnom kóde na nočnú oblohu a veria v nadvládu jašterov, ktoré vyzerajú ako ľudia bez emócií. Druhí hrajú na automatoch, neplatia výživné, utekajú pred zákonom, sledujú telenovely, snažia sa chudnúť a dúfajú, že zaujmú svoju životnú lásku tým, že s ňou strávia pár minút v spoločnom priestore a nespravia nič. V oboch prípadoch k nim pristupujeme z perspektívy ich odlišnosti, zúčastňujeme sa na exkurzii v akejsi pomyselnéj ľudskej zoo – a možno to i myslíme dobre –, no nedokážeme im porozumieť. V prvom prípade si napríklad letmo uvedomujeme, že UFO je vlastne iba hobby a zástupný problém (možno zohráva takú úlohu ako zbieranie známok či zápalkových škatuliek, možno nie), no film svojich protagonistov redukuje iba na ono UFO, a preto nevieme, ako to je. V druhom prípade sledujeme ľudské utrpenie a beznádej, plynúcu zo zdanlivej bezvýhodiskovosti životnej situácie, lenže túto beznádej a bezvýhodiskovosť prisudzujeme protagonistom my: jednoducho preto, lebo si nevieme predstaviť, že by sme žili ich životy, že by sme dokázali pociťovať lásku, nádej, chuť mi-

lovať, vášeň, bežnú radosť či pobavenie v ich situácii, v ich obývačkách, v ich meste. Ale ako to majú oni? Nechcem klásť na filmy požiadavku porozumenia, ktorú si na seba nekladú ony samotné – musíme si však položiť otázku: Čo od nás teda spomenuté filmy žiadajú? Žasnutie? Lútosť?

— Do odlišnej situácie nás stavajú filmy, ktoré na seba požiadavku porozumenia kladú, no nedokážu ju naplniť: *Diera v hlave* (r. Robert Kirchhoff), *Mečiar* (r. Tereza Nvotová), prípadne minoritná koprodukcija *Červená* (r. Olga Sommerová).

— *Diera v hlave* stavia do popredia filmu reprezentáciu rómskeho holokaustu, pričom príbehy jednotlivých protagonistov zohrávajú iba inštrumentálnu úlohu. Neslúžia na to, aby sme mohli sledovať vplyv holokaustu na ich životy alebo porozumeli samotným protagonistom ako ľudským bytostiam, ktoré prežili traumatickú udalosť. Je to práve naopak, príbehy protagonistov slúžia ako ilustrácia holokaustu: dramaturgia filmu nesleduje vnútornú logiku ich príbehov, ale radí rôzne výseky ich rozprávania tak, aby vytvorili pomyselnú mozaiku rómskeho holokaustu. V nej sa všíria jednotlivé výpovede, ktoré však na seba nadväzujú skôr emocionálnym zafarbením, čo znemožňuje vytvorenie obrazu udalosti, porozumenie príčin či vyjadrenie následkov na životy protagonistov. Film tým neustále manifestuje jediné a jasné posolstvo: išlo o zverstvo. Menej už môžeme porozumieť tomu, čo toto zverstvo znamenalo pre konkrétne životy konkrétnych ľudí, ktorí doň spadli a ktorí ním prešli. Naliehavosť predkladaného posolstva sa tak jeho neustálym opakovaním stráca.

— *Mečiar* si na seba položil požiadavku porozumenia explicitne: protagonistka filmu Tereza Nvotová chcela porozumieť svojmu detstvu, ktoré bolo ovplyvnené angažovaným prístupom jej rodičov v ére vlády Vladimíra Mečiara. A na to, aby porozumela sebe, pokúsila sa porozumieť i samotnému Mečiarovi. Dravosť a ambícia preniknúť hlboko do jeho myslenia, demaskovať ho – snád' aj odhaliť nezákonné skutočnosti podobne, ako to spravil David Frost v rozhovore s Richardom Nixonom –, to je v úvode filmu takmer hmatateľné. O to väčšie je potom vnútorné napätie, ktoré film sám v sebe tvorí, pretože historická línia vykresľuje vzostup a pád Mečiara, ktorý nadával novinárom, kričal, zosadzoval prezidenta a do bodky naplnil našu predstavu o zápornom hrdinovi dramatického umenia, burcujúcim demokratickú spoločnosť (pozri tohtoročný *Únos*, r. Mariana Čengel Solčanská), no línia súčasná vykresľuje Mečiara ako odzbrojujúco roztomilého, trochu unaveného, spoločnosťou odvrhnutého starého muža, ktorý vás privíta kyticou, opečie si s vami špekáčky a ktorý to všetko myslel dobre. Bez ohľadu na to, ako to bolo „v skutočnosti“, aká vzťahová dynamika medzi štábom a respondentom vznikla, kto sa do akej úlohy štylizoval pri nakrúcaní a pod., film sám osebe nedokáže naplniť svoju ambíciu ísť „za“ a vo svojej vnútornej rozporuplnosti (či sprievodnom komentári mimo obrazu) napokon prináša až pocity sklamaní, rezignácie či zlyhania (čím je sám voči sebe takmer až príliš prísny).

— Film *Červená* potom dovoľuje v kontraste s *Profesionálnou cudzinkou* (r. Anna Grusková) jasne načrtnúť kontúry toho, čo porozumenie vo filme umožňuje. Oba filmy tematizujú životy svojich protagonistiek v emigrácii, nie sú k protagonistkám kritické (nespochybňujú ich výpovede, neproblematizujú ich) a oba sú rovnakým spôsobom heroizujúce (na protagonistky hľadajú ako na authority, perspektíva filmov sa im podriaďuje, nie je rovnocenná). *Červená* napriek tomu kladie jednu zásadnú otázku – potenciálne výbušnú a kontroverznú: Ako to, že protagonistka milovala dievča a spev tak veľmi, že jej nezáležalo na odlúčení od manžela, nástupe komunistov k moci či tragickej smrti (respektíve politicky motivovanej vražde) jej matky? Odpoveď na túto otázku však film nedáva, protagonistka môže enumeratívne rekapitulovať svoje životné úspechy bez toho, aby sme rozumeli, prečo sú pre ňu – a tým aj pre nás – dôležité. Naopak, *Profesionálna cudzinka* zostupuje do hĺbky a umožňuje nám k protagonistke preniknúť. Prenáša totiž extrémne intenzívny a pre protagonistku nepríjemne obnažujúci pocit „viny“ za to, že opustila Československo v čase (podľa nej) najväčšej núdze, čo ju neskôr motivovalo angažovať sa v pozícii novinárky a aktivistky v miestach konfliktov po celom svete. Táto dekonštrukcia protagonistkinej motivácie nám ako divákovi umožňuje identifikovať sa s ňou, porozumieť tomu, čím prechádzala, čo prežívala, čo to pre ňu znamenalo, a spolu s ňou tak môžeme vstúpiť do svojich vlastných *nezabudnuteľných pozorovaní* (Adler), v katarzii si uvedomiť ich vplyv na náš život; a ak chceme – pokračovať ďalej bez nich.

— Katarzia je určujúcou skúsenosťou aj pri filme *Vábenie výšok* (r. Pavol Barabáš) – teda za predpokladu, že pristúpime na opojnú hru s deadline, ktorá by nie-

komu mohla pripadať až príliš mainstreamová (neustále si musíme klásť otázku, či protagonisti stihnú prísť tam alebo onam bez toho, aby ich zabila zima, nedostatok kyslíka či vzájomná nevraživosť). Film však vyniká predovšetkým dekonštrukciou skupinovej dynamiky medzi československými horolezcami, ich boja o moc, prvenstvo a umožňuje pochopiť úlohu vodcovstva v ich usmerňovaní, dosahovaní úspechov, ale i prekonávaní traumy (tragická smrť blízkych priateľov) či vyrovnávaní sa so závisťou a nepravosťou.

— No z hľadiska témy porozumenia je jedinečný predovšetkým film *Ťažká duša* (r. Marek Šulík), ktorý vytvára spoločný priestor na dialóg medzi nami a rómskou menšinou žijúcou na Slovensku – tým, že nám umožňuje stavať na tom, čo máme spoločné ako ľudské bytosti, nie na tom, v čom sa odlišujeme. Paradoxne si však nemyslím, že kľúčom k vzájomnému porozumeniu je hlavná téma filmu – žalostné skladby a z nich plynúce emócie, ale skôr témy, ktoré sa pri nich otvárajú. Smrť blízkeho, odlúčenie od rodiny, snaha získať lásku a náklonnosť svojho rodiča sú témy všeobecné a umožňujú nám byť rovnocennými partnermi v rozhovore – podobne ako to v minulosti umožnil film *Čierna a biela* (2014, r. Samuel Jaško) témou emocionálneho osvojenia dieťaťa a titul *Koza* (2015, r. Ivan Ostrochovský) témou športu. *Ťažká duša* je však zároveň iná – tým, že otvorene upozorňuje na svoje limity (na to, že niektorí protagonisti to „hrajú“ kvôli peniazom a na to, že tie piesne často zaujímajú viac nás ako ich), a tým, že je vo svojej skromnosti veľmi elegantná (sedem kapitol rytmizuje rozprávanie a vytvára prehľadnú štruktúru bez nadbytočnej snahy o zasadenie do jediného spoločného príbehu), čím si vlastne nič nenárokuje – ale dáva nám mnoho. ◀

— Ťažká duša (r. Marek Šulík) —

— Žltá (r. I. Šebestová) —

Festivaly signalizujú pokles kvality

— text: Eva Šošková / filmová publicistka — foto: ASFK | Plackartnyj —

Na medzinárodnom festivale animovaného filmu Fest Anča neuviedli vlani slovenské filmy v samostatnej súťaži, zostavili len nesúťažnú panorámu. Malá porota festivalu študentských filmov Áčko 2017 zase vybrala do súťaže len jednu animovanú snímku. Festivaly tak deklarujú negatívny postoj k tvorbe najmladších autorov, kým v distribučných kanáloch s väčším diváckym záberom (kino a televízia) sa zachováva štandardne kvalitná úroveň tvorby staršej generácie profesionálnych animátorov.

— O kríze v animovanom filme vypovedali aj príspevky a diskusia v rámci Týždňa slovenského filmu 2017. K starším problémom, ako je nevyriešená distribúcia krátkych filmov či nedostatok špecialistov na výrobných postoch (animátor, režisér animácie...) v dôsledku nediverzifikovaného školstva a s tým súvisiacia nízka ročná produkcia, sa pridala obnovená téma chýbajúcej reflexie tvorby. Nové je však verejné poukázanie na klesajúcu kvalitu doposiaľ dominantnej autorskej tvorby, i keď zatiaľ nepodporené argumentmi.

— Ak pri Fest Anči porovnáme slovenskú súťaž 2016 a Panorámu slovenských filmov 2017, zistíme, že v roku 2016 figurovali v programe dva profesionálne krátke filmy, kým vlani to bola z profesionálneho

prostredia okrem videoklipov len jedna seriálová časť. Nie je to tým, že by sa znížil už aj tak nízky počet profesionálnych titulov, ale opäť sa prejavil nepriaznivý pomer dlhodobej výroby filmov (z finančných a personálnych dôvodov) a termínu festivalu, ktorý nestíha do programu zaradiť produkciu aktuálneho kalendárneho roka.

— Pri porovnaní kvality poloprofesionálnych študentských filmov vystupuje do popredia najmä technický aspekt. Do súťaže Fest Anče 2016 boli zaradené technicky náročnejšie projekty – bábkový *Braček jelenček* (r. Z. Žiaková, 2015) a koláž techník *Mila Fog* (r. M. Prokopová, 2015), ktoré sú v pohybe plynulé, v rovine štýlu ide o veľmi nasýtený obraz, plný zaujímavých vi-

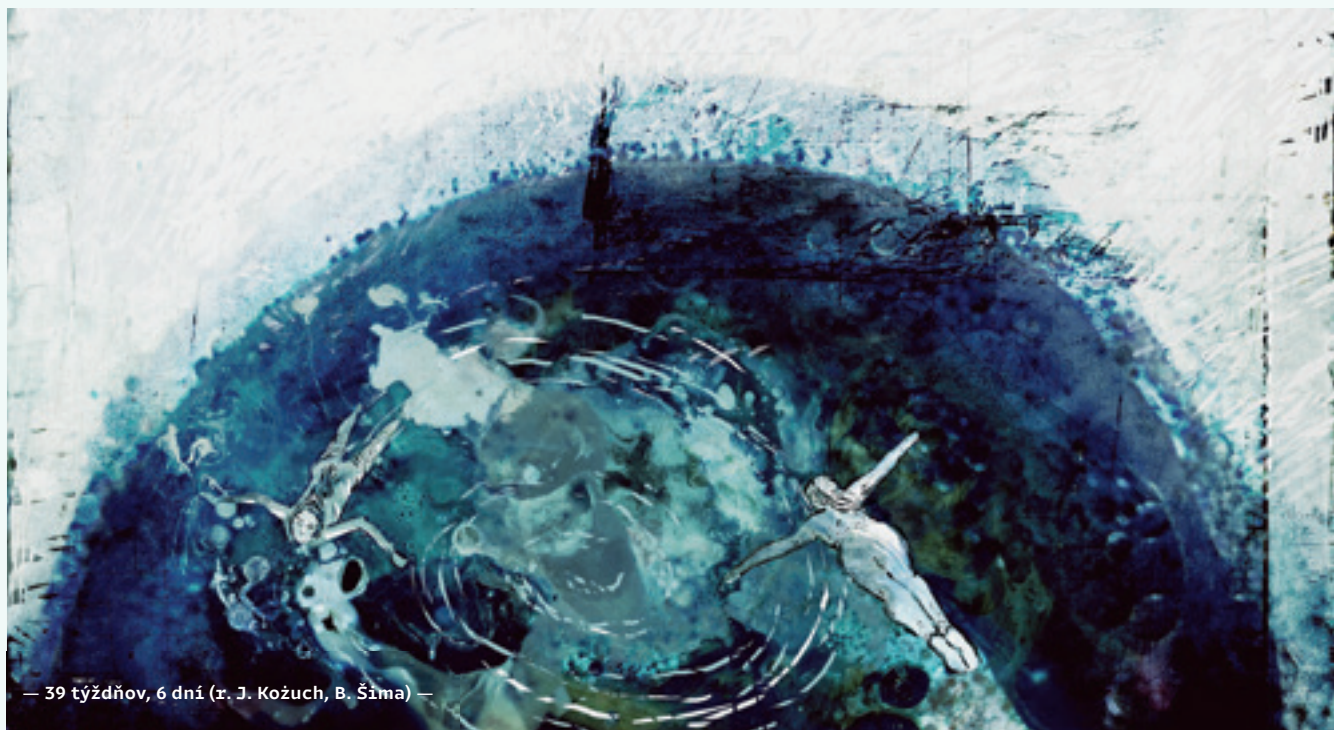
zuálnych prvkov podporujúcich rozprávanie obrazom (podobne je to aj v prípade digitálne kresleného filmu *Balónové dievča* – r. M. Frajšťáková, 2015). Naopak, vlaňajšia Panoráma slovenských filmov predstavila technicky jednoduchšiu animáciu kreslenú v počítači, so slabou nasýtenosťou obrazu, ako to bolo v prípade filmov *Skáčem!* (r. P. Martinka, 2015) a *Automatina* (r. A. Bolaňosová, 2016), nasýtenejší obraz *Jahodových dní* (r. E. Sekerešová, 2016) zase komunikuje viac hovoreným slovom než obrazom. Titul *Automatina* je úsporne prezentovaná metafora o pasci, v ktorej sa nachádzajú performerí pred svojim publikom. Charakterizuje ho rýchly odkaz a dlhšie uvažovanie po filme. So snímkom *Skáčem!* je to opačne. Trošku rozvláčne rozprávanie prináša peknú pointu, avšak téma závislosti, hoci inovatívne poňatá, pôsobí „nemoderne“. Jediným filmom s copyrightom 2017 bol na Fest Anči *Projekt výrobby staveb* (r. P. Bláha), experimentálny projekt zložený z fragmentov textu a nákresov v stroboskopickom slede, ktorý ťažko považovať za animáciu. Trashová snímka *Solar Box* (r. L. Sigmund, 2016) takisto používa tlačene texty a rýchly strih pôsobiaci ako stroboskop. Viac než do kina sa *Solar Box* hodí na internet, kde sa dá film zastaviť, odčítať obrazy a pobaviť sa na nich. Vtipná pointa a technicky amatérske spracovanie 3D modelov charakterizuje snímku *Cudzinec* (r. P. Cabarka, 2016), pri ktorej sa naplno prejavuje, že miešanie profesionálnej, poloprofesionálnej a amatérskej tvorby na festivalovom poli nie je vždy opodstatnené. So snímkami zo súťaže Fest Anča 2016 sú však porovnateľné panorámové filmy minulého roka *Chilli* (r. M. Mikušová, 2016), zaradený aj do medzinárodnej súťaže, a *Tutti* (r. M. Jasaň, 2016). V oboch prípadoch ide o výrazne dynamickú animáciu kreslenú v počítači, s nasýteným obrazom a farebnosťou. V kontexte slovenskej tvorby navyše film *Chilli* posúva ženskú postavu od obeť smerom k „spolupáchatelovi“ zložitých partnerských vzťahov a *Tutti* originálne rozširuje mizivú skupinu slovenských nenaratívnych snímok.

— Na festivale študentských filmov Áčko 2017 vybrali z prihlásených animovaných snímok len jednu – *Kontrast* (r. B. Bárková, 2017). Ten sa zaradil k mnohým ženským filmom o partnerských vzťahoch postavených na kontraste rodov alebo na motíve ženských obetí.

— Vlni boli v kinách uvedené ako predfilmy profesionálne snímky *Žltá* (r. I. Šebestová, 2017) a *39 týždňov, 6 dní* (r. J. Kozuch, B. Šima, 2017). Ivana Šebestová pokračuje v tvorivej línii ženských filmov, avšak prvý raz ju ozvláštňuje technologicky aj ideologicky. Plôšková animácia je nahradená totálnou a ženská identita, ktorá sa doposiaľ vzťahovala len na komplementárnu mužskú, tentoraz vyvierá zo vzťahu k sebe samej. Surrealistický film o očakávaní potomka *39 týždňov, 6 dní* prináša do slovenskej animácie tému moderného otcovstva, kde je otec v užšom vzťahu s dieťaťom, navyše ešte v prenatalnom štádiu. Okrem spomenutých krátkych filmov bol v klasickej kinodistribúcii aj celovečerný koprodukčný titul *Lichožrúti* (r. G. Miklínová, 2016, Česko/Slovensko/Chorvátsko), avšak bez tvorivého vkladu slovenskej strany.

— Katarína Kerekesová po dvoch rokoch od projektu *Mimi & Líza* ponúkla televízii počas uplynulých Vianoc prvý slovenský 3D animovaný večerníček *Websterovci*. Tieto dva tituly sú diametrálne odlišné nielen z technickej stránky (2D verus 3D), ale aj z hľadiska poetiky. Seriál o dvoch dievčatách je postavený na senzitivnosti, na podnecovaní zmyslov vo fantastických vymyslených svetoch, no pavúčia rodina prenáša realistické rodinné vzťahy do veľkého sveta malých pavúkov. *Mimi & Líza* je čarovnejšia a poetickejšia, *Websterovci* sú prozaickejšie. RTVS počas roka odvysielala aj kompletný 52-dielny seriál Ivana a Dávida Popovičovcov *Mať tak o koliesko viac*.

— Pre všeobecne nízku produktivitu slovenskej animovanej tvorby má aj čiastočný pokles kvality veľký vplyv na celok. Preto je rok 2017 v animovanom filme aj napriek čiastkovým úspechom frustrujúci. ◀

— 39 týždňov, 6 dní (r. J. Kozuch, B. Šima) —

zažili sme

FESTIVAL BLACK NIGHTS TALLINN /WORKSHOP NISI MASA

— text: Zuzana Sotáková —

Black Nights Tallinn získali pred niekoľkými rokmi punc áčkového festivalu a zaradili sa tak do elitnej svetovej pätnástky. Najväčšie filmové podujatie v severnej Európe zastrešuje okrem hlavnej časti aj menšie akcie, ako je festival filmov pre deti a mládež Just Film alebo medzinárodný festival krátkoho filmu a animácie PÖFF Shorts. Zahŕňa aj program pre profesionálov Industry@Tallinn & Baltic Event. Festival Black Nights trvá viac ako dva týždne (!) a svetovú či medzinárodnú premiéru na ňom absolvujú desiatky snímok. Aké sú „temné filmové noci“ z pohľadu novinára?

— Do Tallinnu som sa vybrala na 21. ročník festivalu (17. 11 – 3. 12. 2017) ako účastníčka tamojšieho workshopu pre filmových kritikov, ktorý organizuje európska sieť združení mladého filmu Nisi Masa. Čakal ma týždenný program s festivalovým preukazom kategórie press a písanie pre online časopis *Nisimazine*. Čo deň, to recenzia alebo rozhovor. Skoro ráno porada, cez deň filmová projekcia, potom písanie až do večera, a keď múza kopla, tak aj večerný networking na festivalovej párty. Typický novinársky kolotoč. Výhodou bol „súkromný“ mentor – estónsky filmový kritik Tristan Priimägi (magazín *Sirp*), o ktorého som sa delila s ďalšími štyrmi účastníkmi workshopu. U každého brúsil, čo bolo treba – vetnú skladbu, slovnú zásobu, vyslovenie a obhájenie názoru, formulovanie point, hľadanie vlastného rukopisu, prístup k respondentom, premýšľanie o texte ako celku... Samozrejme, všetko v anglickom jazyku. Keď sa však do toho človek dostal, kvalita jeho textov stúpala a Tristanových žiadostí o úpravu ubúdalo.

— Len keby času bolo viac... Na jednej strane by som si priať vidieť viac filmov, aj preto, že väčšina z nich sa do slovenskej kinodistribúcie nedostane. Na druhej strane som mohla s filmami, ktoré som videla, pobudnúť o niečo dlhšie prostredníctvom písania. A niektoré dokázali oslovit'. Ako napríklad film flámskej režisérky Fien Troch *Home* o generačnej priepasti medzi tínedžermi a ich rodičmi, o veľmi tenkej hranici medzi chybou a fatálnym zlyhaním. Alebo moderná kvázi rozprávka s prvkami magického realizmu *Our Little Secret* amerického režiséra a scenáristu Yuriho Zeltsera – päťdesiatnika, ktorému sa podarilo ponoriť do detskej fantázie v rozprávaní o pute dvoch sestier. Z iného, experimentálneho súdka bol vizuálne pôsobivý nemecký film *A Thought of Ecstasy* režiséra a herca R. P. Kahla.

— Videla som však aj filmy nižšej kvality. Pritrafilo sa to zväčša v súťaži debutantov – First Feature Competition. Bol to napríklad prípad nemeckej drámy *Different Kinds of Rain*, ktorej od začiatku do konca chýbala hĺbka a zmysel. Nedokázala to vysvetliť a obhájiť si film ani samotná režisérka Isabela Prahel v rozhovore a v diskusiách. Bolo o to šokujúcejšie, že titul nakoniec získal cenu ako najlepší film tejto súťaže! S festivalom som sa rozlúčila otravným filmovým egotripom jedného režiséra, ktorý by sa dal nahradiť prostým konštatovaním, že po rozpade dlhoročného vzťahu ľuďom niekedy úplne preskočí. Americký film *Newly Single* v réžii Adama Christiana Clarka to však dotiahol až do hlavnej súťaže. Bol to jeden z viacerých prípadov, keď by sa hodilo opýtať programových dramaturgov festivalu, prečo daný film vybrali.

— Prečo, takáto otázka by sa hodila aj pre tlačové oddelenie, ktoré vám jeden deň dokázalo poslať prehľadný rozpis podujatí a na druhý deň na vás celkom zabudlo. Opýtať by sme sa mohli aj to, prečo sa nedali klásť otázky na tlačových konferenciách (na ktorých sme, mimochodom, boli často len my – účastníci workshopu Nisi Masa). Festivalu, ktorý kope prvú ligu, by sa také prešľapy nemali stávať.

— Workshop na festivale Black Nights je však skvelou príležitosťou na zdokonalenie autorských schopností aj na konfrontáciu so zahraničným prostredím a s tamojším prístupom k filmovej kritike. To isté platí aj o workshope, ktorý som pod hlavičkou FIPRESCI absolvovala vlni na MFF Varšava. Mladí filmoví publicisti tak majú viacero atraktívnych možností, ako cibriť svoje schopnosti a naberať nové skúsenosti. ◀

Čiara

(Bontonfilm)

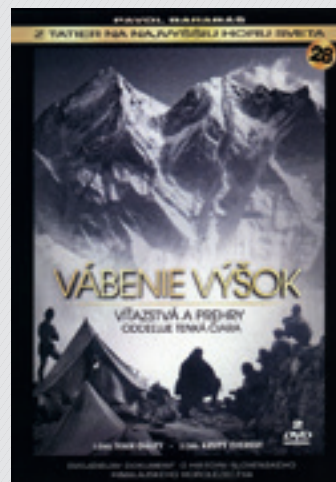
Prostredie slovensko-ukrajinskej hranice ukrýva potenciál na divácky príťažlivé príbehy. Napriek tomu doteraz nedošlo k výraznej koprodukčnej spolupráci s našimi východnými susedmi. Zmenil to až film *Čiara* (2017), za ktorý získal Peter Bebjak cenu za réžiu na MFF Karlove Vary a ktorý videlo už vyše 320 000 divákov. Tomáš Maštálir stvárnil otca rodiny a zásadového lídra kriminálnej skupiny, ktorá pašuje cigarety cez slovensko-ukrajinskú hranicu. Budovanie novej hranice schengenského priestoru však začne vyvolávať obavy z nej jasnej budúcnosti. Dramatické udalosti sa prelínajú s milostnými scénami a s miestami až kusturicovským veselím, ktoré dopĺňa hravá a podmanivá hudba s piesňou *Hej, sokoly!* od IMT Smile a Ondreja Kandráča. Nesmieme zabudnúť ani na herecké výkony Emílie Vášáryovej, Zuzany Fialovej, Andyho Hryca, Eugena Libezňuka, ale najmä na kameru Martina Žiarana. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9 a so zvukom DD5.1 a DD2.0 so slovenským audiokomentárom pre nevidiacich, s komentárom režiséra a s voliteľnými anglickými a českými titulkami aj so slovenskými titulkami pre nepočujúcich. Ako bonusy na ňom nájdete päť vynechaných scén z filmu.

Piata loď

(Hulapa film)

Kniha Moniky Kompaníkovej *Piata loď* získala cenu Anasoft litera 2011 a bola preložená už do ôsmich jazykov. Jej filmová adaptácia si o šesť rokov neskôr priniesla z MFF Berlín Krištáľového medveďa za najlepší film sekcie Generation Kplus a uviedlo ju už viac než štyridsať festivalov. Jej režisérka Iveta Grófová spolupracovala na scenári s Marekom Leščákom. Román obsahoval veľa tém a viacero časových rovín, a tak sa dvojica po konzultácii s autorkou predlohy rozhodla, že rozprávanie zjednoduší. Zachovali však podstatu príbehu – detské dobrodružstvo Jarky a Kristiána, ktorí sa pokúšajú napraviť svet dospelých hrou na rodinu, akú by chceli mať. K celkovému výbornému vyzneniu filmu prispelo nielen vhodné osadenie, ale aj kamera debutujúcej Denisy Buranovej. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9 a so zvukom DD5.1 a DD2.0 so slovenským audiokomentárom pre nevidiacich a s voliteľnými anglickými a českými titulkami a so slovenskými a s českými titulkami pre nepočujúcich. Medzi bonusmi je videoklip *Kde sa slzy berú* od Katarzie, trailer, videá zo zákulisia a fotogaléria. Súčasťou balenia je aj CD s hudbou k filmu.

Vábenie výšok

(K2 Studio)

Pavol Barabáš sa vo svojom najnovšom film *Vábenie výšok* (2017) venuje slovenskému himalájskemu horolezectvu. Jeho vývoj zachytáva film pohľadom jednej horolezeckej generácie, ktorá nás prevádza od začiatkov horskej služby v Tatrách cez prvé expedície až po odvážne myšlienky smerujúce k najvyššej hore sveta. Na rozdiel od verzie pre kinodistribúciu, kde bolo *Vábenie výšok* uvedené ako jeden film, je na DVD pôvodná dvojdielna verzia projektu na dvoch diskoch. Prvý diel *Ivan Gálfy* rozpráva o priekopníkovi slovenského expedičného horolezectva, ktorého výprava na Nanga Parbat v roku 1971 bola prvou úspešnou výpravou na osemtisícovku v rámci východného bloku. Ako bonusy nájdete na tomto disku vynechané scény, upútavku a niekoľko krátkych rozhovorov. Druhý diel *Krutý Everest* je svedectvom o nenaplnených snoch zliezť najťažšiu stenu Mount Everestu. Ako bonusy nájdete na druhom DVD vynechané scény, upútavku, rozprávanie Františka Keleho o Evereste '84, Ivana Fialu o Evereste '88 a 10-minútovú ukážku z Barabášovho filmu *Everest – Juzek Psotka* (2008).

— Miro Ulman —

Neon Demon

(Film Europe Media Company/Magic Box)

Krásu je možné definovať aj ako subjektívny súhrn rôznorodých pozitívnych zmyslových vnemov a pocitov. Napriek tomu si módnym priemysel tento pojem takpovediac sprivatizoval a pokúša sa nastavovať všeobecnú normu krásy. Priemysel totiž vytvára produkt, ktorý znamená obchod, je to neustály kolobeh poháňajúci mechanizmus konzumu. Do súkolesia tejto mašinérie vstupuje aj neplnoletá Jesse. Nevinnosť a prirodzenosť jej otvára dvere na najvyššie poschodia kšeftovania s krásou. Konfrontácia s tvrdým konkurenčným prostredím však na seba neďa dlho čakať. Dánsky režisér Nicholas Winding Refn, známy najmä kombináciou esteticky štylizovaného násilia a vykalkulovane chladných obrazových mizanscén, využil prostredie módnjej brandže ako kulisu pre značne bizarný, záberovo hypnotický, pre mainstreamového diváka pomerne šokujúci a scenáristsky strohý, až „bulimický“ konštrukt. Výsledný tvar ponúka nejednoznačnú žánrovú, obsahovú, formálnu i naratívnu štruktúru. Bonusová výbava DVD edície Festival 12 sa časom zamerala len na priloženú štúdiu o filme (tentoraz od Šimona Šafránka). Inak disk ponúka štandardne originálne znenie a české titulk.

— Jaroslav Procházka —

čo robia

Jana Bučka

[dokumentaristka]

Momentálne pracujem na dokumentárnej sérii produkčnej spoločnosti Hitchhiker Cinema s názvom **Biele vrany a hrdinovia medzi nami**. Tento projekt sa venuje fenoménom, ktoré rezonujú v spoločnosti. Diel, ktorý točím, sa zaoberá veľmi aktuálnymi kauzami v oblasti životného prostredia.

Ivana Laučíková

[animátorka]

V dlhodobom horizonte vyvíjam s producentom Jurajom Krasnohorským fantastický, imaginatívny a dobrodružný film pre deti podľa poviedky Arnošta Goldflama. Film je súčasťou veľkého stredo európskeho koprodukčného cyklu **O nepotrebných veciach a ľuďoch**. Aktuálne naplno žijem autorským krátkym filmom **Milost**. Povolávam anjelov a normálnych ľudí, aby sa bez strachu postavili tvárou v tvár Monštru nenávisti. Ak sa chce niekto pridať, nech nám volá, 20. januára točíme davové scény. Každá duša sa počíta.

Juraj Nvota

[režisér]

Pred chvíľou som s radosťou dokončil **Gen** o pani Zite Furkovej. Zároveň robíme s Richardom Krivdom a Darinou Smržovou na vývoji dokumentu o divadelnom režisérovi Petrovi Scherhaufnerovi. Popritom chodím radiť študentom divadelnej réžie. Keď viem. Jeden už mal úspešnú premiéru svojej autorskej hry s názvom **Nič. A všetci svätí**. No a pripravujem sa na veľké dobrodružstvo, réžiu opery **Don Giovanni** v košickej opere a na vianočné sviatky. (text vznikol v prvej polovici decembra – pozn. red.)

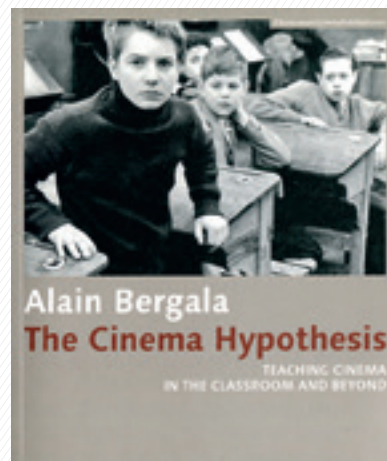
**Siegfried Mattl,
Carina Lesky, Vrääh Öhner,
Ingo Zechner a kol.:
Abenteuer Alltag.
Zur Archäologie
des Amateurfilms**
(Synema, Viedeň 2015, 270 strán)

Dvadsiatou piatou publikáciou edície, ktorá vychádza v spolupráci Rakúskeho filmového múzea a Synemy – Spoločnosti pre film a médiá, je pomerne rozsiahly zborník textov venovaných aktuálnemu stavu výskumu amatérskych filmov, ktorý stál v minulosti väčšinou na okraji záujmu historikov a teoretikov, no v posledných rokoch sa mu venuje čoraz väčšia pozornosť. Textové príspevky sú v publikácii tematicky rozdelené do viacerých blokov, venovaných technológii a estetike, žánrom a variáciám, produkcii a diseminácii (vrátane klubov filmových amatérov) aj politike a dejinám. Posledný blok reflektuje popredné európske a americké archívy, ich zbierky a stratégie. Nechýba medzi nimi Rakúske filmové múzeum, ale ani Národný filmový archív v Prahe. *Abenteuer Alltag. Zur Archäologie des Amateurfilms* je prvou publikáciou svojho druhu v nemecky hovoriacich krajinách.

**Ted Fendt (Ed.):
Jean-Marie Straub
& Danièle Huillet**
(Synema, Viedeň 2016, 253 strán)

Dvadsať šiesta publikácia tej istej edície, do ktorej patrí aj predchádzajúca kniha, je súborom textov venovaných režisérskemu dvojici, ktorú tvorili Jean-Marie Straub a jeho životná partnerka Danièle Huillet. Oba pochádzali z Francúzska, často však pracovali v Nemecku a Taliansku. Spoločne nakrútili napríklad filmy *Kronika Anny Magdaleny Bachovej*, *Možíš a Áron* či *Triedne vzťahy*. Kniha je zborníkom pôvodných textov a medzi ich autormi je aj nemecký režisér a teoretik Harun Farocki, ktorý stvárnil práve vo filme *Triedne vzťahy* jednu z hlavných úloh, či producentka Straubových filmov Barbara Ulrich, ktorá sa v nich takisto objavovala aj ako herečka. Publikácia obsahuje štúdie celkovo šiestich autorov (okrem spomenutej dvojice sú to Claudia Pummer, John Gianvito, Jean-Pierre Gorin a Ted Fendt) a tieto texty sú doplnené o rozhovor s oboma tvorcami (viedol ho filmový historik a kritik François Albera), o podrobnú filmografiu a bibliografiu aj o doteraz nepublikované archívne dokumenty a o bohatý obrazový materiál.

**Alain Bergala:
The Cinema Hypothesis. Teaching Cinema in the Classroom and Beyond**
(Synema, Viedeň 2016, 131 strán)

Ďalšia, už 28. publikácia spomínanej edície prináša jeden zo základných textov o filmovom vzdelávaní v školách a iných vzdelávacích inštitúciách. Jeho autorom je Alain Bergala, známy francúzsky filmový teoretik a bývalý šéfredaktor časopisu *Cahiers du cinéma*, ktorý je zároveň pedagógom na prestížnych parížskych školách Paris 3 Sorbonne nouvelle i La Fémis a bývalým poradcom francúzskeho ministerstva školstva. Rakúske vydanie publikácie v anglickom jazyku je doplnené o obsiahly rozhovor s Bergalom. Ten spätne hodnotí svoje zásadné dielo v oblasti filmového vzdelávania v kontexte pätnástich rokov, ktoré uplynuli od jeho prvého vydania, a rozmachu nových technológií, čo nastal počas tohto obdobia a zmenil nielen dostupnosť filmov, ale aj spôsob, akým ich vnímame. Na vnútornej obálke knihy sa nachádza Bergalov citát: „Vzdelávanie musí byť prispôbené deťom a mladým ľuďom, ktorým je určené, ale nie na úkor jeho zamerania. Ak nerešpektuje svoj predmet, ak ho nadmieru zjednodušuje či karikuje, hoci s tými najlepšími pedagogickými úmyslami na svete, nebude to prospešné.“

— Monika Mikušová —

— odporúča filmový kritik
a programový dramaturg festivalov
a kina Tomáš Hudák —

JANUÁROVÉ
ŠPECIALITY
V SLOVENSKÝCH
KINÁCH

Stať sa nesmrteľným a potom umrieť

— Teším sa, že Filmothéka Kina Lumière v Bratislave si v januári pripomína storočnicu „Američana v Paríži“ Jeana-Pierra Melvilla veľmi slušnou retrospektívou, ktorú tvorí sedem filmov. Výborné je, že máme možnosť vidieť aj filmy, ktoré nie sú notoricky známe.

— Melville sa preslávil najmä gangsterkami a policajnými filmami alebo, presnejšie, tým, že ich preniesol z Ameriky do Európy. Zďaleka však neostal iba pri žánri. Napríklad *Bob hazardér* je krásny *heist* film, čo bol v roku 1956 stále nový subžáner, no zároveň je to učebnicový

Kňaz Léon Morin
— foto: Studio Canal
/ **Prípado pre obhajcu**
— foto: archív SFÚ

mestský film, ktorý podrobne vykresľuje prostredie Montmartru (miesto parížskeho podsvetia, nie rozkošne nešikovných dievčat). Melville často nakrúcal na ulici, čo v tom čase nebolo úplne bežné, a tak sú jeho filmy plné skutočného mestského života. Kino premietne aj jeden z posledných Melvillových filmov, v ktorých už viac cítiť existenciálnu beznádej, osamelosť hrdinov, temnotu a trochu fatalizmu: *Osudový kruh* obsahuje približne polhodinovú nemú, hypnotickú sekvenciu lúpeže.

— Diváci sa však môžu tešiť aj na jeho rané diela – málo videný krátky film *24 hodín zo života klauna* a celovečerný debut *Mlčanie mora*, adaptáciu zásadnej knihy francúzskeho odboja od Vercorsa. Ide o príbeh muža a jeho netere, ku ktorým sa počas okupácie nastahuje nemecký dôstojník. Ten sa snaží ukázať, že je vzdelaný človek, ktorý má rád francúzsku kultúru, no muž s neterou volia cestu pasívneho odporu a odmietajú sa s ním rozprávať.

— Melville sa počas vojny sám zúčastnil na odboji a k tomuto obdobiu sa vrátil ešte dvakrát – filmami *Kňaz Léon Morin* a *Armáda tieňov*, ktoré sú takisto súčasťou retrospektívy. Druhý z nich bol dlho zaznávaný, hoci ide o jeden z Melvillových vrcholných filmov a pravdepodobne jeho najosobnejší. Odboj nezobrazuje romanticky, ale tragicky. Postavy sú síce hrdinovia, no v skutočnosti majú bližšie k osamelým gangstrom a policajtom Melvillových posledných filmov.

— Možno ide o náhodu, možno o dramaturgický zámer, no diváci Filmothéky Kina Lumière si budú môcť Melvillove diela porovnať s niekoľkými ďalšími, viac či menej žánrovými filmami. Mám na mysli predovšetkým ľúbostno-kriminálnu klasiku Louisa Malla *Výťah na popravisko* či tak trochu zabudnutý film Martina Hollého *Prípado pre obhajcu*, jeden z prvých (a zároveň naozaj vydarených) pokusov o kriminálny film na Slovensku. ◀

Filmový kabinet sa končí aj začína

Druhý semester tretieho ročníka Filmového kabinetu s názvom Obdobie zrenia sa v januári končí. Vzdelávací cyklus o dejinách kinematografie mapoval v uplynulých mesiacoch obdobie od 30. do 60. rokov 20. storočia. Predposledná lekcija, na tému Alfred Hitchcock, bude spojená s projekciou filmu *Hitchcock/Truffaut* (r. K. Jones) a poľskú filmovú školu pripomenie v rámci poslednej lekcije okrem prednášky aj snímka *Popol a diamant* (r. A. Wajda). V januári sa zároveň spustí prihlasovanie na tretí semester Filmového kabinetu s názvom Cesty dospelosti. Program a prihlasovanie je na www.cinepass.sk.

FILMOVÝ KABINET V KINE LUMIÈRE

9., 23. január / 18.00
Bratislava, Kino Lumière
www.kino-lumiere.sk

Dušan Hanák a Marek Šulík o dokumente

Prednáška a diskusia s jedným z popredných predstaviteľov československej novej vlny Dušanom Hanákom a s režisérom, strihačom a pedagógom Marekom Šulíkom na tému tvorby dokumentárneho filmu. Súčasťou programu budú filmové projekcie. Vstupné na podujatie sú 3 eurá.

AKO SA TVORÍ DOKUMENTÁRNY FILM

16. január / 19.00
Bratislava, Pistoriho palác

Mílniky slovenských dejín z archívu

Pamätníci si iste spomínajú na kino Čas v „Palacke“ na Poštovej ulici v Bratislave s celodenným programom krátkych spravodajských, populárno-vedeckých a dokumentárnych filmov a grotesiek. Bolo to obľúbené miesto milencov i záškolákov, ktoré šťavnato opísal Július Satinský. Celoročným cyklom Kino Čas chce Kino Lumière prostredníctvom krátkych filmov z archívu Slovenského filmového ústavu vzkriesiť „životný cyklus“ spoločnosti pred rokom 1990, konkrétne od 40. do konca 80. rokov minulého storočia. „Počas roka prejdeme rôznymi časovými pásmami – od budovateľského étosu, industrializácie a mechanizácie, reorganizácie školstva a náborov do odborných učilíšť a robotníckych profesií cez chvíle oddychu, športovania a zlaté časy bezplatnej zdravotníckej starostlivosti až po zdolávanie aj zachraňovanie prírody, dobývanie vesmíru, boj za mier či občiansky vzdor,“ približuje pre *Film.sk* filmová historička Eva Filová, ktorá cyklus zostavila a jednotlivé projekcie bude lektorsky uvádzať. „Januárové pásmo s podtitulom Ako sme sa konštitoovali sa bude niesť v štátotvornom duchu. Rok 2018 ponúka viaceré osmičkové výročia. Zaujímavé je však sledovať aj ďalšie mílniky slovenských dejín. Pripomenieme si revolučný rok 1848 v analógii k tzv. Víťaznému februáru, založenie Matice slovenskej, novú ústavu Československej socialistickej republiky, prijatie zákona o federalizácii Československa a napokon súvislosti prvej republiky, ktoré sa spolu s kľúčovými osobnosťami T. G. Masarykom a M. R. Štefánikom v roku 1990 vrátili do povedomia spoločnosti a do učebníc dejepisu.“

KINO ČAS I: AKO SME SA KONŠTITUovali

22. január / 18.15
Bratislava, Kino Lumière
www.kino-lumiere.sk

Filmová lekcija zo severu

Štvrtý ročník prehliadky severskej kinematografie Scandi sa bude niesť v téme severskej filmovej lekcije a zároveň pripomenie režiséra Ingmara Bergmana, ktorý by sa 14. júla tohto roku dožil stovky. Prehliadka uvedie filmy v štyroch sekciách. Sekcia Scandi Premiéry prinesie najnovšie filmy *Darkland* (r. F. Ahmad), *Miami* (r. Z. Bergroth), *Potvora* (r. Ch. Tafdrup), *Tak káže Boh* (r. H. R. Genz) a *Tri slová* (r. M. Moer). Sekcia 4x Susanne Bier sa zameria na úspešnú dánsku režisérku, ktorej sa podarilo vytvoriť ženskú protíváhu k silnej mužskej skupine Dogma 95 a ktorá úspešne kombinuje škandinávsky model sociálnej drámy s divácky ústretovým prístupom. S jej tvorbou sa návštevníci budú môcť zoznámiť prostredníctvom titulov *Druhá šanca*, *Lepší svet*, *Po svadbe* a *Svadba medzi citrónmi*. Best of Scandi uvedie divákmi a kritikmi oceňované filmy *Boj snežného pluhu s mafiou* (r. H. P. Moland), *Sámska krv* (r. A. Kernell), *Štvorec* a *Vyššia moc* (r. R. Östlund). Posledná sekcia je venovaná najmenším divákovi. Scandi Deti premietne rodinné komédie *Prdíprašok doktora Proktora* a *Jo Nesbo: Časovaňa doktora Proktora* (r. A. Fröhlich), rodinnú drámu *Storm* (r. C. Giacomo) a dobrodružné fantasy *Bosorkina dcéra* (r. K. Kainz). Popri programe Scandi sa budú konať projekcie, prednášky, videoinštalácie a workshopy v rámci projektu Bergman 100.

SCANDI – SEVERSKÁ FILMOVÁ LEKCIA

24. – 28. január
Bratislava: kiná Film Europe,
Kino Lumière, kino Mladost

24. január – február
ďalších 12 miest na Slovensku
www.scandi.filmeurope.eu, www.bergman100.sk

Rotterdamský festival v Bratislave

Na prelome januára a februára sa uskutoční 47. ročník jedného z najväčších filmových festivalov v Európe MFF Rotterdam, ktorý ponúka návštevníkom vybraných kín možnosť sledovať filmy s divákmi v Rotterdame bez toho, aby museli cestovať. Cyklus Kino inak v A4 v Bratislave tak uvedie šesť festivalových filmov, každý deň budú na programe dva. Medzi uvádzanými titulmi bude britský film *Pin Cushion* (r. D. Haywood), holandské road movie *La Holandesa* (r. M. Jonkman), švajčiarska fantazijná dráma *Blue My Mind* (r. L. Brühlmann) či talianska snímka *Nico, 1988* (r. S. Nicchiarelli). Každú projekciu bude sprevádzať streamovaný úvod a diskusia s tvorcami, diváci môžu posilať otázky prostredníctvom sociálnych sietí.

— Festival v Rotterdame sa zameriava na mladú a odvážnu kinematografiu. Na podujatí boli v minulých rokoch uvedené a zároveň ocenené aj slovenské filmy, ako je *Môj pes Killer* (r. M. Fornay) či *Špina* (r. T. Nvotová). Tento rok uvedie festival, ktorý sa bude konať od 24. januára do 4. februára, slovenské minoritné koprodukcie *Kvetinárstvo* (*La fleurière*, r. R. Desiere) v sekcii Bright Future a *Hmyz* (r. J. Švankmajer) v sekcii Deep Focus v rámci bloku Signatures.

MFF ROTTERDAM LIVE 2018

26. – 28. január
Bratislava, A4 – priestor súčasnej kultúry
www.a4.sk, www.iffrr.com

— pripravila Zuzana Sotáková —

1. Popol a diamant – foto: archív SFÚ
2. Sonda 4/1990. Stratené dejiny? – foto: archív SFÚ
3. Tak káže Boh – foto: Film Europe Media Company
4. La Holandesa – foto: MFF Rotterdam

Jánošík na tri- krát

— text: Barbora Gvozdjáková / absolventka
audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU —
foto: archív SFÚ —

Vo Film.sk štartujeme novú rubriku TV tip, v ktorej chceme predstavovať archívne slovenské filmy zaradené do aktuálneho televízneho vysielania. Tentoraz priblížime tri jánošíkovské filmy, ktoré počas januára odvysielala RTVS. Ide o Jánošíka Jaroslava Siakela z roku 1921, Bielikovho Jánošíka (1962, 1963) a Kubalovho Zbojníka Jurka (1976).

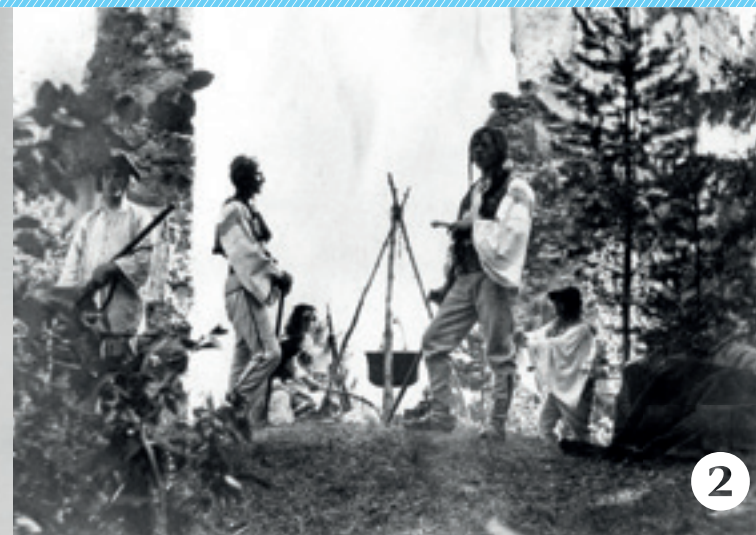
— Jánošíkovská legenda sprevádza slovenskú kinematografiu od jej počiatkov. Románom Gustava Maršalla-Petrovského *Jánošík, kapitán horských chlapcov – jeho búrlivý život a desná smrť* (1894) i divadelnou hrou Jiřího Mahena *Jánošík* sa inšpirovali tvorcovia vôbec prvého slovenského celovečerného hraného filmu. Za jeho vznikom stáli americkí Slováci s producentom Jánom Závodným. *Jánošík* (1921) sa nakrúcal dvomi kamerami rôznych značiek aj technických parametrov – za jednou stál Daniel Siakel, za druhou Oldřich Beneš – a jednotlivé zábery boli inscenované pre každú kameru osobitne. Režisérom bol Jaroslav Siakel.

— V *Dejinách slovenskej kinematografie 1896 – 1969* od Václava Maceka a Jeleny Paštěkovej sa uvádza, že *Jánošík* mal prvú premiéru v Žiline 21. 11. 1921, druhú 25. 11. v Prahe a tretia premiéra sa konala 1. 12. v Chicagu. Lenže film sa napokon kamsi podel a dlho sa považoval za

stratený, až kým v roku 1969 neobjavila krabicu s americkou kópiou *Jánošíka* najmladšia sestra Jána Závodného v rodinnej garáži. Onedlho priniesol Závodný značne poškodenú kópiu do Československa, aby ju na tlačovej konferencii v Bratislave venoval Slovenskému filmovému ústavu (československá verzia sa nezachovala). Filmový historik Ivan Rumanovský snímku v roku 1975 zrekonštruoval a bola aj dodatočne ozvučená. — Vďaka Siakelovmu *Jánošíkovi* sa Slovensko zaradilo medzi prvých desať krajín sveta, ktoré vyrobili dlhometrážny hraný film. V roku 1995 ho UNESCO zaradilo na zoznam Svetového kultúrneho dedičstva, do filmovej Pamäti sveta.

— Hlavnú úlohu stvárnil Theodor Pištěk, ktorý sa fyziognómiou hodil skôr na postavu grófa než zbojníka. Siakelov film dáva oveľa viac priestoru vykresleniu rozdielov v životoch poddaných a zámožných pánov než zbojníckym prepacom a radovánkam. Cítiť tu najmä krivdu páchanú na chudobnom ľude a film zreteľne podporuje národnobuditeľský zámer amerických Slovákov, o čom svedčí aj text z dobového plagátu: „*Jánošík je symbolom boja proti maďarskému zemanstvu, ktoré slovenský ľud utláčalo a držalo v putách. Dnes, keď slovenský národ púšťa sa na voľných krídlach k voľnému letu, aby sa dostal na svetové závody, naši americkí bratia pomáhajú i v tejto práci, ba novou silou idú za vytknutým cieľom.*“

— Je zaujímavé, že celý príbeh sa odvíja retrospektívne ako rozprávanie baču náhodným turistom, z kto-

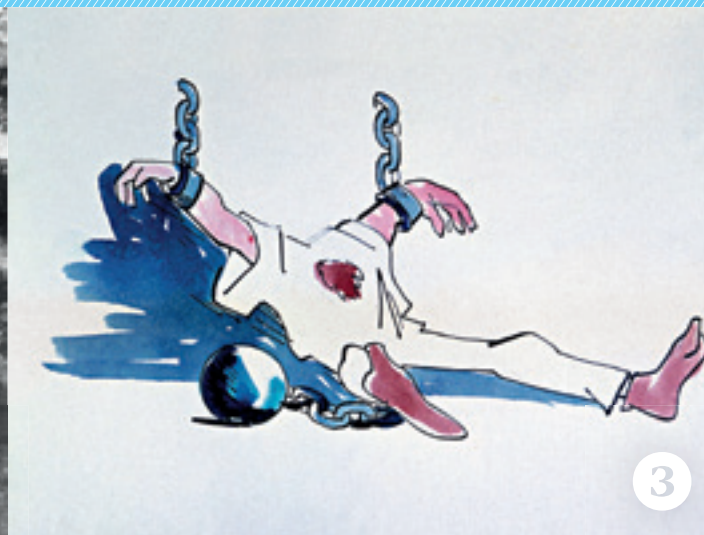
rých jeden sa nápadne podobá na Jánošíka. Niektoré dejové linky nosnú retrospektívu zdvojujú, niektoré udalosti sú však spracované priveľmi skratkovito, až naivne.

— Na 250. výročie Jánošíkovej smrti pripravil do kín príbeh o zbojníckom hrdinovi režisér Palo Bielik, ktorý pracoval na scenári približne desať rokov. Pre rozsiahlosť a komplexnosť témy sa rozhodol vytvoriť dvojdielny film – *Jánošík I* a *Jánošík II* (1962, 1963). V prvej časti sa zameriava na Jánošíkovo detstvo, počas ktorého sa začal formovať jeho odpor voči panskej svojvôli. V druhej časti odchádza Jánošík do hôr, kde sa stáva hlavou zbojníckej družiny. Film sa končí hrdinovou popravou.

— Bielikov *Jánošík* bol v tunajšom prostredí priekopnícky, pretože išlo o farebný širokouhlý film. Na svoju dobu to bol mimoriadne nákladný projekt, ktorý sa nakrúcal takmer dva roky v Terchovej a Štefanovej pod Rozsutcom, v hrdinovom rodnom kraji. Zbojnícky junák vystupoval v tomto prípade ako uvedomelý, sociálne citiaci muž s úlohou brániť svojich rodákov pred vrtochmi vrchnosti. „Vaša milosť veľmi dobre vie, že nezbíjame pre seba,“ hovorí Jánošík, keď berie pokladnicu od biskupa. A pred popravou ešte stihne panstvu vyhodit na oči jeho zbytočnosť.

— V hlavnej úlohe účinkuje neherec František Kuchta, čo dodáva zbojníckej postave realistickejší charakter. Reprezentuje múdreho, rozvážneho a čestného zbojníka, hodného obdivu. Matku Jánošíka si zahrála prvá manželka Gustáva Husáka, divadelná režisérka Magda Lokvencová. Zaujímavosťou je prekvapivá zmena mena Jánošíkovej Aničky na Terezu, ktorú stvárnila takisto neherečka Lucia Poppová, budúca operná speváčka.

— Jánošíkovskej tematike sa nevyhla ani animovaná tvorba. V roku 1976 stvoril Viktor Kubal *Zbojníka Jurka*, ktorý sa stal vôbec prvým slovenským celovečerným animovaným filmom. A treba pripomenúť, že Kubal mal na starosti réžiu, námet, scenár, animáciu aj výtvarné návrhy *Zbojníka Jurka*. Vo svojej snímke prerobil príbeh Jánošíka s humorom jemu vlastným a s detským srdcom. Na konci namiesto Jurka odvisne na háku slamený panák a autor necháva legendu žiť ďalej.

— Pre Kubalov kresliarsky štýl je typická jednoduchá linka, premyslená zápletká a najmä morálna a/alebo humorná pointa. Používal skratkovitú animáciu bez potreby slovného sprievodu, vo zvuku boli postavy dokresľované folklórnymi hudobnými motívami (s často využívanou drumblou).

— Už úvodné (a takmer jediné) slová *Zbojníka Jurka* zaujmú: „... príbeh sa udial v krajine, kde sa voda liala a piesok sypal, keď ešte zrúcaniny hradov neboli zrúcaninami, ale bydliskami pánov, ktorí vládli svojim poddaným. A kde sú páni a poddaní, tam nikdy nebolo dobre.“ Štylizácia navodzuje akoby rozprávkový charakter, má však blízko k reálnemu svetu. Kubal rovno na začiatku pripravuje diváka na obrátené videnie. Z legendárneho hrdinu urobí priateľa a z rozprávky zase možnú skutočnosť. Na rozdiel od predošlých spracovaní jánošíkovskej témy dominujú v animovanej snímke najmä irónia a gag, ktoré autor odporoval z amerických grotesiek a zasadil do špecifického kontextu slovenského vidieka. Absencia dialógov pritom nie je nedostatkom Kubalovho filmu, skôr podčiarkuje presnosť a suverénnosť jeho kresby.

— Každý zo spomenutých titulov sa na legendu o Jánošíkovi pozerá jedinečným pohľadom. A z každého zároveň dýcha doba, v ktorej vznikol. No hoci sú to veľmi odlišné filmy, prejavuje sa pri nich synergický efekt – navzájom sa dopĺňajú a obohacujú, čím pomáhajú nám divákovi vytvoriť si predstavu o Jánošíkovi. ◀

Laurenčíková, Katarína: *Jánošík vo filme* (diplomová práca).

[cit. 16-12-2017]. Dostupné online na: <http://www.csfd.cz/film/161728Sjanosik/?text=107649>.

161728Sjanosik/?text=107649.

1 **Jánošík I a II** (r. P. Bielik, 1962/1963) *Jednotka RTVS*, 24. 1. 2018

2 **Jánošík 21** (r. J. Siakel, 1921; režisér rekonštrukcie:

I. Rumanovský, 1975) *Dvojka RTVS*, 25. 1. 2018

3 **Zbojník Jurko** (r. V. Kubal, 1976) *Dvojka RTVS*, 25. 1. 2018

Od Šulíkovho Tlmočníka po dve novinky Spielberga

— text: Miro Ulman — foto: IN Film Praha/Garfield film —

Počas prvého polroku 2018 sa môžete opäť tešiť na žánrovo pestrú ponuku slovenských kín. Filmy renomovaných režisérov aj debutantov, s etablovanými i vychádzajúcimi hereckými hviezdami, blockbustery v kombinácii s artovými snímkami. A takisto domáce novinky.

O januárových novinkách píšeme v rubrike Premiéry, niektoré z ďalších 99 titulov prvých šiestich mesiacov roku 2018 vám predstavíme v tomto článku. Do kín by sa podľa tvrdení ich producentov malo dostať až štrnásť slovenských a koprodukčných filmov. Distribútori ich však zatiaľ naplánovali len päť. Čierna komédia Jana Švankmajera *Hmyz*, ktorá kombinuje animáciu s hranými časťami, bude mať svetovú premiéru tento mesiac na MFF Rotterdam a do našich kín sa dostane 15. 3., v rovnakom čase ako tanečný film Andrey Sedláčkovej *Backstage*. O dva týždne skôr uvidíme road movie Martina Šulíka *Tlmočník* (1. 3.), kde hrajú Jiří Menzel a Peter Simonischek, držiteľ Európskej filmovej ceny za stvárnenie Toniho Erdmanna. Dráma *Sloboda* (22. 3.) rozpráva o 40-ročnej žene, ktorá chce byť slobodná, a preto jedného dňa bez jediného slova odchádza od svojho muža a dvoch detí. Film Jana Speckenbacha mal svetovú premiéru na vlnajšom MFF Locarno. Karel Janák (*Snowboardáci*, *Cuký Luky film*) režíroval triler *Dôverný nepriateľ* (21. 6.) s Vojtěchom Dykom a Gabrielou Marcinkovou. Účinkujú v príbehu, ktorý ukazuje, že umelá inteligencia dokáže byť nielen dobrým sluhom a partnerom.

Z desiatich českých novinek v našich kinách môžeme spomenúť napríklad koprodukčný dokument Krystiny Krauze *Bratříček Karel* (1. 3.) o pesničkárovi Karlovi Krylovi alebo road movie Jiřího Vejdělka *Tátova volha* (8.3.), v ktorom sa matka (Eliška Balzerová) s dcérou (Tatiana Vilhelmová) vydávajú v starej Volge GAZ 21

po stopách mileniiek svojho manžela, respektíve otca. Romantická komédia Milana Cieslara *Věčně tvá nevěrná* (22. 2.) so Sašom Rašilovom nadväzuje na režisérove predchádzajúce filmy rovnakého žánru *Láska je láska* a *Život je život*.

Počas prvého polroku sa dostane do kín aj tucet animovaných filmov. Sú medzi nimi pokračovania úspešných titulov *Snehová kráľovná: Tajomstvo ohňa a vody* (8. 2.), *Včielka Maja 2* (1. 3.) a známi záhradní trpaslíci *Gnomeo a Júlia* si vo filme *Sherlock Gnomes* (29. 3.) zavolajú slávneho detektíva s hlasom Johnnyho Deppa, aby vyriešil záhradnú záhadu. Majster animovanej zábavy Nick Park má novinku *Pračlovek* (22. 2.), kde sa jaskynný muž a jeho verný pes snažia uchrániť svoj domov a kmeň pred veľkou hrozbou. Svojho štvornohého miláčika hľadá chlapec v *Psom ostrove* (14. 6.) režiséra Wesa Andersona, na veľké plátno mieri aj svetoznámy *Králik Peter* (22. 3.) a rodinnú zábavu sľubujú i *Chrumkavé zvieratká* (3. 5.).

Aký by to bol rok bez pokračovaní úspešných titulov. Okrem tých spomenutých z oblasti animovanej tvorby sa môžete tešiť na *Päťdesiat odtieňov slobody* (8. 2.), komédiu *Fack Ju Goethe 3* (5. 4.), horor *Oni 2: Nočná korisť* (5. 4.) či na akčné sci-fi *Avengers: Infinity War* (26. 4.), Sandra Bullock dáva dokopy *Ocean's 8* (7. 6.), Ryan Reynolds sa vráti ako superhrdina v červenom vo filme *Deadpool 2* (31. 5.), *Sicario 2* (28. 6.) s Joshom Brolinom a Beniciom Del Torom nás zavedie na americko-mexickú hranicu, kde zúri vojna drogových karte-

— Tlmočník (r. Martin Šulík) —

lov, a v dobrodružnom sci-fi *Jurský svet: Zánik ríše* (21. 6.) sa dočkáme návratu Jeffa Goldbluma ako doktora Malcolma, konfrontovaného s dinosaurami. Nebudú chýbať ani prerábky starších titulov, medzi ktorými sú *Priane smrti* (8. 3.) s Bruceom Willisom alebo *Zrodila sa hviezda* (17. 5.) s Bradleyom Cooperom a Lady Gaga.

Konečne spoznáme aj tri tituly nominované na Zlatý glóbus za najlepšiu filmovú drámu – *The Post: Aféru v Pentagone* (22. 2.) v réžii Stevena Spielberga a s Meryl Streep a Tomom Hanksom v hlavných úlohách, *Podobu vody* (15. 2.) Guillerma del Tora a romantickú drámu z talianskej riviéry roku 1983 *Daj mi tvoje meno* (15. 2.) Lucu Guadagnina.

Svoje novinky nám predstavujú aj ďalší úspešní a renomovaní režiséri, ako sú Alexander Payne (*Zmenšovanie*, 1. 2.) či Fatih Akin – jeho film *Odnikiaľ* (29. 3.) je nominovaný na Zlatý glóbus a Diane Kruger zaň získala cenu v Cannes –, Daniel Day-Lewis žiari v dráme Paula Thomasa Andersona *Niž z prízrakov* (1. 2.) a Clint Eastwood sa v *15:17 Paríž* (8.2.) vracia k zmarenému teroristickému útoku z roku 2015. Juliette Binoche hrá vo filme o láske a komunikácii *Vnútorne slnko* (12. 4.) režisérky Claire Denis, Wim Wenders predstaví publiku svoju adaptáciu románu *Submergence* (26. 4.) a James Franco nakrútil titul *The Disaster Artist* (15. 2.), ktorý má nomináciu na Zlatý glóbus za najlepšiu filmovú komédiu/muzikál.

K očakávaným novinkám patria aj filmy *Black Panther* (15. 2.), *Tomb Rider* (15. 3.), Spielbergova druhá

novinka – sci-fi *Ready Player One* (29. 3.) a *Solo: A Star Wars Story* (24. 5.) režiséra Rona Howarda.

K úplným začiatkom kinematografie sa vrátíme v kolekcii zreštaurovaných filmov súrodeneckej dvojice s priezviskom Lumière (29. 3.). Zoznamiť sa môžete aj s rôznymi biblickými a historickými postavami, akými sú napríklad krasokorčuľarka Tonya Harding v snímke *Ja, Tonya* (1. 2.), Mária Magdaléna v rovnomennom titule s premiérou 22. 3., režisér Jean-Luc Godard, ktorý sa vo filme *Obávaný* (12. 4.) zamiluje do 17-ročnej herečky Anne Wiazemsky, alebo Jana z Arku v muzikáli Bruna Dumonta *Johanka Supestar* (26. 4.); ďalej sú to filmy s veľavravnými názvami *Gauguin* (17. 5.), *Rodin* (22. 3.) či *Milovaný Pablo, nenávidený Escobar* (12. 4.).

Ak dávate prednosť umeniu z dielne futuristov, dadaistov, suprematistov či vyznávačov hnutia Dogma 95, potom je tu pre vás *Manifesto* (15. 2.), v ktorom sa skúma, či niekdajšie vyhlásenia umelcov odolali skúške času.

Pre milovníkov európskych filmov pripravuje spoločnosť Film Europe Media Company prehliadky *Scandi 4* a *Crème de la crème 5* a Asociácia slovenských filmových klubov prinesie napríklad drámu *Muži neplačú* (8. 2.), ocenenú Zvláštnou cenou poroty na MFF Karlove Vary, alebo novinku režiséra Kornéla Mundruczóa *Mesiac Jupitera* (19. 4.), odohrávajúcu sa v Európe blízkej budúcnosti.

Ak budete vo *Film.sk* pravidelne sledovať rubriku Premiéry, ani jeden zaujímavý titul vám nemôže uniknúť. ◀

— text: Milan Černák —

Filmový týždenník po desiatich rokoch

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Hoci (pražská) jar ešte nerozkvitla naplno, čerstvý vetrík už začal viať. A svoje urobilo aj desaťročné fungovanie televízie, ktorá za ten čas už vošla skutočne do každej domácnosti.

— Filmový týždenník sa zmenil – lebo iné mu neostávalo. (Zmeny prichádzali postupne, no desaťročný skok vo vysielaní – TA3 nadväzuje na týždenníky z roku 1957 ročníkom 1967 – nám umožňuje vnímať ich očividnejšie.) Zmenil sa obsah, lebo časovo krátkodobé aktuality uvádzané s týždenným oneskorením v kinách už nikoho nemohli zaujať. Zmenila sa forma, vďaka zdokonaľujúcej sa kinematografickej technike a tvorivému rozvoju vyjadrovacích prostriedkov.

— Počet šotov sa výrazne znížil, boli dlhšie a na väčšej ploche dovoľovali autorom vypovedať viac o snímanej realite. Pestrosť sa nedosahovala kvantitou, ale zaujímavejším výberom tém. Takzvané monotematické týždenníky už neboli výnimkou. Aj v januárovej kolekcii je tento typ zastúpený: týždenníkom č. 7 scenáristu a režiséra Štefana Ortha, ktorého storočnicu narodenia sme si nedávno pripomenuli. Kriticky ladená sonda do problémov, ktorými žili Kysuce a ich obyvatelia, patrí k tomu najlepšiemu v tvorbe autora, ktorý po krátkych začiatkoch v Školfilme (predchodca neskoršieho Štúdia populárno-vedeckých filmov) zasvätil celý život práci v Spravodajskom filme.

— Ale vráťme sa späť k žurnálu. Zmenili sa komentáre aj ich prednes. Častejšie využívané striedanie dvoch spíkov (spravidla to bol muž a žena, jeden/jedna slovenskej, druhý/druhá českej národnosti) či dokonca dialogizovaná forma umožňovala civilnejšie reprodukovanie faktov proti strohým, oficiálnym či banálnym alebo tendenčným podaniam spred desaťročia. Z obsahu vymizli družstevníci, záväzky vo fabrikách a aj o politike sa vracia v hodnotiacich komentároch (vojna vo Vietname, ale aj šot o úrovni československého hokeja – oba v č. 1). To, samozrejme, neznamená, že médium prestalo plniť ideologické požiadavky vydavateľa. Ale zaujímavejšie a na vyššej reprodukčnej úrovni, ako sme už konštatovali.

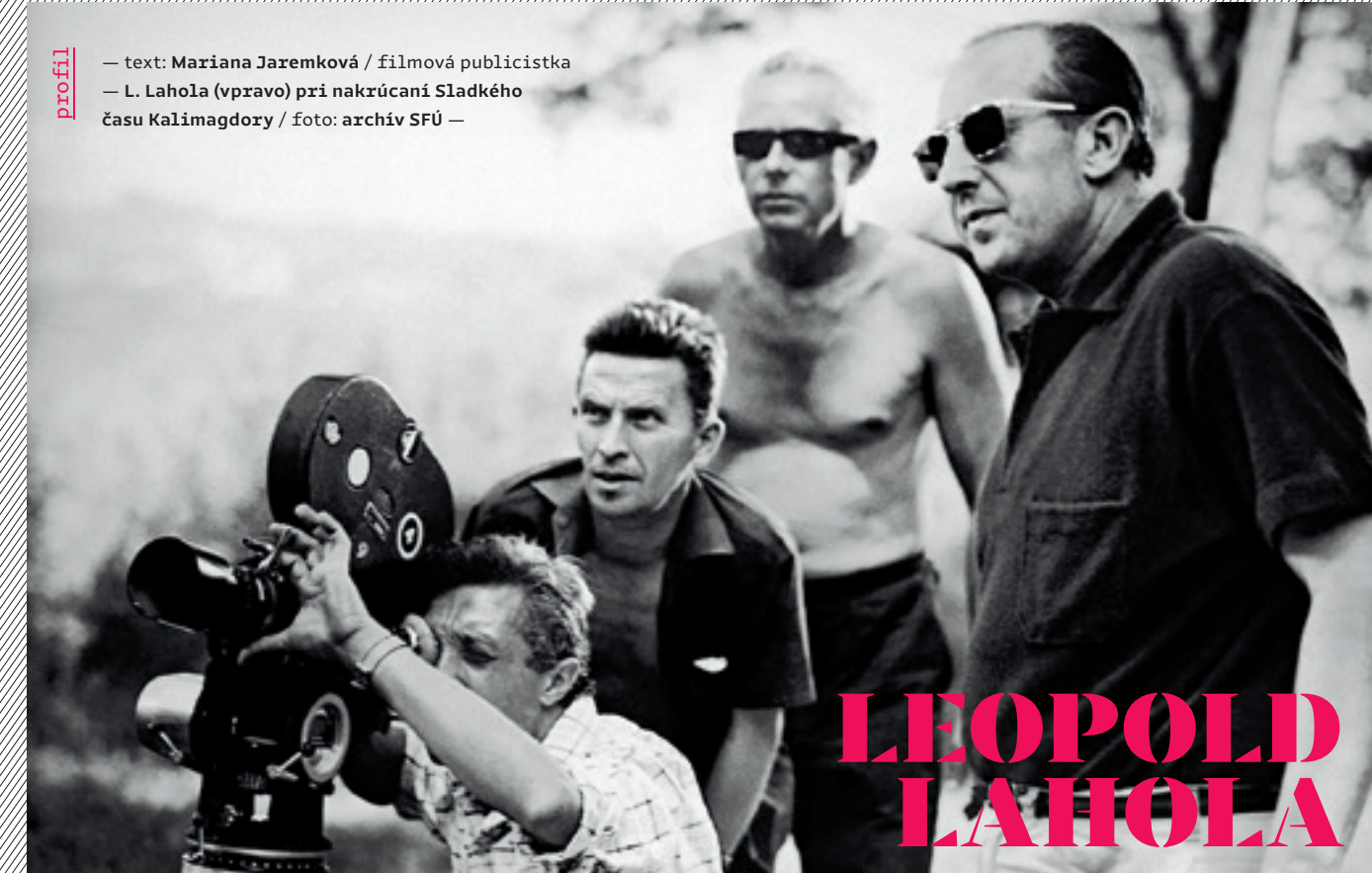
— V kolekcii nájdete fejtónové pohľady na priebeh zimy, svetovú kolekciu Picassových obrazov, zamestnávajúce Rómov, problémy, s ktorými sa stretávajú vysokoškooláci (nielen naši), i snahy bratislavských podnikov vyrábať priamo pre rakúsky trh, a teda za šilingy (!).

— A to nás čaká v najbližších mesiacoch ešte viacero prekvapení... ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – JANUÁR 2018

6. 1. – 14.35 hod. ▶ Týždeň vo filme 1/1967 a 2/1967 (repríza 7. 1. o 16.30 hod.)
 13. 1. – 14.35 hod. ▶ Týždeň vo filme 3/1967 a 4/1967 (repríza 14. 1. o 16.30 hod.)
 20. 1. – 14.35 hod. ▶ Týždeň vo filme 5/1967 a 6/1967 (repríza 21. 1. o 16.30 hod.)
 27. 1. – 14.35 hod. ▶ Týždeň vo filme 7/1967 a 8/1967 (repríza 28. 1. o 16.30 hod.)

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka
 — L. Lahola (vpravo) pri nakrúcaní *Sladkého času Kalimagdory* / foto: archív SFÚ —

LEOPOLD LAHOLA

Režisér, scenárista, dramatik a spisovateľ Leopold Lahola (vlastným menom Leopold Arje Friedmann) má v oblasti slovenského divadelného umenia a kinematografie zvláštne miesto. Aj preto, že mu ho opakovane upierali. A stále je viac menom v učebniciach než prezentovaným autorom. Z jeho filmografie sa spomína najmä *Sladký čas Kalimagdory* (1968), ktorý bol napokon jeho posledným dielom, no o jeho exilovej tvorbe sa vie málo. V januári uplynie 50 rokov od Laholovho úmrtia a 30. 1. si zároveň pripomíname sté výročie jeho narodenia.

— Cesta večného pútnika Leopolda Laholu sa začala v roku 1949, keď sa rozhodol emigrovať po likvidačných politických ohlasoch na jeho divadelnú hru *Atentát*. Obvinili ho okrem iného z ideologicky škodlivého existencializmu. Hľadanie náhradného domova ho viedlo cez Juhosláviu a Izrael až do Nemecka. Bolo to hľadanie zložitá a vlastne nenaplnené. Keď ako jeden zo zakladateľov izraelskej kinematografie nakrútil snímku *Na každej míli kameň* (1955), zaoberajúcu sa problémom angažovanosti jednotlivca a jeho práva na individuálnu existenciu, opäť pobúrili politikov svojou otvorenosťou a znova sa musel vydať na cestu. Napriek pocitom samoty a nepochopenia, o ktorých píše vo svojich denníkoch, neprestal tvoriť. Jeho dočasným domovom sa pred návratom na Slovensko stalo západné Nemecko. Z viacerých filmov, ktoré nakrútil v nemeckej produkcii, spomeňme aspoň tituly *Diabol hrá na balalajke* (1960) či *Súboj pred západom slnka* (1965).

— Na Slovensko ho pritiahol Albert Marenčin. Lahola sa sem vrátil v roku 1967, plne rehabilitovaný. Vo Zvolene sa pripravovalo uvedenie jeho hry *Škvrny na slnku*, bratislavská scéna chystala inscenáciu hry *Inferno* a Lahola nakrúcal *Sladký čas Kalimagdory* podľa románu Jana Weissa *Spáť ve zvěrokruhu*. Do pôvodného príbehu vložil viacero autobiografických prvkov a ľahko sa dá rozpoznať Laholovo stotožnenie sa s hrdinom, ktorý blúdi svetom a hľadá domov. U divákov uspel, no

dobová kritika mu vyčítala, azda aj prekvapivo, istú staromódnosť a anachronickosť, ako to uvádza filmová historička Jelena Paštéková. Čas však preveril kvalitu Laholovho filmu a iba zvýraznil jeho status solitéra. Tak ako Lahola aj jeho *Sladký čas Kalimagdory* stojí v dejinách slovenskej kinematografie akoby osamotene.

— Po okupácii v roku 1968 bol tvorca zo slovenskej kultúrnej scény opäť vymazaný, podobne ako v 50. rokoch. Toho sa však už nedožil. Rehabilitovaný bol tentoraz až po novembri 1989. No keď mu v roku 1991 vtedajší prezident Václav Havel prepožičal Rad Tomáša Garrigua Masaryka III. triedy in memoriam, nenašiel sa nikto, kto by vyznamenanie prišiel prevziať.

— Laholovo meno sa v ére samostatnej slovenskej kinematografie objavilo v roku 2007, keď režisér Patrik Lančarič nakrútil na motívy jeho novely *Rozhovor s nepriateľom* rovnomený film. Plnohodnotný návrat na tunajšie javiská sa však nekonal. Ako ešte v roku 2008 uviedla pre denník *Pravda* divadelná teoretička Soňa Šimková, „Lahola písal typ drámy, aká na Slovensku v divadle veľmi chýba. Mysliteľskú, o základných existenciálnych a etických otázkach. Pendantom by bol možno v Činohre SND uvádzaný Sándor Márai a jeho hra *Popol a vášeň*.“

— Leopold Lahola zanechal po sebe zaujímavé prozaické, dramatické i filmové dielo, ktoré by sme si nemali pripomínať iba dvakrát do roka. ◀

Predajňa SFÚ Klapka.sk v Bratislave (Grösslingová 43) ponúka

DVD *Sladký čas Kalimagdory* za 4 eurá.

— text: Karol Mišovic / teatroológ

— foto: archív SFÚ —

KAROL L. ZACHAR

Pri mene Karol L. Zachar si pamätníci vybavujú v prvom rade predstaviteľa starších postáv s chrapľavým hlasom, ale i divadelné a televízne inscenácie akvarelových farieb, spojené s oslavou života a radosťou z hrania. Tento mesiac si pripomínáme sté výročie narodenia tohto výnimočného umelca – režiséra, herca, pedagóga i scénického a kostýmového výtvarníka.

— Karol Legény Zachar (1918 – 2003), rodák zo Svätého Antona, študoval spočiatku na Českom vysokom učení technickom v Prahe, neskôr prešiel na Filozofickú fakultu UK v Bratislave, ale nakoniec rozhodla jeho láska k divadlu a v roku 1942 absolvoval štúdium herectva na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Už počas tohto štúdia pravidelne hrával v Slovenskom národnom divadle, kde stvárňoval najrozličnejšie charaktéry najmä komediálneho ladenia. Jeho hlas i kadencia reči a celkovo vyzretejšie pôsobiaci výzor ho predurčili predovšetkým na generácie staršie postavy z diel slovenskej a svetovej klasiky. Milovníkov tak Zachar nikdy nestvárňoval, bol predstaviteľom sedliakov, karikovaných figúrok či dobrosrdečných ujo, priateľov a majordómov. Podobne tomu bolo aj v mladom slovenskom filme, kde herec stvárňoval postavy obdobnej charakteristiky, napríklad vo *Vlčích dierach* (1948), *Kozom mlieku* (1950) či *Zemianskej cti* (1957). Od roku 1942 sa zároveň začal venovať divadelnej réžii, keď mu Ján Jamnický ponúkol spoluprácu na svojich inscenáciách *Sna noci svätôjanskej* (1942) a *Zdravého nemocného* (1943). K samostatnej režijnej práci sa dostal až po vojne a do roku 1965, keď získal dekrét režiséra, našťudoval v SND trinásť inscenácií. Dovtedy bol administratívne zaradený stále v hereckom súbore, no v skutočnosti už nad aktívnym hraním prevažovala režisérska činnosť. Mnohé inscenácie, ktoré mal medzi rokmi 1945 až 1965 možnosť vytvoriť, zaraďujeme do zlatého fondu povojnových dejín československého divadelníctva: Molièrovu *Školu žien* (1948), Terenov *Rok na dedine* (1948), Tajovského *Statky-zmätky* (1950), Shakespeareove *Veselé panie z Windsoru* (1954), Goldoniho *Vejár* (1961) či

Stodolovu *Bačovu ženu* (1963). Neskôr, po preradení do režijného súboru, to boli napríklad sugestívne inscenácie Záborského *Najdúcha* (1966), Rostandovho *Cyranu z Bergerracu* (1967) či diváckeho fenoménu *Na skle maľované* (1974).

— Zachar bol režisér, ktorý nenechal poetiku a interpretačný názor na umenie, v akejkoľvek spoločenskej či politickej klíme tvoril divadlo čistých žánrov. Divadlo chápal ako apolitickú oázu harmónie, sviatočnej atmosféry a manifest radosti zo života v uponáhľanom svete. Z jeho inscenácií, výtvarne vždy ladených do bielej či jemných hrejivých akvarelových farieb, vyžaroval humanizmus, pochopenie pre ľudské slabosti a herecká bezprostrednosť i hravosť, či už v žánri komédie, alebo tragédie. Mnohé z nich vzbudili taký enormný divácky záujem, že vedenie divadla pravidelne ohlasovalo obnovené premiéry. V niekoľkých prípadoch zase Zachar totožný dramatický text našťudoval neskôr v televízii ako pôvodnú inscenáciu. Tak sa diváci aj po rokoch v rámci tzv. televíznych pondelkov vrátili k *Roku na dedine* (1967), *Bačovej žene* (1972), *Veselým paniam z Windsoru* (1980) či *Najdúchovi* (1992). Okrem nich však Zachar v televízii pravidelne režíroval aj inscenácie podľa hier našich klasikov, ktoré v divadle nemal príležitosť našťudovať – drámy Ferka Urbánka *Rozmajrín* (1969), *Škriatok* (1974) a *Kamenný chodník* (1985), *Trasorítka* (1962) a *Kocúrkovu* (1971) Jána Chalupku či Palárikove veselohry *Drotár* (1966) a *Dobrodružstvo pri obžinkoch* (1968). Práve s ním je spätá vzácna kuriozita, keď pre veľký divácky ohlas Zachar totožnú hru v totožnej režijnej koncepcii a s rovnakým kolektívom hercov našťudoval o dva roky neskôr aj v SND. ◀

3. 1. 1943	Tomáš Žilinčík – herec (zomrel 9. 1. 1993)
6. 1. 1938	Karol Strážnický – herec, režisér
7. 1. 1943	Zoro Záhon – režisér, scenárista, herec
8. 1. 1933	Milan Kordoš – fotograf
8. 1. 1938	Jozef Kočí – dramaturg, scenárista (zomrel 21. 1. 2006)
10. 1. 1913	Dezider Janda – herec (zomrel 18. 12. 1965)
11. 1. 1938	Ivan Húšťava – režisér, scenárista
11. 1. 1948	Judita Csáderová – fotografka
12. 1. 1918	Karol L. Zachar – herec, režisér (zomrel 17. 12. 2003)
13. 1. 1928	Karol Machata – herec (zomrel 3. 5. 2016)
14. 1. 1943	Juraj Slezáček – herec (zomrel 5. 8. 2016)
15. 1. 1923	Kazimír Barlík – režisér, dokumentarista (zomrel 16. 5. 1994)
16. 1. 1918	Oľga Sýkorová – herečka (zomrela 15. 11. 1976)
16. 1. 1933	Ernest Pauš – herec (zomrel 25. 4. 1984)
19. 1. 1933	Milan Semík – režisér
20. 1. 1938	Pavol Havran – kameraman, fotograf
23. 1. 1923	Jozef Sodoma – herec (zomrel 23. 11. 1980)
25. 1. 1968	Peter Sklár – herec
27. 1. 1938	Gejza Kendy – režisér, kameraman (zomrel 1. 12. 2012)
27. 1. 1958	Marta Sládečková – herečka
28. 1. 1928	Dušan Roll – spisovateľ, publicista, riaditeľ SFT
31. 1. 1913	Martin Martinček – fotograf (zomrel 1. 5. 2004)
30. 1. 1918	Leopold Lahola – režisér, spisovateľ (zomrel 12. 1. 1968)
30. 1. 1948	Dušan Taragel – herec

zdroj: Kalendár filmových výročí 2018
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

→ Dokumentárne road movie *S tebou ma baví Slovensko* tvorivej dvojice Pavol Barabáš a Róbert Šveda si odnieslo bronzové ocenenie v kategórii televíznej reportáže z Baku International Tourism Festival, ktorý sa konal v dňoch 15. až 18. 11. 2017 v Azerbajdžane.

→ Titul *Piata loď* získal na 21. ročníku festivalu Black Nights Tallinn v sekcii orientovanej na filmy pre deti a mládež Just Film hlavnú cenu Grand Prix a cenu za najlepší film podľa mládežníckej poroty. Na festivale, ktorý sa konal od 17. 11. do 3. 12. 2017, si ocenenie prebrala režisérka Iveta Grófová. Snímka uspela aj na Medzinárodnom filmovom festivale Silk Road v čínskom meste Fu-čou, ktorý sa konal od 28. 11. do 3. 12. Predstaviiteľka hlavnej úlohy Vanessa Szamuhelová prevzala na ceremoniáli Cenu za najlepší film.

→ Rodinná dráma *Nina* režiséra Juraja Lehotského si z 39. Medzinárodného filmového festivalu v Káhire (21. – 30. 11. 2017) odniesla Bronzovú pyramídu za najlepší prvý alebo druhý hraný film režiséra.

→ Dráma *Učiteľka* v réžii Jana Hřebejka získala cenu divákov s originálnou soškou francúzskeho umelca slovenského pôvodu Yana Zoritčaka aj osobitné uznanie poroty cinefilov na 11. ročníku festivalu Rencontres du cinema Slovaque et de l'Europe centrale, ktorý sa konal v Cran-Gevrier vo Francúzsku od 22. do 28. 11. 2017. Cenu študentskej poroty udelili česko-slovenskému koprodukčnému filmu *Domáci péče* režiséra Slávka Horáka.

→ Kino Lumière v Bratislave zaznamenalo v roku 2017 rekordnú návštevnosť, ktorá už koncom novembra dosiahla hranicu 100 000 divákov. Kino premieta v januári najúspešnejšie tituly uplynulého roka (prvé tri pričky patria filmom *Paterson*, *Masaryk* a *Úplní cudzinci*) a koncom mesiaca ponúkne špeciálny program ako poďakovanie svojim divákovi.

→ Študentský film zo slovensko-ukrajinského pohraničia *Atlantída*, 2003 režiséra Michala Blaška uspela na Filmovom festivale v Poitiers, ktorý sa konal od 1. do 8. 12. 2017. Titul získal cenu za najlepší scenár a cenu študentskej poroty.

→ Dva mesiace trval Medzinárodný festival outdoorových filmov, ktorý zavítal do 54 miest v Česku a na Slovensku. Putovná prehliadka vyvrcholila 9. 12. 2017 v pražskej Lucerne slávnostným odovzdávaním cien, z ktorého si režisér Pavol Barabáš odniesol cenu pre najlepší film v kategórii horolezeckých a horských filmov za dokument *Sloboda pod nákladom*.

Čo robí film „medzinárodným“?

Ako môže film preklenúť hranice svojej krajiny? O tejto otázke budeme uvažovať na príklade slovenského dokumentu *Mečiar* a filmov *Zabitie posvätného jeleňa* a *Suntan*.

— Odpoveď v podstate nie je zložitá ani vtedy, keď vylúčime oblasť propagácie, ktorá tlačí do pozornosti komerčný aspekt filmu, občas aj bez ohľadu na kvalitu diela. Tou odpoveďou je, že film musí obsahovať tému/námet s globálnym dosahom alebo, ešte lepšie, priamo na nej/ňom stáť. História, politika a ich sociálne kontexty, to všetko je príznačné pre film *Mečiar* (r. T. Nvotová) a rozhodne to patrí medzi témy s globálnym vyznením. Niektorí by síce mohli namietkať, že úspešnosť takéhoto dokumentu závisí od významu zobrazovaných udalostí na globálnej alebo aspoň na medzinárodnej úrovni. Lenže rozdelenie Česko-Slovenska je jednou z najvýznamnejších udalostí v Európe 90. rokov a vzhľadom na to si myslím, že tento dokument môže poľahky osloviť aj divákov mimo Slovenska, prinajmenšom európskych. Prirodzene, dokument nie je práve najpopulárnejší filmový druh, ale svoje publikum má a podľa mňa k nemu vedie cesta práve cez historické či sociálno-politické témy.

— Do slovenskej kinodistribúcie sa nedávno dostal nový film gréckeho režiséra Jorgosa Lanthimosu *Zabitie posvätného jeleňa*. V tomto prípade sa ten globálny element ukrýva v prepojení gréckej tragédie (alebo mytológie), jedného z „najvývozných“ gréckych „artiklov“, s režisérovou pozíciou v rámci gréckej divnej vlny, ktorú Lanthimos spoluinicialoval a patrí k jej najvýznamnejším predstaviteľom. Avšak pri tomto titule sa citelne prejavuje to, že na ňom participovali zahraničné, negrécke produkčné spoločnosti, nevraviac o účinkovaní zahraničných hercov (Nicole Kidman, Colin Farrell), čo má na schopnosť filmu prekračovať

grécke hranice ešte väčší vplyv než tie prvky, ktoré sme spomenuli ako prvé.

— No ak by chcel niekto vidieť „ozajstnejší“ grécky film prekračujúci hranice krajiny, najlepšou voľbou by bol určite titul *Suntan* (r. A. Papadimitropoulos). V tomto prípade sa môže zdať, že témou sú slávne grécke ostrovy, no v skutočnosti je ňou samota a aktuálne životné podmienky v krajine, špeciálne život ľudí na ostrovoch. Tieto atribúty sú prezentované v duchu takmer dokumentaristického realizmu a podľa mňa tým snímka získava ďalšiu hodnotu, ktorá môže byť vnímaná na medzinárodnej úrovni – hodnotu vyplývajúcu zo skúmania človeka a spoločnosti.

— Takže, ak súčasní slovenskí tvorcovia chcú, aby ich filmy mali medzinárodný úspech (ktorý zatiaľ nemajú, aspoň nie mimo festivalového okruhu), mali by sa zamerať na témy a námety považované za globálne, všeobecne platné, tak ako je to v prípade filmov *Zabitie posvätného jeleňa* či *Suntan*. Myslím si, že titul *Mečiar* je zreteľným krokom týmto smerom, treba však toto úsilie prehlbovať. Samozrejme, ďalšou cestou k úspechu môžu byť ciele koprodukcie so zahraničnými spoločnosťami, ale to je už na inú debatu. ◀

— text: Panos Kotzathanasis / grécky filmový kritik —

FEBIOPAS

10 VOĽNÝCH VSTUPOV NA FESTIVALOVÉ PROJEKCIE
DO 14. 3. 2018 ZA ZVÝHODNENÚ CENU 15 EUR
NA PREDPREDAJ.SK A V KINE LUMIÈRE

V STREDE EURÓPY

V MEDZINÁRODNEJ SÚŤAŽI MFFK FEBIOFEST V STREDE EURÓPY
SA AJ TENTO ROK STRETNE 20 HRANÝCH, DOKUMENTÁRNÝCH,
ANIMOVANÝCH ČI EXPERIMENTÁLNYCH KRÁTKYCH SNÍMOK
ZO SLOVENSKA, ČESKA, MAĎARSKA, POĽSKA A Z RAKÚSKA.
PRIHLASOVANIE SÚŤAŽNÝCH FILMOV DO 31. 1. 2018
NA WWW.FEBIOFEST.SK

INDUSTRY DAYS

UŽ PO TRETÍKRÁT BUDÚ SÚČASŤOU MFFK FEBIOFEST
INDUSTRY DAYS V TERMÍNE 20. – 21. 3. 2018.
PRIHLASOVANIE PROJEKTOV DO WORKS IN PROGRESS
DO 26. 1. 2018 NA WWW.FEBIOFEST.SK

25.
mffk

BRATISLAVA Medzinárodný festival
15. – 21. 3. 2018 filmových klubov
Febiofest

KINO LUMIÈRE | KINO MLADOŠŤ

KINO KĽAP VŠMU

ARTKINO ZA ZRKADLOM

100 FILMOV 7 DNÍ 7 KINOSÁL

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

ISSN 1335-8286

0 1